

The Project Gutenberg eBook of Pikku kettuja, by Harriet Beecher Stowe

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Pikku kettuja

Author: Harriet Beecher Stowe

Release date: December 15, 2005 [EBook #17313]

Most recently updated: December 13, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIKKU KETTUJA ***

Produced by Tapio Riikonen

PIKKU KETTUJA

Kirj.

Harriet Beecher-Stowe

"Little Foxes" teoksesta suomentanut Sohvi Reijonen

Werner Söderström, Porvoo, 1899.

SISÄLLYS:

Johdanto 1. Moittiminen 2. Ärtäisyys 3. Tukahuttaminen 4. Itsepäisyys 5. Suvaitsemattomuus 6. Epäkohteliaisuus 7. Vaativaisuus

JOHDANTO.

— Isä, mitä sinä aijot lukea meille nyt talvipuheina? kysäisi Jenny.

— Olen aikonut lukea sarjan saarnoja, — vastasin — jokseenkin kummallisesta tekstistä, jota

käsitlee muuan vanha kirjoitus, jonka tässä joku päivä sitten löysin lentokirjasten joukosta vinniltä.

— Elä sano *saarnoja*, isä — se tuntuu niin hirveän vakavalta ja talvipuhteina kaipaa jotain oikein hauskaa.

— No, luentoja sitten, — minä oikaisin, — tai kirjoituksia tai esitelmiä; sanoipa niitä nyt miksi tahansa.

— Mutta minkäs ihmeellisen tekstin sinä sitten löysit sieltä?

— Onpahan muuan, josta äitisi isoisän isoisä, hyvin jumalinen ja suuressa arvossa pidetty Simo Shuttleworth, kerran saarnasi niiden surkuteltavain luopumisten ja eripuraisuuksien johdosta hurskasten keskuudessa West Dofieldin kaupungissa, ja se kuuluu: "*ottakaa kiinni ketut, ne pikku ketut, jotka turmelevat viinimäet; sillä meidän viinimäkemme ovat nupussa.*" [Sal. Korkea veisu 2:15.]

— Onpa se todellakin kummallinen teksti. Mutta en minä ymmärrä, mitä sinä sillä tarkoitat.

— Ihan yksinkertaisesti tutkistelemusta *pikku ketuista*, toimitin minä. Ja "pikku ketuilla" minä tarkoitan niitä näkymättömiä, huomaamattomia ja vähäpätöisiä *pikku* seikkoja, jotka turmelevat kodin onnen eivätkä anna kodin säilyä niin hyvänä kuin sen pitäisi ja se voisi olla.

Rakennettakoon vain komeita, mukavia ja hauskoja asuntoja, koristeltakoon seinät ihanimmilla tauluilla ja huoneet jaloimmilla taideteoksilla, asukoon siellä ihmisiä, joita sukulaisuus ja yhteiset harrastukset yhdistävät, olkoon heistä jokainen itsessään hyvä- ja jaloluonteinen, olkoot he toisilleen uskolliset, olkoot jalomielisiä, periaatteellisia ja Jumalaa pelkääviä — ja sittenkin näiden ilkeiden, jäytävien, vähäpätöisten kettujen hävitykset turmelevat puolet kodin viinimäen onnentertuista ennen niiden tuleutumista. Ihmiset, jotka mielellään antaisivat henkensä toistensa edestä, eivät mitenkään voi elää onnellisesti yhdessä; toisin sanoen: he ovat paljoa vähemmän onnelliset kuin he olosuhteihinsa ja hyviin ominaisuuksiinsa nähden voisivat olla.

Syynä siihen on tavallisesti se, että koti ei ole ainoastaan molemminpuolisten harrastusten, vaan myöskin molemminpuolisen avomielisyyden asuinsija. Siellä on elämä peittelemätöntä; siellä on sen arkihuone, sen pukuhuone, josta me lähemme ihmisten joukkoon, häikäilevämpään, varovaisempaan seuraelämään riisuttuamme arkipuvun mukana arkitapammekin. Siksipä vanha sananlasku sanookin: "kukaan ei ole suuri kammaripalvelijansa silmissä" ja tuttu varotus: "elä asu ystäväsi kanssa, muuten hänet menetät."

— Sehän vain merkitsee, — vaimoni keskeytti — että me ihmiset emme ole täydellisiä ja että mitä paremmin me opimme lähimmäisiämme tuntemaan, sitä enemmän me heissä puutteita huomaamme. Ne luonteet, jotka kestävät jokapäiväisen yhteiselämän koetukset, ovat miltei yhtä lukuisat kuin neliapilaat niityllä. Yleensä tuntuu siltä kuin ne, jotka eivät kiusaa meitä erityisillä virheillään, sen sijaan tuskastuttaisivat meitä saamattomuudellaan. Täydellisesti hilliytynyt, tasainen ja luja luonne on niin harvinainen ilmiö, että sitä ei milloinkaan voi toivoakkaan tapaavansa elämää tutkiessaan.

— Arvelin juuri sanoa, — minä jatkoin — jotta — koska perhe-elämä luonnostaan on niin peittelemätöntä, että siltä puuttuu varsinaisia sulkuja ja verhoja, jotka sen ulkopuolella, maailmassa, estävät ihmisiä näkemästä toistensa virheitä ja joutumasta riitaan — jotta on todellakin hyvin omituista, että kotia ja perhettä perustettaessa kuitenkin tavallisesti paljoa vähemmän mietitään, huolletaan ja tulevaisuutta silmällä pidetään kuin useimpiin muihin yrityksiin ryhdyttäessä. Eihän kukaan mielellään esimerkiksi pane konetta käymään, ennenkuin on perehtynyt sen toiminnan laatuun ja käyttötapaan ja varmasti tiedä todellakin osaavansa, tietävänsä ja taitavansa sitä oikein hoitaa ja käyttää. Eikähän kukaan mielellään koetakkaan soittaa viulua, ennenkuin on vakuutunut, että sormet ovat tarpeeksi pitkät ja notkeat tarvittaviin näppäyksiin, jotta syntyisi sointuja eikä epäsointuja. Mitähän me ajattelisimme miehestä, joka antaisi kokonaisen orkesterin soittaa huolimatta vähintäkään eri soittokoneiden keskinäisestä sointuisuudesta ja korvia särkevässä melussa vain voivottelisi ja tukkaansa repisi? Epäsointu ei ole silloin soittokoneiden syy; niistä voi jokainen erikseen heläyttää suloisia, ihania säveliä, mutta kun niitä vasten sointuisuuden lakia pakotetaan yhdessä soittamaan, niin niistä jokainen puolestaan lisää räikeää epäsointua. Vielä mielettömämpää olisi vaatia soittokoneesta sellaista ääntä, joka on kerrassaan vasten sen soitannollista luonnetta — vaatia esimerkiksi huilusta bassosooloa tai suuttua pasuunaan, ettei se voi täyttää moniäänisen viulun tehtävää.

Mutta niinhän käy usein perhettä perustettaessa. Mies ja nainen tuntevat jonkunmoista heimolaisuutta, jonkunlaista samantapaisuutta luonteissaan ja siihen perustuu molemminpuolinen mieltymys. Tavallisesti he vähän välittävät tarkemmin tutkia toistensa luonteen ominaisuuksia ja mitä ne yhteiselämässä tulevat toisiinsa vaikuttamaan. Ja mielellään he jättävät ennakolta sovittamatta ja virittämättä ne soittokoneet, jotka toisiansa auttavat soimaan koko elämän iän sointuisasti tai koko elämän iän epäsointuisasti. Vähän aikaa kihloissa oltuaan, jolloin molempain kihlattujen suhde toisiinsa

varta vasten on niin päinvastainen kuin suinkin, mitä avioliitossa seuraa, nuori pariskunta muuttaa kotiinsa ja yhteiselämä alkaa.

Mutta molempain sukulaiset ja ystävät pitävät ehkä liiankin usein uutta kotia erittäin sopivana tyyssijana. Luonnollisesti joutuvat hekin siten perhe-elämän keskuuteen huomaamatta, mitä seurauksia on toisen luonteen vaikutuksesta toiseen — eri soittokoneiden yhteissoitosta. Sitten tulevat lapset, joista jokainen itsessään on oma maailmansa omine eri tahtoineen ja erityisine mahdollisuuksineen ja kehityksineen. Ja kun siihen lisäämme palvelijat ja apulaiset vähemmänarvoisine äänineen soittajaisissa, on perhe valmis ja täysilukuinen.

Eipä totta tosiaan olekkaan ihmeellistä, jos kaikista näistä sattuman — vai kohtalonko? — yhdistämistä ja yhdessä soittavista soittokoneista joskus kuuluu yhtä paljon epäsointuja kuin sointujakin. Sillä vaikka kohta mies ja vaimo sopeutuisivatkin, niin kenties käly tai anoppi sointuisuutta häiritsee, ja sitä paitsi jokainen lapsi erilaisine luonteenaiheineen aina helposti selkkauksia synnyttää.

Ihmisluonnon varjelusvoimat ovat kuitenkin niin lujat ja monellaiset, että perhe-elämä sittenkin, kaikista näistä poikenluomaisuuksista huolimatta, on suurinta ja puhtainta onnea, mitä ihmiselle maan päällä suodaan. Huolellisesti hoidettuna se voisi olla vielä sitäkin onnellisempaa. Hyvin hyviä omenoita on kasvanut puissa, jotka on istutettu viljavaan maahan ja jätetty oman onnensa nojaan; mutta parempia ja maukkaampia omenoita saadaan niistä puista, joita puutarhuri hoitaa ja karsii. Niinpä kodinkin taimitarhassa. Jos kaikki turmiolliset pikku ketut sieltä paikalla karkoitettaisiin, niin vuodet läpeensä me saisimme nauttia entistään kauniimmista kukista ja mehuisammista hedelmistä.

— Mutta, isä — virkkoi silloin Jenny — mitä ne ketut sitten ovat?

— Niin, kuten tekstimme sanoo, ovat ne *pieniä* kettuja, monen hyvän ihmisen lemmikkieläimiä ja heidän mielestään useinkin oikein sieviä pikku elukoita, joista voi olla hyötyäkin eikä missään tapauksessa suurta vahinkoa. Ne saattaa jakaa seitsemään luokkaan niinkuin Noak jakoi eläimet arkissa. Nämä seitsemän pikku kettua ovat:

1. Moittiminen. 2. Ärtäisyys. 3. Tukahuttaminen. 4. Itsepäisyys. 5. Suvaitsemattomuus. 6. Epäkohteliaisuus. 7. Vaativaisuus.

Ja tässä, esitelmääni palaten, on nyt minun sanottavani ensimmäisestä pikku ketusta.

I.

Moittiminen.

Tämä on erittäin arvossa pidetty pikku eläin, jonka moni ihminen antaa mielin määrin juoksennella kodin viinipuissa, kuvitellen sen edistävän rypäleiden kasvamista ja olevan paraimman järjestyksen valvojan viinitarhassa.

Voimme epäilemättä yleiskelpoisena sääntönä määritellä, ettei kukaan pidä siitä, jotta hänessä virheitä huomataan, vaan jokainen sitä vastoin on valmis keksimään virheitä toisissa, niin pian kun ei vain mene hänen mieltänsä myöten.

Vai eikö niin, kunnioitettu lukija, että on hupaista ja oikein helpottaa moittia sitä, joka sinua ei miellytä?

Tämä seikka näyttää ensi silmäyksellä poikkeukselta luonnon järjestyksestä. Tavallisestihan me olemme luontuneet sellaisiksi, että se, joka meistä on mieluista tehdä, on lähimmäisestäkkin mieluista antaa meidän tehdä. Hauska on antaa ja hauska ottaa vastaan. Hauskaa on rakastaa ja hauska olla toisen rakastettu, hauskaa on ihaila, hauskaa olla toisen ihailema. Hauskaa on moittiakkin, vaan hauskaa *ei* ole, kuin toiset meitä moittivat. Sitä paitsi juuri ne ihmiset, joita arkaluontoisuus helpoimmin viettelee moittimaan, kaikkein vähimmin itse moitetta sietävät. He nostavat raskaita ja kiusallisia taakkoja toisten hartioille, vaan itse eivät siedä pienimmänkään moitteen sanan hipaisua.

Vaikeata tässä kohden on se, että meidän elämässämme on paljon muutosta kaipaavia seikkoja; ja tarvittavain muutosten aikaansaamiseksi on välttämätöntä puhua niistä ihmisille, joiden on se toimeen pantava. Se avaa moitteen oven seppo selälleen muutoin hyväntahtoisille ihmisille ja vapauttaa heidän omantuntonsa säilyttämällä lähimmäisten niskoille kaikki koetut ikävyydet. Perheen isä ja äiti ovat

moittijoita "viran puolesta". Ja jokaisen yksityisen valitukset kodin piirissä virtaavat takaisin heihin, kunnes usein lakkaamattomien valitusten usva muuttaa kodin koko ilman kylmäksi ja rasittavaksi. Sellainen sumu on hyvin vahingollista viinirypäleille ja turmelee monta kaunista terttusta.

Entusius rakastuu Hermioneen, koska hänen olennossaan on jotain haaveellista ja raikasta — *henkevää*. Runollisissa haaveiluissaan hän vertaa häntä kuutamon vienoon valoon, kesäisen pilven hattaraan, ja hän rupeaa heti häntä miltei jumaloimaan, joka on niin tavallista ennen avioliittoa. Hän vakuuttaa Hermionen olevan liian hyvän tähän maailmaan, liian hennon ja sievän tavallisiin maallisiin askareihin; hänen pitäisi kulkea vaan ruusuisia polkuja, nukkua pilviuntuvilla; ei milloinkaan vuodattaa ainoatakaan kyyneltä, ei rasittua eikä huolehtia, vaan elää aina erillään jossain kirkkaassa, raikkaassa avaruudessa, hänen suloisuutensa arvoisessa. Sellaista ja monta muuta yhtä mieletöntä Entusius peruuttamatta kuiskaa hänen korvaansa hurmaavina kuutamoiltoina kävellessä tai ihanilla veneretkillä ja suotakoon anteeksi, jos ymmärtäväinenkin tyttö lopuksi kuvittelee jotain siitä todeksi.

Seuraa sitten avioliitto — ja silloin Entusius osotaikse hyvin vaativaksi kahvistansa, tulee hyvin tyytymättömäksi, jollei ruoka ole valmista kellon lyönnilleen eikä siedä muunlaista pöydän kattamista kuin äskettäin kuolleen, erinomaisen oivallisen äitinsä tapaista, jonka kuvan hänen muistinsa on ympäröinyt pyhimyksen loisteella. Samoin hän vaatii, että talon pitää jokikinen hetki olla mallikelpoisessa järjestyksessä. Kuitenkaan ei hänelle mieleenkään vilahda hankkia tottunut taloudenhoitaja. Parin tottumattoman palvelijan täytyy toimittaa kaikki saman enkelin johdolla, jonka pitäisi kulkea vain ruusuista polkua, nukkua pilviuntuvilla ja jota ei mikään maallinen huoltaminen saisi rasittaa. Ei ole Entusiuksen mieleen milloinkaan juolahtanut sekään, että aviomiehen velvollisuuksiin kuuluu kaikessa hiljaisuudessa painaa pahkaansa pienet persoonalliset ikävyydet. Auliisti hän henkensä antaisi Hermionen puolesta — onpa hän usein kihlausajan huumauksessa ehdottamalla sen tapaista ehdottanutkin, vaikkei sitä tietysti kukaan vaatinut eikä se mitään olisi hyödyttänyt. Sen aikuiset hehkuvat keskustelut ovat väistyneet seuraavantapaisten tieltä:

— Rakas Hermione, tämä tee on savulle. Etkö sinä voi saada Hannaa keittämään sitä kunnollisesti?

— Voi hyvänen aika, olen minä koettanut, vaan hän ei tee niinkuin käsken.

— Vai niin. Mutta minä tiedän *muiden* ihmisten voivan saada hyvää teetä ja silloin totta tosiaan minun mielestäni meidänkin pitäisi saada.

Ja taas päivällispöydässä:

— Hyvä ystävä, nyt on liha taas paistettu liian kovaksi. Se on *aina* liian kovaa.

— Ei aina, hyvä Entusius. Maanantainahan se oli sinusta ihan paraiksi paistettua.

— No, *melkein* aina sitten.

— Kuulehan, rakas Entusius, tänään oli minulla vieraita enkä voinut mennä itse keittiöön katsomaan. Riittää niinkuin muuten aina teen. On niin vaikea saada häntä tekemään edes jotain kunnollisesti.

— Äiti sai aina kaikki tehtävänsä kunnolliseksi, olivatpa palvelijatkin minkälaisia tahansa.

Ja taas:

— Hyvä ystävä, sinun täytyy katsoa, etteivät palvelijat tuhlaa niin paljon halkoja. En ole ikipäivinäni nähnyt menevän niin paljon puita näin pienessä taloudessa kuin meidän.

Tai:

— Hyvä ystävä, mitenkä sinä voit antaa Marjetan repiä päivän sanomalehden?

Tai:

— Hyvä ystävä, minun täytyy todellakin syödä päivälliseni muualla, jollen saa ruokaa määräaikana.

Tai:

— Hyvä ystävä, toivoisin sinun vähän paremmin pitävän silmällä, mitenkä paitani silitetään — tämähän on ilmeistä häväistystä!

Tai:

— Hyvä ystävä, sinä et saa antaa Jussin liikuttaa vierashuoneen kuvastinta.

Tai:

— Hyvä ystävä, sinun pitää katsoa, etteivät lapset leiki vinnillä.

Tai:

— Hyvä ystävä, sinun täytyy tarkemmin pitää silmällä, ettei Marjetta salin lakaisuajaksi pane mattoja kuistin portaille.

Ja niin edespäin ihan äärettömiin. Kurkihirrestä kellariin asti pitää "hyvän ystävän" katsoa, että kaikki on säntillään, muuten siitä häntä moititaan.

Mutta kun Entusius silloin tällöin näkee entisen enkelinsä kyynelsilmin nuhtelevan häntä, ettei hän enää rakasta häntä, niin hän kaikesta sydämmestään torjuu sellaisen syytöksen ja vakuuttamalla vakuuttaa rakastavansa häntä enemmän kuin konsanaan ennen. Mahdollistahan se onkin. Erotus on vain siinä, että Hermione on sattunut kuutamon ja runouden maailmasta siirtymään jokapäiväiseen todellisuuteen. Niin kauvan kuin hän Entusiuksen mielestä oli enkeli, tähtönen, lintunen, illan rusopilvi, ei hänessä tietyksi ollut mitään moittimista. Mutta kun enkeli nyt oli tullut maallisen toimen yhtiökumppaniksi, oli se aivan toista. Entisenlaisissa oloissa Entusius toistaisi samat sanat kuin silloinkin. Ikävä kyllä eivät ne enää palaa. Entusius on ihan yksinkertaisesti mies, jolla on tapana sanoa kaikki, mitä milloinkin mieleen vilahtaa. Ennen avioliittoa hän ihaili ja jumaloi tulevaa vaimoansa runouden ja haaveilujen maan ihanteena, ja paraansa mukaan hän hemmotteli häntä, tehden hänet kelpaamattomaksi siihen käytölliseen elämään, johon avioliitto hänet saattoi. Avioliiton jälkeenkin hän niinikään punnitsematta seuraa hetken mielijohteita, ei kuitenkaan enää kiittäen ja kehuen, vaan moittien ja soimaten. Yksin sulouden tunne ja kauneuden rakkaus, joita hän ennen avioliittoa Hermionessansa ihaili, saavat hänet nyt, kodin järjestelyä tarkastaessa, joka päivä huomaamaan sadottain puutteita ja aiheuttavat ne satoja moitteita.

Olemme tähän asti ajatelleet suloista, kuuliaista vaimoa, joka tulee pahoilleen, vaan ei suutu, joka ei vielä vääryyttä tunne, vaan nöyrästi koettaa kohtalon kovia ehtoja täyttää. Sellaisia vaimo-raukkoja, kalpeita ja kuihtuneita olemme nähneet monta, vaimoja, jotka ovat ihan kuin ansarikasvia, jotka arkihuoneen kuivassa, pölyisessä ilmassa nuutuvat, kuoleutuvat ja menettävät toisen toisensa perästä kerran niin kauniista lehdistään.

Mutta kuvassa on toinenkin puoli — kun näet vaimo, suuttuneena ja harmissaan, vuorostaan rupeaa maksamaan samalla mitalla ja naisen kekseliäisyyden terävillä nuolilla lävistää jokaisen liitoksen miehensä varustuksissa, osottautuen siinä ihan yhtä vääräksi, mutta miestä paljoa taitavammaksi.

Surullisinta kuitenkin on nähdä kahden henkilön, jotka kerran ovat toisiaan sydämmellisesti rakastaneet, käyttävän rakkauden kautta saavuttamaansa toistensa tarkkaa tuntemista ainoastaan toisiansa kiusatakseen ja ärsyttääkseen. Vuosikausia yhdessä elettyään ja kaikki toisillensa uskottuaan he tuntevat toistensa luonteet ja osaavat sitä varmemmin tähdätä ja ampua myrkylliset nuolensa — ja niin peräti turhan turhista pikku seikoista saa moitteen murhenäytelmä tavallisesti alkunsa.

Miten kerrassaan mitättömistä syistä todellakin alkavat useimmittain ne riidat, jotka horjuttavat ihan rakkauden perustuksia ja musertavat sen hennon ja arkaluontoisen rakennuksen! Myöhästynyt tai hieman onnistumaton päivällinen, revitty sanomalehti, halkojen tai saippuan tuhlaus, särety lautanen! Sellaisista mitättömän pienistä syistä voivat usein oikein hyvät, jalomieliset, jumalaiset ihmiset sylen täydeltä tuhлата ja hävittää juuri sitä kallista aarretta, jonka tähden taloja rakennetaan, halkoja käytetään ja koko talous perustetaan — *omaa onneaan*. Ennemmin kylmää kahvia, savuista teetä, pohjautunutta ruokaa; ennemmin vaikka mitä harmia, vaikka mitä ikävyyttä kuin *rakkauden* menettäminen. Mutta mikään ei rakkautta niin varmasti kuluta kuin lakkaamaton moittiminen.

Kun moittiminen kerran on tullut kahden toisiansa rakastavan henkilön tavaksi, niin se aikaa myöten leikkaa parantumattoman haavan, joka ei siedä hellävaraisintakaan, oikeutetuintakaan huomautusta. Jos niin sairaaloinen arkuus on saanut jalan sijan, on rakkauden ennalleen palauttaminen miltei ilmeinen ihmetyö.

Entusius on esimerkiksi tänään noussut ylös mitä paraimmalla tuulella. Aamiaispöydässä hän leikkillisesti huomauttaa, miten omituisesti Hermione kirjoittaa *g:n*. Hermione kiivastuu paikalla ja vastaa pisteliäästi:

— Vai en minä enää osaa edes kirjoittaakaan sinun mieliksesi? Mistä muusta sinulla on muistuttamista? Ehkäpä hyväntahtoisesti kirjoittaisit luettelon kaikista, mitä minussa on korjattavaa.

— Rakas Hermione, nyt sinä olet ajatteleman.

— En ollenkaan. Minä vain kerran tahtoisin saada loppuun herrani ja mieheni vaatimukset.

— No, rakas Hermione, elä nyt ole lapsellinen.

— Etköhän alkaisi jo keksiä jotain uutta, rakas Entusius. Sitä olen jo kuullut niin usein, että siitä on kaikki uutuuden viehätys hävinnyt.

— Kas niin, Hermione, elkäämme nyt toki riidelkö.

— Hyvänen aika! Kukas tässä riitelee? En ainakaan minä. Minähän vain pyysin sinua minua oikaisemaan. Toivoisin edes kerran — mene, tiedä, elän yhdeksänkymmenvuotiaaksi — voivani tyydyttää sinun ylen hienostunutta mieltäsi. Toivon, että kahvi on hyvää tänään *ja tee ja leipä ja paisti ja palvelijat ja eteisen matto ja vinnin ovi ja kellari*. Ja nyt minä luullakseni saan oppia hiukan yleissivistystä. Minä tartun paikalla siihen. Mutta toivottavasti sinä hyväntahtoisesti laadit luettelon kaikista muista pikku asioista, joissa minun on korjauttava.

Entusius sysää kahvikupin edestään ja naputtelee pöytään.

— Jos minun sallitaan hieman huomauttaa, hyvä ystävä, niin pöytään naputtelemista ei pidetä sopivana, — virkkaa hänen kaunis vastustajansa.

— Sinähän voit tehdä ihmisen hulluksi, Hermione! huudahtaa Entusius, nousee pöydästä ja lähtee kotoaan katkerana, varmasti päättäen syödä päivällistä muualla.

Entusius on loukkautunut sydänjuuriaan myöten eikä ole mielestään eläessään nähnyt niin ajattelematonta ja ärtyisää naista. Mutta ei hänelle mieleenkään vilahda, että juuri hänen oma häikäilemätön, alituinen moittimisensa on Hermionen joka hermon niin herkistänyt ja aristanut, että pieninkin vihjaus, ystävällisinkin neuvo häntä kiusaten kiusaa. Tosin ei tämänaamuinen kiista ollut hänen syynsä. Hän sanoi vain sen, joka oli oikeaa ja totta, ja Hermione oli itsepäinen ja taipumaton. Mutta alkusyy oli kieltämättä kuitenkin hänen.

Kun Entusius naimisiin mentyänsä unelmistansa heräsi ja huomasi, että hänen Hermionensa käytännöllisessä elämässä todellakin oli vain "lintunen, tähtönen, kukkanen" eikä emäntä — miksi hän ei silloin rehellisenä miehenä katsonut todellisuutta silmästä silmään? Miksi hän ei muistutellut kaikkia niitä ihania asioita, joita hän parin vuoden kuluessa oli hänen korvaansa kuiskaillut? Ja miksi hän häneltä vaatii rehellisyyttä, vaatii enemmän kuin mistä oli puhe ollut — enemmän siis kuin mihin hänellä oli oikeutta? Voiko lintunen johtaa taloutta? Voiko kukkanen pitää silmällä Riittaa ja Mariaa ja perehdyttää heidät hienon talouden kaikkiin yksityisyyksiin?

Jos hänen vaimonsa, niinkuin useimmat muutkin työt, kodin velvollisuuksia opetellessaan monta monituista kertaa tuskastuu ja erehtyy, niin totta kai hänen oikeastaan pitäisi voimiansa myöten häntä siinä vaikeassa tehtävässä auttaa eikä lisätä kiviä kuormaan. Muistelkoonpas, miten ihailen ja hymyhuulin hän ennen häitä kuunteli hänen rehellistä tunnustustansa, että hän on kerrassaan kykenemätön taloustoimiin ja miten hänestä silloin oli vain runollista ja suloista juuri se, josta avioliitossa oli niin paljo ikävyyksiä kummunnut.

Jos mies huomaa, ettei vaimo voi kodin velvollisuuksia täyttää — eikö hän sitten voi muuten kuin haikailematta ja armottomasti viskata muistutuksiaan ja vaatimuksiaan, joihin moni kohta kodissa aiheuttaa? Ei hän uskaltaisi sanoa niin suoraan ja epäkohteliaasti puotilaiselleen, räätätille tai suutarilleen. Poikamiehenä Entusius ei milloinkaan moittinut ruokaa ruokapaikassaan ensin tarkoin asiaa ajattelematta ja huomauttamatta siitä niin kohteliaasti kuin suinkin. Huomautukset ja muistutukset ovat seuraelämässä ilmaistavat kohteliaasti ja soveliaalla tavalla, muuten niiden kärki ponnahtaa takaisin lausujaan. Mutta omaa vaimoaan ja omassa kodissaan hän muistuttaa sanojaan punnitsematta. Niin, sen hän tekee; mutta vuosien kuluttua on vaimo muuttunut ja koti sietämätön. Ja vähitellen hänelle selviää, mihin arkailematon moittiminen vie, ja että nainen osaa ampua moitteen myrkyllisiä nuolia paljoa taitavammin ja varmemmin kuin mies.

Mutta syy ei aina ole miehen. Liiankin usein hellää, tynniluontoista ja kärsivällistä aviomiestä kiusaa ja vaivaa moittelias vaimo, jonka lahjakkuus näyttää ilmenevän pitkälle kehittyneenä taitona keksiä ja paljastaa kipeitä kohtia kaikessa ja kaikissa.

Olemme nähneet jalointen ja lämminsydämmisinten mielten muuttuvan juroiksi jörreiksi sellaisen vaimon vaikutuksesta. Varmana saavansa aina osakseen moitetta, olivatpa miten hyvänsä, eivät he viimein mistään välitäkään.

Tunsimme kerran miehen, joka meni naimisiin hemmotellun kaunottaren kanssa, jonka nurinalle, vaatimuksille ja oikuille ei ollut ääriä, ei vieriä. Saadakseen kuitenkin lepoa väsyneille hermoilleen täytyi hänen viimein heretä kuulemattomaksi hänen toiveilleen ja ruikutuksilleen. Hän eli mikäli mahdollista niinkuin ei vaimoa olisi ollut olemassakaan, mutta piti kuitenkin huolta, ettei häneltä mitään puuttunut. Vaimo sairastui, mutta miehen sydän pysyi kylmänä ja hetytymätönnä. Hän kuoli ja

mies oli kuin vapautettu vanki. Hän meni uusiin naimisiin — naisen kanssa, joka ei ollut kaunis, vaan hyvä ja lempeä, — naisen kanssa, joka vaati vähän ja moitti harvoin ja silloin aina mitä hienotunteisimmin ja varovimmin. Ennen niin välinpitämättömästä ja huolimattomasta puolisosta tuli mallikelpoinen aviomies — aina hyvä ja aulis ja valmis täyttämään kaikki vaimonsa toiveet — hän oli kuin savi valajan kädessä. Vaimon lievinkin huomautus, joka niin harvoin ja silloinkin niin varovasti lausuttiin, oli hänelle suuremman arvoinen kuin monet pitkät puheet. Niin erilainen voi sama ihminen olla, riippuen siitä kädestä, joka hänen sydämensä kieliä koskettelee!

* * * * *

Olemme tähän asti puhuneet moittimisesta yksinomaan miehen ja vaimon kesken. Miltei sitäkin pahempi on lasten moittiminen. Lapsia ei mikään niin vahingoita kuin alituinen, ajattelematon nariseminen ja kiuskaminen. Lapset ovat usein virheineenkin yhtä tunteellisia ja arkoja kuin aikuiset. Lapsessa on kaikki kehittymätöntä, kypsytöntä ja puutteellista. Ja melkein jokainen häntä vanhempi luulee olevansa oikeutettu ja velvollinenkin häntä torumaan, kunnes hänestä tulee tunteettoman kova ja tuittupäinen jurri.

Vilkas, vallaton poika hyökkää koulusta kotiin innoissaan kertoakseen äitillensä sanottavansa. Paikalla kuuluu:

— Kas niin, nyt on taas ovi auki! Enkö minä ole kivenkovaan ja monta monituista kertaa kieltänyt jättämästä ovea auki?

— Katsoppas jalkojasi, minkä näköiset ne ovat! Mitenkä usein minun pitää muistuttaa sinua pyyhkimään jalkasi huoneeseen tullessasi?

— No, siinä on taas hattu sohvalla! Milloinka sinä opit sen panemaan paikoilleen?

— Elä jätä tauluasi siihen! Eihän sen paikka siinä ole.

— Ui, miten likaiset kädet sinulla on! Missä ihmeessä sinä olet itsesi tuommoiseksi töhrännyt?

— Et saa istua sillä tuolilla; paikallahan sinä sen säret.

— Lapsiparka, minkä näköinen sinun tukkasi on! Mene paikalla sukimaan!

— Etkös näet taas ole repinyt vaatteitasi! Hyvä ihme, minkälainen tuo poika on!

— Elä huuda niin hirveästi! Aivanhan tässä kuuroksi tulee.

— Tahtoisinpa mielelläni tietää sinäkö, Jaakko, tämän tynnyrin olet palasiksi ruhjonut?

— Sinä sitä varmaan, Jaakko, olet särkenyt partaveitseni terän?

— Jaakko, sinä olet ollut kirjoittamassa kirjoituspöydälläni ja tärvellyt kolme arkkia parasta paperiani!

Ihmettelemmepä, olisikko kukaan perheen aikuisista jäsenistä tyynenä jaksanut kuunnella tällaista muistutusten tulvaa, vaikkakin se olisi ollut aivan yhtä oikeutettu.

Ei suinkaan; aikuisilla on oikeuksia, joita toisten täytyy kunnioittaa. Kuka hyvänsä ei vain voikkaan heidän toimiansa arvostella. Jos jokainen voisi ja sen tekisi — mitä kauheita riitoja siitä seuraisikkaan!

Palvelijat ovat yleensä vain aikuisia lapsia ja äsken mainitun saattaa siitä syystä heihinkin sovelluttaa. Taitamaton, yksinkertainen maalaistyttö, joka on saanut palveluspaikan hienossa talossa, menee aivan sekaisin uudessa oudossa ympäristössä, johon hän yhtäkkiä on joutunut. Kaasujohto, vesijohto ja monet muut perheen mukavuudet ovat hänelle tuntemattomia ihmeitä. Hänen pitää oppia ja pitää mielessään tuhansia pikku seikkoja ja varokeinoja, joista ennen ei ole uneksintukaan. Ja jos hän laiminlyö ainoankaan, saattaa siitä helposti seurata vedenpaisumus tai kaasumyrkytys tai joku muu ikävyys ja haitta. Jo pöydästä korjatessa ja tarjotessa hienossa pöydässä saattaa monta kymmentä kertaa erehtyä ja jokainen erehdys yhtä paljon hermostuttaa perheen kaikkia jäseniä. Eipä ihmetäkään, jos emäntä ja palvelija silloin silmäilevät toisiaan samoin kuin karhu ja mies, jotka yhdessä pudota romahtivat puusta, viisitoista syltä korkealta, ja avuttomina ja vihaisina puun juurella toisiansa katselivat. Emäntä on harmistunut, kiukkuinen ja toivoton; tyttörukka samalla tavalla ja yhtä hyvästä syystä. Annappas jos emäntä yhtä yhtäkkiä joutuisi kirjapainoon ja niukkoja ohjeita saatuaan määrättäisiin latomaan sanomalehden palstaa, niin hän tosiaan olisi yhtä taitamaton ja hämmennyksissään kuin konsanaan Riitta hänen järjestetyssä kodissaan.

Moni hieno koti on tällaisista syistä lakkaamattomassa kapinassa, tyyntymätön kuin myötäänsä aaltoileva meri. "Heidän pöytänsä on tullut heille ansaksi" todellakin ja loukkauskiveksi se, joka heidän hyväksensä oli aiottu. Kaasut, vesijohdot, kalut ja koristeet — kaikki ne ovat tottumattomissa käsissä

muuttuneet pahan hengen aseiksi, joilla hän yöt päivät heidän kristillisiä avujansa koettelee. Ja vaikka koti kunnollisessa järjestyksessä pysyisikin, niin ani harvoin lienee laita sama hyvän tuulen ja kristillismielisyyden. Minä vetoon tuhansien naisten kokemukseen, naisten, jotka toden perästä ovat uskonnollisia. He rukoilevat ja käyvät kirkossa ja heidän sielunsa kohoo rakkauden, puhtauden ja rauhan ikuiselle lähteelle. Mutta kotiin palattua heitä kohtaa aivan toisella kokemus; he joutuvat epätoivoon ja halveksivat itseänsä kovasydämmisyytensä, pikaisuutensa, vihaisten silmäystensä ja ärtyisyytensä tähden, jota herättää alituinen epäsointu hyvästi viritetyistä kielistä, joita taitamaton käsi koskettelee.

Puhu jouhipaidasta, ruoskimisesta ja muusta lihansa kurittamisesta pyhityksen välikappaleena! Sitä ei sivistyneessä maassa tarvita. Pitäköön nainen kodin koettelemuksia jouhipaitanansa ja ruoskanansa. Kärsiköön niitä tynesti, iloitkoon niistä, hymyilköön ja olkoon hiljainen, äänetön ja lempeä — silloin ei enää luostari voi hänelle mitään opettaa, hän on voiton saavuttanut pyhimys.

Kun Anni alituisista muistutuksista huolimatta unohtaa pellin aukaisematta lämmittäessään huoneita aamuisin, kun Riitta *puhaltaa* kaasun sammuksiin lastenkammarissa ja koko perhe on tukehtua savuun, vaikka sellaisen sammuttamistavan vaarallisuutta on hänelle lukemattomia kertoja selitetty, kun lasit päivällispöydässä ovat himmeät ja viiruiset, vaikka viikkokausia on neuvottu niitä kunnollisesti pesemään ja pyyhkimään, kun norsunluupäisiä veitsiä ja haarukoita lietetaan kiehuvaan vedessä, aivan kuin ei siitä olisi kertaakaan varoitettu, kun palvelijat yhäti ja joka asiassa unohtavat kaikkein tärkeimmät tehtävät — silloin ei ole toivon ujettakaan levosta eikä rauhasta, jollei emännän uskonnollinen mieli jaksa niitä kestää ja voittaa. Sillä eivät ainoastaan apostolit iloitse heikkoudessa, hädissä ja ahdistuksissa, vaan myöskin äidit ja emännät, jos tahtovat, voivat oppia apostoleista, miten he oikein voisivat sanoa: "koska minä heikko olen, niin minä väkeväkin olen." [2 Kor. 12:10.]

Kärsimys ei meitä kiusaa opittuamme sitä oikein kantamaan. Me voimme tynesti kärsiä huomattessamme kärsimyksen kantavan hyviä hedelmiä. Koettelemuksen kohdatessa voimme silloin sanoa: "jos *sinä*, Herra, olet sen lähettänyt, niin se on hyväksemme."

Jos mieli kotielämän levottomassa, vaihtelevassa yhteiskuntaelämässämme pysyä tynenä ja rauhaisana, on välttämätöntä kristillisessä seurakunnassa uudestaan päästää arvoonsa se kristillinen avu, jota mystikot niin tärkeänä pitävät. Tarkoitan — *vaikenemisen avua*. Tätä avua ei voi liian suureksi arvata. Tosi ja mieleen painettava on vanha sananlasku: "puhuminen on hopeaa, vaikeneminen kultaa." — Mutta — kuulen monen inttävän — mitähän meistä sitten tulee, jollemme saa puhua? Emmekö enää saisi nuhdella lapsiamme, palvelijoitamme, toisiamme? Pitääkö meidän antaa ihmisten mielin määrin tehdä väärin suutammekaan avaamatta?

Ei suinkaan. Virheet täytyy huomata ja niistä muistuttaa; erehdykset oikaista. Kehottaminen ja nuhtelevuus on vanhempain ja isäntäväen velvollisuus ja sama on myöskin oikean ystävän.

Mutta, hyvä lukija, tarkastakaammepas omaamme ja toisten elämää ja kysykäämme: paljokohan kaikesta moitteesta lausuttanee parantamisen jalossa tarkoituksessa? Paljokohan siitä on tarkoin mietittyä, kiihкотonta, ystävällistä, oikeutettua ja niin lausuttua, että se vaikuttaa hyvästi? "Korva, joka kuulee elämän rangaistusta, asuu viisasten joukossa", sanoo Salomo. Mutta ne ovat harvinaisia — kenties harvinaisempia kuin mikään muu. Kuinkahan moni tosikristitty muistaneekaan elämässään toteuttaa tätä velvollisuuksista vaikeinta? Me moitimme uunia, joka lämmittäessä ei lämpene heijastaakseen sitten lämpöä huoneeseen. Me sanomme sen *nielevän* halkoja. Samallaisia olemme usein itsekkin. Raamatunselityksissä ja jumalanpalveluksissa herää meissä lempeitä, rakkautta uhkuvia, pyhiä tunteita — mutta jos ne pian haihtuvat hyödyttämättä laisinkaan arkielämää, puhdistamatta, lämmittämättä kotiemme ilmaa, niin on se uskontomme, tunteidemme tuhlaamista: me kulutamme hyödyttömästi, äskeitä vertausta käyttäöksemme, uskonnollisia polttoaineita levittämättä uskonnon lämpöä ympärillemme.

Me olemme polvillamme nöyrästi tunnustaneet, ettemme ole armoa ansainneet ja kelpaamme yhtä vähän taivaalliseen Jerusalemiin kuin Riitta ja Mari tai ovensuussa pysyttelevä kerjäläistyttö hienoihin saleihimme. Nöyryyden ja katuen olemme tunnustaneet ajatuksilla, sanoilla ja töillä tehneemme syntiä Jumalaa ja hänen pyhiä käskyjensä vastaan ja joka päivä ja joka hetki monella tavalla rikkoneemme taivaallisen Isämme tahtoa. Mutta kirkosta tultuamme me ankarasti ja rakkaudettomasti rankaisimme lapsiamme ja palvelijoitamme, koska he maallisissa asioissa ovat yhtä taitamattomat ja huolimattomat kuin itse juuri äsken tunnustimme olevamme taivaallisissa. Tokkohan muisto Kristuksen äärettömästä kärsivällisyydestä edes jossakin määrin lieventää omaa kärsimättömyyttämme toistettuamme seitsemänkymmentä kertaa seitsemän saman asian kuuroille korville? Uskonnollisten tunteidemme vakavuutta emme epäile, mutta meiltä puuttuu vielä niiden *sovelluttaminen* jokapäiväiseen elämäämme, etteivät ne huonossa unissa lämminneen ilman lailla pääsisi hyödyttämättä häviämään äärettömään avaruuteen.

Pyhässä raamatussa on monta ihanaa esimerkkiä, miten nuhde ja moite on lausuttava. Kun apostoli

Paavalin täytyy horjahtaneita kristityitä nuhdella — miten huolellisesti hän sanansa valitsee, miten lempeästi nuhteensa lausuu! Hän tunnustaa sen hyvän, joka rikollisissa on. Hän vakuuttaa heitä esirukouksistaan ja rakkaudestaan. Ja kun nuoli viimein laukiaa — miten varmasti se oikeaan osuu juuri hänen rakkautensa tähden.

Mutta onhan Paavalia suurempi, puhtaampi, rakastavampi — Hän, joka maan päällä asuessaan valitsi kaksitoista alhaista, oppimatonta, ennakkoluuloista miestä, jotka hidasoppisina, vielä Mestarinsa kuolinpäivänä häiritsivät hänen maallisen elämänsä viimeisiä hetkiä, kiistellen "kuka oli suurin", jota Hän niin usein oli heille selittänyt. Kun muu ei auttanut, polvistui hän rakkaudesta orjan työtä tekemään, sanoen: "te kutsutte minua Mestariksi ja Herraksi, ja te sanotte oikein, sillä se minä olen. Jos nyt minä, teidän Herranne ja Mestarinne, olen teidän jalkanne pessyt, niin pitää teidänkin toinen toisenne jalat pesemän." [Joh. 13:13, 14.]

Kun vanhemmat, työnantajat ja isännät oppivat siinä hengessä neuvomaan, silloin neuvo entistä enemmän teho. Sen hengen voimallahan Fénelon muutti ylpeän, oikullisen, itsekkään Burgundin herttuan nöyräksi, lempeäksi, suvaitsevaiseksi toisille ja ankaraksi ainoastaan itselleen. Hänenhän mielilauseensa oli: "täydellisyys ainoastaan jaksaa suvaita epätäydellistä".

Mutta paitsi moitetta, jolla on määrätty tarkoituksensa — miten paljon moitetta vain pahantuulen ilmauksena! Viholainen polttaa meitä, ja me viskaamme sen naapurillemme; tuli polttaa meitä ja me viskaamme hiiliä ja kuumaa tuhkaa jokaisen päälle ympäristössämme.

On *kiukkuisuutta*, joka lakkaamattomana ikävään muistutusten tihusateena tunkeutuu kaikkialle; on mielen *katkeruutta*, joka koillismyrskynä seestymättömältä taivaalta puhalttaa; on *riidanhalua*, joka ukkospilvenä salamoi ja raehtii. Kaikki nämä ovat hyödyttömiä pahemmat. Ne ovat *syntejä*, ihan yhtä suuria ja rumia kuin nekin, joita sivistynyt seura kauhistuu.

Nämä kaikki ovat suurimmaksi osaksi huonon ruuansulatuksen, kiihtyneiden hermojen tai yleisen kivuloisuuden synnyttämiä sairaloisia tunteita, jotka me syydämme lähimmäisillemme.

Pappi syö liian paljon mieliruokaansa, menee kirkkoon ja nähdessään siellä vähän ihmisiä nuhtelee heitä poissaolevain laiminlyömisestä. "Seurakunta on kylmä, se ei välitä uskonnosta" j.n.e. — kaikki ainoastaan liiallisen syönnin seurauksia.

Teemmepä joskus viikossa kuuden viikon työn. Hermomme ja aivomme rasittuvat liiaksi ja jonkun aikaa näyttää meistä kaikki synkän synkältä ja kotikin kulkevan perikatoansa kohti. Palvelijat eivät ole milloinkaan olleet niin huolimattomat, lapset niin meluisat, koti ei kuuna kullaa valkeana niin kauheassa epäjärjestyksessä, valtion hallitus niin huono, ja kirkko joutumassa Antikristuksen valtaan. Mutta ainoa erotus entisen ja nykyisen välillä onkin ainoastaan siinä, että olemme voimamme tyyten tuhlanneet ja näemme koko maailman synkässä valossa. Silloin pitäisi meidän pysyttää moitteen raivotarta etäällä ja sen sijaan harjoittaa vaikenemisen avua, kunnes hermot tyyntyvät. On aikoja, jolloin ei kenenkään pitäisi uskaltautua arvostelemaan lähimmäistensä, torumaan lapsiaan tai palvelijoitaan tai moittimaan ystäviään — aikoja niin ärtyisiä, ettei voi sitä liioittelematta tehdä. Silloin pitäisi päinvastoin harjoittaa vaikenemisen avua ja vielä enemmän — koettaa rukouksen voimaa.

Mutta vaikkemme milloinkaan olisikkaan kiukkuisia, katkeria tai riitaisia ja kuitenkin on velvollisuutemme huomauttaa ja oikaista toisten virheitä, herää kysymys: millä tavalla sopivimmin? Vastaukseksi pikku vertaus kahdesta naisesta.

* * * * *

Rouva Varmanen on jalomielinen, voimakas- ja lujaluonteinen, vaikutusvaltainen nainen. Hänen käsityksensä oikeasta ja väärästä on selvä, varma ja tuikitarkka. Hän auttaa köyhiä, höyntelee sairaita ja kärsiviä. Hän on vilpittömästi uskonnollinen. Naisen velvollisuudet hän toimittaa miltei saavuttamattoman täydellisesti. Lupauksensa hän täyttää sääntilleen ja on täsmällinen kuin rautatien kello.

Mutta kaikista oivallisista avuistaan huolimatta ei rouva Varmanen voi kotiansa onnelliseksi saada. Hän on näet mitä toivottomin moittija — periaatteellinen moittija. Hänellä on pettämätön mittakaava kaikelle maailmassa, ajatustensa järjestämisestä aina hurstin levittämiseen tai pyyhkeen päämämiseen ja kieltämättömänä velvollisuutenaan hän pitää saattaa kaikki talossaan sen mittakaavansa mukaiseksi. Ei hän usein toru eikä ole juuri kiukkuinenkaan; mutta hän on tyyne, taipumattoman ankara eikä pieninkään virhe pääse huomaamatta livahtamaan. Hän ei jätä mitään nuhtelematta; hän ei salli puolustelemista; hän ei hyväksy mitään muuta kuin oman mittakaavansa mukaisen täydellisyyden. Hänen nuhteensa ovat niin selvät ja terävät, että ne tepsivät paatuneimpaankin.

Siksipä hän, vaikka harvoin menettääkkin malttinsa ja tuskin milloinkaan kiivastuu, kuitenkin saattaa koko ympäristönsä epätoivoon puhuessaan niin tyyneästi ja hillitysti. Palvelijat häntä pelkäävät, vaan

eivät rakasta. Hänen miehensä, hyvä ja jalomielinen, vaikka tavoiltaan hieman ajattelematon ja huolimaton, toisinaan on ihan nääntyä hänen alituisiin moitteihinsa. Hänen lapsensa kuvittelevat hänet seisomassa etäisellä, muiden ihmisten saavuttamattomalla kukkulalla, josta hän nuhtelevin silmin hellittämättä katselee tottelemattomia poikia ja tyttöjä. He ihmettelevät, mitenkä niin kelpo äitillä on lapsia, jotka, vaikka miten siivoja koettaisivat olla, kuitenkin joka päivä varmasti tekevät jotain nurinniskaista.

Rouva Varmasen virhe ei ole korkea päämäärä, jonne hän koettaa ympäristöönsä kohottaa, vaan väärä tapa, joten hän sinne pyrkii. Hän on saanut päähänsä, että moittiminen on ainoa keino oikaista erehtynyttä. Hänelle ei ole mieleenkään juolahtanut, että hänellä olisi yhtä suuri velvollisuus kiittää kuin moittia ja että ihmisiä pikemmin saa tekemään oikein kiittämällä sitä, mitä he ovat tehneet hyvästi, kuin virheitä ja erehdyksiä moittien.

Vastapäätä rouva Varmasta asuu rouva Tyytyväinen, hiljainen, vaatimaton nainen, joka ei ole läheskään niin lujaluonteinen ja oivallinen kuin hänen naapurinsa. Hän on iloinen ja vilkas eivätkä hänen periaatteensa ole niin järkähtämättömät; hänen elämänsä suurena päämaalina on välttää ikävyyksiä ja saada sen miellyttävät puolet pysyviksi.

Rouva Tyytyväistä rakastavat hänen miehensä, lapsensa ja palvelijansa, sillä hän jo luonnostaan on jokaiselle ystävällinen. Hän on tietämättänsä miellyttävä.

Rouva Varmanen tarkastaa komeasti katettua päivällispöytänsä, tutkien joka esinettä erikseen ja virkkaa viimein: "katsoppas, Johanna, tuota mustaa pilkkua suola-astiassa! Oikein hämmästyin sinun huolimattomuuttasi!" — Rouva Tyytyväinen sanoo: "sanoppas, Johanna, missä olet oppinut näin sievästi pöytää kattamaan? Kaikki on niin siroa ja siistiä, paitsi — katsoppas! — pyyhkäiseppäs hiukan tuota suola-astiaa; — kas niin, kaikki on nyt vallan mainiosti."

Rouva Varmasen lapset ja palvelijat eivät kuule muusta puhuttavankaan kuin virheistään; rouva Tyytyväisen palvelijat hyvistä puolistaan. Hän kiittää heidän onnistumistaan ja kehoittaa heitä edistymään samaan suuntaan. Hänen miehensä tuntee pysyvänsä ylevänä vaimonsa silmissä ja lapset tuntevat olevansa äitinsä rakastamia hyviä lapsia, vaikkakin rouva Tyytyväinen joskus saattaa olla aika vihainen ja torua väki lailla, kun jotakin menee ihan nurinpäin.

Nämä kaksi perhettä selvästi osottavat, miten paljoa enemmän ihan tavallinen nainen luontaisella miellyttäväsyydellään saa aikaan kuin lujaluonteisempi, hurskaampi ja periaatteellisempi nainen, joka koettaa ihmisluontoa kangella kohottaa, jolla sitä ei ole tarkoitettu kohotettavaksi.

Ihmisten virheet ja erehdykset saavat yhtä usein alkunsa toivottomuudesta kuin muistakin syistä. Eiköhän meitäkin liene joskus painanut virheiden taakka, joita pelkästä rohkeuden puutteesta emme ole kyenneet oikaisemaan? Ja eiköhän meitä toiselta puolen todellakin ole auttanut ystävä, joka uskoi meistä hyvää, luotti meihin, näki hyvät puolemmme valoisimmassa valossa ja peitti virheemme?

Muistakaamme olevamme samaa lihaa ja verta, — puutteet, heikkoudet ovat samat lähimmäisessämme kuin meissäkin, samat jokaisessa äkkinäisessä palvelijassa ja ajattelemattomassa lapsessa.

* * * * *

Tarkastakaamme vielä muutamain sanoin luettua.

Ensiksi: päättäkäämme uurastaa *vaikenemisen avun* harjoittamista.

Toiseksi: pitäkäämme kaikkea ajattelematonta *moittimista syntinä* elkäämmekä myrkyttäkö lähimmäisemme elämää ikävillä ja turhanaikaisilla muistutuksilla.

Kolmanneksi: harjoitakaamme *kiitoksen avua*. Kaikkia meitä on opetettu, että meidän velvollisuutemme on kiittää Jumalaa, mutta harvat meistä ovat ajatelleet velvollisuuttamme kiittää ihmisiäkin. Samasta syystä, josta kiitämme jumalallista hyvyyttä, tulee meidän kiittää inhimillistäkin kuntoa.

Meidän pitää kiittää ystäviämme — läheisiä rakkaita ystäviämme. Meidän pitää katsella ja ajatella heidän hyviä töitään, kunnes virheet unohduksiin jäävät. Ja vasta sitten kuin me rakastamme heitä hellimmin ja enemmän näemme heidän hyviä puoliaan, vasta sitten on aika viisaasti huomauttaa heitä parannettavista puolista.

Vanhempain pitää oppia kiittämään lapsiaan joka kerta, kun he sitä ansaitsevat ja ihan yhtä huolellisesti kuin he heitä virheistään huomauttavat, ja isäntäin yhtä tunnollisesti ilmaista mielihyvänsä palvelijain hyvästi tekemästä työstä kuin moittia heidän huolimattomuuttaan. Se, joka tätä

parannuskeinoa käyttää, huomaa heti kiitoksen moitetta tepsivämmäksi. Kiitäppäs kerran huolimatonta palvelijaa, joka joskus on tehtävässään onnistunut ja huomaa, miten hänen silmänsä välähtävät. Varmasti hän hyväksymisesi muistaa ja tekee saman työnsä vastakin yhtä hyvästi, jollei paremmin.

Kun moitit — tee se harvoin ja aina kahden kesken — niin sano tyynesti ja ystävällisesti ja niin hienotunteisesti kuin voit. Lasten ja palvelijain moittiminen toisten kuullen on kerrassaan sopimatonta. Ylpeyttä, uhkaa ja itsepäisyyttä sillä tavalla herätetään, mutta kahden kesken annettu neuvo kiitollisena huomioon otetaan.

Yleisenä sääntönä tahtoisin muistiin teroittaa, että lapsia on aina silloin kohdeltava samoin kuin aikuisiakin; he ovat yhtä arkatunteisia ja tarvitsevat yhtä paljon hienotunteisuutta kuin aikaihmisetkin.

Kun me viimein olemme päässeet niin pitkälle, että huomaamme ja tunnustamme sen hyvän, joka on ystävissämme, lapsissamme, palvelijoissamme ja sitä kaikissa olosuhteissamme silmällä pidämme, joko meidän sitten on kiitettävä tai moittittava — silloin olemme ottaneet kiinni ja surmanneet yhden *pikku ketun*, joka on turmellut monta nuppua viinimäessämme.

II.

Ärtyisyys.

Joulukiireestä se alkunsa sai, siitä olen varma. Kerron koko tapauksen.

Meillä on aina pidetty kaikellaisia juhlia suuressa kunniaassa; mutta vuoden kaikista juhlista on kuitenkin iloinen joulukuun illoin vienyä voiton.

Monet viisaat ja oppineet ovat tosin paljon vaivaa nähneet koettaessaan todistaa, ettei se suuri tapaus, jota me joulukuun vietämme, ole tapahtunutkaan joulukuun 25 päivänä. Mutta jos niin olisikin, niin mitä se meitä liikuttaa? Jos kerran niin suuri, niin riemuisa tapaus on tämän maan päällä tapahtunut, niin on se varmasti muistojuhlan viettämisen arvoinen. Mehän vietämme juhlaa Vapahtajan *syntymisen* muistoksi, emme sen *ajan* muistoksi, jolloin hän syntyi. Ja jos kaikki kristityt, vaikka ovatkin tuhansista asioista kiistelleet ja väitelleet, sittenkin ovat jo yhdeksättötoista vuosisataa viettäneet joulukuun 25 päivää rauhan juhlanä, kuka rohkenee juurtuneen tavan hävittää ja historiallisten arvelujen takia hylätä joulun rauhantervehdykset?

Meillä on joulukuun aina suurena juhlanä vietetty ja varsinkin lapset, niin kauvan kuin he pesässämme viihtyvät, ovat odottamalla joulukuun odottaneet ja kilvan koettaneet, kuka ensiksi saa hauskaa joulukuun toivottaa.

Koko suku, pojat ja tyttäret olivat perheineen ja pienokaisineen täksi joulukuun kokoutuneet komealle ja ihmeelliselle joulukuusemme, jonka hommaamiseen ja koristamiseen oli vaimoltani, Jennyltä ja minulta mennyt viikkokauden päivät. Jos pikku ipanat kuvittelevat joulukuun yhdessä yössä itsestänsä kasvaneen, niin tietävät he siitä ihan yhtä paljon kuin useimmista muistakin siunauksista, joita heille pikku sirpeloille satamalla sataa. Onpa siinä puuhaa ja hyörintää, nousta ja laskeutua, kiivetä ja kurotella, sitoa ja purkaa, muuttaa ja vaihtaa lukemattomia kertoja kyntteliä ja kultapalloja ja kaikellaisia kiiltäviä koristuksia, kohotella ja taivutella kankeahkoja oksia ja saada kynttelit kestämaan suorassa!

Ja kaikki kaikessa olin minä. En minä muistanut leiniäni enkä arvoani isäntänä, siellä vain hyppäsin, niin että kuu pääläellani paistoi milloin mistäkin kohti kuusen oksain lomitse sovitellensani harsopukuista nukkea joulukuun oksalle istumaan tai asetellensani pikku Tuomaan luistimia alimmille oksille, sitoessani namustöttösiä ja aina väliin taistellen itsepäisten vahakynttelien kanssa, jotka kallistelivat milloin oikealle, milloin vasemmalle, pyörähtivätpä toisinaan ylösalasinkin ja kääntelivät milloin millekin mukalalle. Vaimoni ystävälliset huomautukset ja kehoitukset, etten uuten itseäni uuvuttaisi, menivät kuuroille korville. Valvoin hyvin myöhään ja keskellä yötäkin saatoin yhtäkkiä hypätä vuoteeltani muuttelamaan ja korjailemaan joulukuusta. Ja jo aamuhämärissä puuhasin kuusen ympärillä. Jos olisi ollut valloitettava linnoitus tai suunniteltava taistelu, niin enpä totta tosiaan olisi tarmokkammin toiminut kuin joulukuusta laittaessani. Jennynkään into ei minun rinnallani riittänyt ja siksipä hän kerran sivumennen arvelikin isänsä uudestaan lapseksi muuttuneen.

Mutta sittenpä se olikin komea, meidän joulukuumme! Nuorin pojanpoikani, pikku Tuomas, ja minä,

päässä paperiset sotilashatut, puhaltaen tinatorviin ja rumpua lyöden astelimme juhla-kulkueen etunenässä ja niin sitä marssittiin ympäri komean joulukuusemme. Punaiset ja siniset ja vihreät vahakynttelit häikäisevästi valostivat ja enkelin kultaiset siivet kuusen latvasta kauniisti välkähtelivät, mutta sepä se ei ollutkaan minulle yökausiin silmäntäyttä unta suonut. Ette voi kuvitellakkaan, miten paljo vaivaa minulla siitä enkelistä oli. Kovaksi onneksi ilmestyi sen vasempaan siipeen pikku halkeama. Sitäkös sieti huolellisesti hoitaa ja myötäensä korjailia! Ja sittenkin elin lakkaamattomassa pelossa, että se vielä sieltä tärkeinnä hetkenä pudota hurauttaa. Ei toki; kohtalon tyttäret minua suosivat. Enkeli pysyi paikoillaan sievästi siivet levällään, kynttelit paloivat kirikkaasti ja lapset olivat ihan hurmauksissaan. Niin paljoa olin tuskin uskaltanut toivoakkaan. Me hypimme, juoksimme, leikimme ja melusimme niin kauvan kuin pienokaisten silmät auki kestivät ja kauvemmin ja niin päättyi joulunviettomme.

Olinpa unohtaa kertomatta joulupäivällisistä ja kaikista sen herkuista. Vaimoni oli pannut liikkeelle kaiken emännystaitonsa: kalkkuna- ja kananpoikapaistit, hyytelöt ja kastit, kakkuset ja vanukkaat — voi, kaikki ne vieläkin niin elävästi muistan!

Juhlapäivät olivat mitä hupaisimmat. Uuden vuoden päivänä minä vanhan tavan mukaan menin tervehtimään naistuttujani, mutta vaimoni ja tyttäreni jäivät kotiin vastuuttamaan ja kestitsemään miestuttaviansa. Kaikki oli niin hauskaa ja iloista emmekä me mielestämme olleet milloinkaan niin hupaisia pyhiä viettäneet.

Mutta miten olikaan en minä seuraavalla viikolla ollut oikein roveissani. Minun olisi ollut valmistettava kirjoitus muutamaan aikakauskirjaan, mutta tunnuin niin tylsältä, etten kyennyt kirjoittamaan. Päivällinenkään ei maistunut niinkuin aina ennen ja alkoi tuntua ikäänkuin kaikki asiat eivät olisi ihan oikeallaan. Samaan aikaan sain halkolaskun ja mielestäni olimme alkaneet tuhlaamalla tuhлата kalliita pilkkeitä. Poikani pojat ja tyttäret olivat minusta meillä käydessään hirveän kovaäänisiä ja hyökkäsivät huoneeseen jalkojaan pyyhkimättä. Sirki selvää oli, että heitä oli huonosti kasvatettu — ilmankos he olisivat niin epäsiistejä ja meluisia! Huomasin muutamain lasien ja lautasten laidasta halkeilleen ja harmittelin ihmeesti palvelijain huolimattomuutta — siinä oli nyt sukainen astiasto miltei yhettömiin turmeltu. Kun kerran aukaisin kirjoituspöytäni laatikon, älysin, ettei Jennyn langoille enää yksi laatikko riittänytkään, vaan tarvitsi hän niitä nyt yksin lukien pari kolmekin. Jenny näkyi heittäytyvän huolimattomaksi. Mutta lanka on kallista ja tytöt tuntuvat voivan hävittää sievosen omaisuuden tekeleihinsä, joista ei kuitenkaan ole vähintäkään hyötyä. Entäs Marjetta sitten! Kolme kertaa on hän pannut tohvelini vaatekaappiin, vaikka minä tahdon ne pitää kirjoituspöytäni alla. Vaimoni täytyy ruveta paremmin pitämään palvelijoita silmällä. Ihmeellistä, ettei hän näe, vaikka koko talo on nurin närin.

Tulin päivä päivältä tyytymättömämmäksi, lausuin huomautukseni terävästi, jopa äreästikkin, aivan kuin en juuri äskettäin olisi kirjoittanut "pikku ketuista". Mutta viimein toki silmäni aukenivat ja huomasin, missä syy oli.

Oli ilta. Olin juuri kohentanut tulta uunissa, pannut tohvelit jalkaani ja istuuduin kärttyisenä aukomaan muutaman aikakauskirjan lehtiä, joka oli kuuluisa ivallisista kirjoituksistaan.

Vaimoni otti hiilihangon ja siirräsi muuatta halkoa.

— Hyvä ystävä, sanoin, olisit koskematta koko tuleen — sammutathan sinä sen kuitenkin aina.

— Minä vain vähän kohautin tuota halkoa, että se paremmin palaisi, vastasi vaimoni.

— Se on juuri sinun tapaistasi: hämmennellä ja sammuttaa. Ihan kuin ilkkuakseen leimahti samainen halko tuleen ja puut alkoivat paukkua ja räiskyä aivan kuin minua pilkatakseen. Jos totta tosiaan pyhimyskin suuttuu, niin kyllä varmaankin sellaisesta ivasta ja pilkasta. Se on sietämätöntä julkeutta. Ojensin kärsimättömästi jalkaani ja satuin nykäisemään Hallia, joka ulahti ilkeästi. Kärsivällisyyteni oli lopussa. Potkaisin koiraa, niin että sillä edes olisi syytä ulvoa ja samassa kierähti Jennyn ompelurasia lattialle.

— Isä!

— Juokse suolle rasioinesi ja kerinesi! Ne ovat tiellä joka paikassa, ettei pääse enää liikahtamaanakaan. Hyödyttömiä, tarpeettomia kapineita sitä paitsi.

— Tarpeettomiako? virkkoi Jenny, harmista punastuen, sillä hän oli olevinaan säästäväinen.

— Niin juuri, tarpeettomia — vievät aikaa ja varoja. Sadottain on vilusta väriseviä köyhiä eivätkä kristityt naiset tee muuta kuin koukkuilevat kaikki langat hyödyttömiksi koristeiksi. Jos ne sitten edes köyhäin hyväksi tulisivat, niin olisihan siinä jotain tarkoitusta, mutta kaikki ne ovat toistensa laiset, oikeaa kristillisyyttä ei ole koko maailmassa — ei muuta kuin itsekkäisyyttä ja omanvoitonpyyntiä.

— Hyvä ystävä, sanoi vaimoni, sinä et ole terve tänä iltana. Eihän toki kaikki ole niin hullusti, miltä näyttää. Sinä et ole vielä reipastunut joulupuuhain perästä.

— Minä olen terve. En ole ollut terveempi muulloinkaan. Mutta toivottavasti minä kuitenkin näen, mitä silmäini edessä tapahtuu. Mutta tällä tavalla eivät, hyvä rouva, asiat saa jatkua. Meidän täytyy paremmin pitää silmällä ja huoltaa muka pikkuseikkojakin. Esimerkiksi tuo Marjetta, — tekeekö se tyttö milloinkaan mitä káskee? Sinä olet liian leväperäinen hänen suhteensa. Uusimmalla sanomalehdellä hän uunit sytyttää eikä milloinkaan pane tohvelejani oikealle paikalleen. Enkähän minä voi sallia työhuonettani pidettävän Hallin näyttelypaikkana enkä Jennyn keräin ja rasiain kokoelmana ja perheen romusäiliönä.

Juuri silloin kuulin Jennyn hiljaiseen lausuvan huomautuksensa koettaessaan hillitä itseään, vaikka häntä äskeinen soimaukseni langanmenekistä harmittikin. Hän istui selin minuun, neuloa ahersi utterasti ja sanoi hiljaa, mutta silti selvästi:

— Jos *minä* tuolla lailla puhuisin, niin ihmiset sanoisivat minua *häjyksi* — ja eiköhän syystä.

Katsoin tuleen, ollen olevinani välinpitämätön; mutta Jennyn sanat panivat minut ajattelemaan. *Niinkö* todellakin oli? Siinäkö koko syy? Oliko sitten todenperään koti, palvelijat, Jenny lankoineen, Halli, vaimoni — kaikki ennallaan ja erotus vain siinä, että minä olin *häjy*? Miten monasti olen kutsunut Hallia juuri siihen paikkaan, jossa se oli silloin, kun sitä potkaisin! Miten monasti hyvällä tuulella ollessani olen kehunut Jennyn siroja korutoita ja selittänyt naisten ompelurasian ja omain paperieni niin hyvästi sopivan yhteen. Niin, se oli selvää. Kaikki oli ennallaan, minä vain olin *häjy*.

Häjy! Sovitin itseeni tuon vanhan, sattuvan sanan koristelematta sitä alakuloisuudeksi tai haluttomuudeksi tai hermostumiseksi, joilla nimityksillä me kristityt mielellämme peittelemme luonteemme pikku syntejä.

— Tässä istut nyt, sanoin itselleni, — sinä, kirjailija, jolla on taipumusta hermostumaan ja jonka ruuansulatus on huonossa kunnossa, ja kuitenkin olet syönyt kuin merimies tai maanraataja. Sinä olet rasittunut hyöriessäsi ja pyöriessäsi parin viikon aikana kuin poikanulikka. Olet nukkunut säännöttömästi ja seurauksena on ollut, että kymmenessä päivässä olet tuhlannut kymmenen viikon voimat aivan kuin nuori, ajattelematon hurjastelija. Et mitenkään voi olla iloinen ja tyytyväinen niin paljon tuhlattuasi eikä mikään näytä sinusta samallaiselta kuin terveenä ja voimissasi ollessasi. Luuteen aikana emme näe muuta kuin inhottavan pahanhajuisen liejukon eikä sitä enää voi muuksi muuttaa. Mutta sinä *voit* hillitä itsesi — sinä *voit* saada selville, mikä sinua vaivaa — sinä voit olla säilyttämättä vaimosi, Jennyn ja Hallin niskoille joulunaikuisen kohtuuttomuutesi seurauksia, joita juuri kártyisinä nuhteina, pisteliäänä arvosteluna ja vihaisina sysäyksinä olet heille purkanut.

— Tule tänne, Halli, tule! sanoin minä ojentaen käteni Hallille, joka makasi huoneen etäisimmässä nurkassa, tarkkaavasti minua katsellen. — Tule tänne, Halli-parka, ja sovitaan pois! Kas niin, kas niin! Olikos isäntäsi paha? Olipa kyllä, hyvin *häjy* olikin. Mutta nyt se on kaikki sovittu, eikö niin, poikaseni?

Ja Halli oli aivan katkaista selkensä ja repiä minut palasiksi iloansa osottaessaan.

— Entäpä sinä, pikku käpyseni, sanoin Jennylle, olen suuresti kiitollinen avomielisyydestäsi. Elä ole milläsikään tyhmistä nuhteistani ja pane niin paljon lankojasi laatikoihini kuin ikinä haluat.

Niin minä sovin kaikki — pyysin anteeksi oivalliselta vaimoltanikin, joka minut niin tarkoin tuntee, ettei ollut tietävinäänkään ärtyisyydestäni eikä huonosta tuulestani, vaan kohteli minua tynesti ja tasaisesti kuin pientä lasta, jolle on puhkeamassa uusi hammas.

— Tietysti minä tiesin, miten asian laita on; elä nyt enää siitä puhu, hän keskeytti, kun pyytelin anteeksi. Kyllä me toisemme hyvin ymmärrämme. Mutta jostain minä sinua muistuttaisin: sinun kirjoituksesi pitäisi olla kohta valmis.

— Se on totta, minä vastasin. Ja niinkuin muutkin suuret kirjailijat minäkin muutan rahaksi omat syntini ja kirjoitan toisesta pikku ketusta, jonka nimi on:

Ärtyisyys.

Ärtyisyys on vieläkin suuremmassa määrässä kuin moni muu mielentila lihan synti. Se ei ole syntynyt sielussa niinkuin kateus, viha, kosto ja monet muut samallaiset, vaan on se aiheutunut ihan ruumiillisista syistä. On ihmisiä, joilla on sellainen ruumiinrakenne, sellainen hermosto, ettei enkelikään sellaisissa olosuhteissa jaksaisi muuta kuin korkeintaan kärsivällisesti sitä kestää. Se on hermostunutta kidutusta; ja ne kärsimykset, joita sen onneton uhri toisille tuottaa, ovat yhtä hyvin sairauden seurauksia kuin vesikauhuisen raivo ja pureksimishalu.

Toiselta puolen taas on ihmisiä, jotka aina ovat miellyttäviä ja tervetulleita joka paikkaan, ihmisiä, joita pidetään esikuvina ja oikein kristillismielisyyden esimerkkeinä, mutta jotka oikeastaan eivät kuitenkaan niin suurta kiitosta ansaitsekaan. Sillä heidän sielunsa on yhtynyt niin onnelliseen ja ruumiillisesti terveeseen elimistöön, että kaikki heitä kohtaavat vaikutukset ovat niin virkeät, voimakkaat ja miellyttävät, etteivät he voi nähdä maailmaa ja ihmisiä muuten kuin ihanassa valossa. Toisten huono tuuli ei heitä haittaa, tukanat olosuhteet eivät heitä kiusaa ja läpi koko elämänsä he saavat nauttia peittävämmän ruumiillisen terveyden kirkasta päivänpaistetta.

Katsokaahan tuota Hallia! Se ei ole milloinkaan hermostunut, ei milloinkaan häyry, ei se milloinkaan murise, ei milloinkaan pure ja mitä suurimman loukkauksen perästä se jo heti häntäänsä heiluttaa anteeksiannon merkiksi — ja sen se voi, koska hellä luonto on sen koiranruumiin varustanut aina sopusointuisasti toimimaan. Jos kaikilla maailman ihmisillä olisi sellainen vatsa ja sellaiset hermot, niin olisi maailma epäilemättä muuta parempi ja onnellisempi kuin nyt. Totta puhui se mies, joka sanoi henkisen ja siveellisen arvon perustuksena olevan terveen ruumiin.

Luulempa todellakin kodin onnen ja rauhan hyvinkin usein saavan kärsiä jäsentensä ruumiillisesta ärtyisyydestä. Jokaisen, joka sitä asiaa vähänkään ajattelee, täytyy huomata oman elämänsä ehtojen, ystävänsä luonteen, oman arvostelunsa heidän ansioistaan ja virheistään, tovereidensa ja mielihalujensa hyvinkin paljon riippuvan hermojensa tilasta. Eiköhän vain jokainen meistäkin muista menneensä nukkumaan, luulotellen vääryyttä kärsineensä tai ainakin toisten häntä väärin käsittäneen, pitäen ystäviään armottomina ja itseään kaikellaisten koettelemusten ja vastusten uhrina, mutta aamusella heränneensä lintujen lauluun ja huomanneensa kaikkien luulottelujen haihtuneen öisten usvain tavoin? Ystävämme ovat kelpo ihmisiä niinkuin ennenkin; ne pikku seikat, jotka mieltämme kaivelivat, näyttävät kirkkaassa päivän paisteessa ihan naurettavilta, ja me olemme taas onnelliset.

Tästä on siis opittava kaksi seikkaa: ensiksi on meidän koetettava varjeleutua ruumiillisesta ärtyisyyden tilasta ja toiseksi ymmärrettävä sitä hillitä, kun emme sitä voi estää.

Tärkein näistä on tietysti ensimmäinen eikä sitä sittenkään oivalleta eikä siitä välitetä. Liiaksi tarkasti määrätään puheemme ja käytöksemme, mutta mitenkä me pysytämme ja säilytämme aivot, vatsan ja hermoston terveisinä, niin etteivät ne ole huonon tuulen ja vihan aiheina — siinä aine, johon kajotaan harvoin tai ei milloinkaan.

Selki selvää on, että on olemassa voima, joka saa meidät ihmiset elämään, liikkumaan ja joka on meidän olemuksemme perustuksena — joka saa aivot ajattelemaan ja tahtomaan, vatsan toimensa suorittamaan, veren kiertämään ja kaikki eri elimistöt pienessä ihmismaailmassa tehtävänsä toimittamaan. Se — sanokaa sitä hermoaineeksi, elolliseksi tarmokkaisuudeksi, elinvoimaksi tai miksi hyvänsä — se on tunnustetusti olemassa, vaikkakaan ei tarkoin määrätysti. Selvää on myöskin, että sitä voimaa on eri ihmisissä eri määrässä. Muutamissa sitä näyttää olevan ehtymätön varasto ja he näkyvät voivan sitä loppumattomasti käyttää näennäisesti siitä vahingoittumatta; toisissa vain vähän ja sekin kuluu pian. Tavallisesti sanotaan sen ja sen henkilön pian kuluneen. Useimmissa tapauksissa on kuitenkin hermostunut ärtyisyys ainoastaan sellaisen ruumiillisen kulumisen seurauksena. Hermojen kestävyyttä on tuhattu — sama, jos maanantaina olisi syönyt viikon ruuat ja muina päivinä nälissään nurisisi. Tahni myöskin on ruumiin koko elimistölle riittävä hermovoiman määrä annettu yhden ainoan hyväksi ja se on sitä käyttänyt toisten haitaksi ja vahingoksi. Niinpä esimerkiksi oppineiden ja kirjailijain aivot kuluttavat muidenkin ruumiinosain hyväksi aiotut varat. Vatsa ei saa, mitä se ruuansulattamiseen tarvitsee, nesteet erittyvät säännöttömästi, jokaisen pienen hermokudoksen ravinnonmäärä on tuiki vähäinen ja siitä seuraa yleistä levottomuutta ja ärtyisyyttä synnyttävä tunne. Siten nuori mies ja nainen kituu kuusi-, seitsemänkymmentä vuotta — koko ikänsä — ja tuskin yksi tuhannesta saa kokea, millaista on läpi koko elämänsä tuntea koko elimistönsä olevan tasapainossa, kaikkien eri voimain sopusoinnussa, joka kuitenkin on terveen ja voimakkaan ruumiin elin ehto ja joka pitää mielen virkeänä, pirteänä ja hyvänsuopana.

Selvään sellaisissa oloissa on, että, jolleivät miehet ja naiset pidä uskonnon vaatimana omantunnon asiana elinvoimainsa hoitamista ja säästämistä kodin hyväksi ja kodin onneksi, koti jää pelkäksi pakopaikaksi, jonne uupuneena ja ärtyisenä ollessa vetäytyy.

Isä on noussut aikaiseen, syödä hotaissut aamiaisen ja työskentelee koko päivän ammatissaan tai virastossaan, johon hän kiinnittää mielensä, uhraa voimansa, kuluttaen siihen aivojansa ja hermojansa, ruumistaan ja sieluaan. Kotiin viimein palattuaan on hän niin rasittunut ja uuten uuvuksissa, ettei hän siedä pienimmän lapsensa itkua eikä suurimpain leikkiä ja melua. Pikku ipanat tuumivat suoruudessaan: "isä on nyt vihainen".

Äiti menee kestiin, jossa hän valvoo aamupuoleen yötä, yhteen ja kahteen, hengittää turmeltunutta ilmaa, syö vaikeasti sulavia herkuja ja on seuraavana päivänä niin hermostunut, että pieninkin korsi kotoisella polulla näyttää voittamattomalta esteeltä.

Isät, jotka päivä päivältä niin työhönsä orjautuvat, äidit, jotka ilta illalta niin kiintyvät seuraelämään — joksi sitä nimitetään — mitenkä he voivat kuvitellakkaan ennättävänsä kotiansa hoitaa, lapsiansa vaalia ja kasvattaa?

Isä tosin sanoo, ettei muu auta — hänen toimensa vaatii hänet kokonaan. Mutta mitä hyödyttää koota rahaa ja menettää se, jonka vuoksi sitä kokoo? Miks'ei tyydy vähempään ja käytä osaa ajasta nauttiakseen kotielämästä, ilahuttaakseen vaimoaan ja kehittääksensä lastensa henkisiä kykyjä. Minkä tähden viimeiseen pisaraan uhraudutaan maailmalle ja omaisilleen annetaan vain kismertävät tähteet?

Moni puhe ja moni saarna, joka on maallisia iloja ja huvituksia vastustanut, on kärkensä katkaissut, koska se on ainettansa väärällä tavalla käsitelty.

Niinpä on oikein sotaan noustu esimerkiksi tanssia vastustamaan ja syillä, jotka eivät tarkastusta siedä. Kovin yksinkertaista on tuomita tanssi synniksi sen vuoksi, että sitä harjoitetaan katoovaisessa maailmassa, josta sielut kohta ijankaikkisuuteen siirtyvät. Jos tanssi siitä syystä on syntiä, niin syntiä on sitte pallosilla-olo, lastensa kanssa leikkiminen, herkkullinen päivällinen ja tuhannet muut, joita ei mieleenkään ole vilahnut synniksi lukea.

Jos pappi sen sijaan todistaisi synniksi niiden voimain tuhlaamisen, joita tarvitsemme jokapäiväisiä velvollisuuksiamme täyttäessämme, väsyessämme ja ärtyessämme juuri silloin, kun paraiten tarvitsisimme reippautta, iloisuutta ja mielenmalttia — silloin tuskin yksikään hänen kuulijoistaan voisi sitä vastustaa. Jos hän lisäksi, että tanssijaiset, jotka alotetaan kello kymmenen iltasella ja lopetetaan kello neljä aamusella, kuluttavat voimia, heikontavat hermoja ja tekevät ihmisen kerrassaan kelvottomaksi kodin velvollisuuksia täyttämään — silloinkin ani harva hänen kuulijoistaan sen todenperäisyyttä kieltäisi. Ja jos hän osottaisi vääräksi että huviksensa hengitetään turmeltunutta ilmaa, sullotaan herkkuja vatsansa täyteen, niin ettei saa unta, voi pahoin ja on ärtyinen päiväkausia perästäkin päin — silloinkaan ei häntä moni voisi vastustaa ja hänen saarnoistansa olisi käytännöllistä hyötyä.

Oikea tapa tutkia hovin arvoa on tarkastaa sen vaikutusta hermoihin ja mielentilaan seuraavana päivänä. Oikea huvi on *virkestystä* — se elvyttää ja vahvistaa meitä. Vaihtelu on ruumiin ja sielun lepoa, ja reippaasti ja iloisesti me palaamme työhöme jälleen.

Kaikki kiihottimet kuluttavat voimia ja se, joka niiden valtaan antautuu, menettää lyhyessä ajassa sen voimainsa varaston, jonka luonnonjärjestys oli muuta pitemmäksi ajaksi määrännyt.

Mies kuluttaa elinvoimansa kaiken laillisen koron liiallisessa työssä, liiallisissa huolissa tai liiallisissa huvituksissa. Mutta hänellähän on toimensa hoidettavana. Hänen on päätettävä sekavia laskuja, kirjoitettava saarna tai muu kirjoitus ja virkistyksekseen hän polttaa sikaria, juo kupin väkevää kahvia tai lasin väkijuomia. Ja silloin hän menettelee samoin kuin se, joka rahainsa korot käytettyään tuhlaa pääomaansa. Hän on etukäteen käyttänyt elinvoimaansa ja saa sen kalliisti aikansa maksaa.

Kiihotuskeinojen käyttämisestä seurannut velttous on hyvin usein kodin onnea kalvavan ärtyisyyden alkusynä. Muutamat yhä vain juovat väkevää kahvia, vaikka myöntävätkin sen hermostuttavan. Toiset käyttävät tupakka- ja alkohoolimyrrkyjä, vaikka hyvin tietävät siten saamaansa muutamain tuntien vilkkautta seuraavan monituntisen haluttomuuden ja turtumuksen, jolloin he ovat kiusaksi itselleen ja rasitukseksi muille. On ihmisiä, jotka sanovat itseään kristityiksi ja kuitenkin elävät surkeassa orjuudessa. He ovat aina velkaa luonnolle, he kuluttavat lakkaamatta elinvoimaansa ja hävittävät perintöään, koska he eivät ole kyllin siveellisesti rohkeat irtautumaan alhaisista himoistaan.

Samaa saattaa sanoa suun nautinnoista, joiden tyydyttäminen liiaksi kysyy vatsan toimintakykyä, ja joita huonon ruuansulatuksen kaikki kiusat ja vaivat seuraavat. Onpa miltei mahdotonta toimia hyvän kristityn tavalla sen ihmisen, jonka ruuansulatus ei ole kunnossa. Mutta hyvä kristitty ei saisi ainakaan käyttää sellaisia nautintoaineita, joista ruuansulatus häiriytyy. Järkevä hillitseytyminen ja pidättäytyminen kaikista liiallisista nautinnoista ehkäisee, jopa lopettaakin sen pahan. Mutta moni ihminen kärsii, antaapa ystäväinsäkin kärsiä, ainoastaan sen vuoksi, ettei tahdo jättää syömättä sitä, jonka kuitenkin tietää itselleen vahingolliseksi.

Vaan ei ainoastaan maallisissa toimissa tai huvituksissa tai himojen tyydyttämisessä ihminen joudu kiusaukseen ennaikaisesti kuluttaa elinvoimiaan. Se tapahtuu huomaamattomastikin, tavalla semmoisella, joka on sopusoinnussa hänen uskontonsa kanssa. Uskonnollinen intoileminen, raivoisa tunteiden kuohu vetää mielen ihan yhtä varmasti kuin muukin liiallisuus ärtyisyyden liejukkoon.

Siihen kiusaukseen joutuvat sellaiset luonteet, joiden uskonnolliset tunteet johtavat heidät sokeasti antautumaan uskonnollisuuden ulkonaisiin muotoihin ja tekoihin, kunnes he ovat lopen kuluneet ja ärtyisät eikä heillä ole enää voimia olla kotonansa hyvänä esimerkkinä kristillisten avujen harjoittamisessa.

Kunnianarvoisa pastori X. puhuu tänään kuin enkeli saarnastuolista. Hän kohotaikse innostuksen ja ihailun maailmoin, jonne hänen kuulijansa vain aavistaen voivat häntä seurata. Hän puhuu heille voitosta, joka maailman voittaa, horjumattomasta uskosta, joka ei mitään pahaa pelkää, jalosta rakkaudesta, jota eivät mitkään ulkonaiset tapahtumat voi järkähyttää — ja kaikki katsovat häneen hartaina ja ihailen ja toivovat olevansa hänen laisensa.

Mutta voi! tuota ylevien ajatusten innostusta, noita ihastuksen lyhyitä hetkiä velkoo luonto kaksin-, kolminkerroin — ja kuullessaan hänen innostuttavaa saarnaansa rouva X. raukka kyllä tietää surullisten päivän olevan tulossa. Parin viikon ajan on hänen mielensä purjehtinut valtavan innostuksen myötätuudessa, riehkinyt sinä aikana ainakin pari kolme kertaa niin paljon kuin tavallisesti ja kiihottimeksi juonut väkevää kahvia. Hän on saarnannut, varoittanut ja neuvonut jok'ikinen ilta, hän on keskustellut uskonnollisista asioista ja tuntenut siitä kaikesta vain voimistuvansa, koska hän päivä päivältä on kiihtymistensä kiihtynyt ja innostumistansa innostunut.

Ja sinä aikana on pastori X. kuihtuneine, kiihkon rusottamine poskineen ja omituisesti kiiltävine silmineen ihailevista kuulijoista tuntunut henkiseltä olenolta, joka tuossa paikassa on pyrähtämäsillään yläilmoihin. Mutta toisellaiselta, kerrassaan toisellaiselta on hän näyttänyt rouva X. raukasta, jonka puoliso hän on. Hänen naisellinen ja äidillinen vaistonsa on hänelle ilmaissut, että hänen miehensä on täysin kourin ammentanut elämänsä pääomaa, että sitä pakostakin seuraa toivottoman alakuloisuuden julmat hetket ja koittaa synkät päivät. Hän, joka puhui niin kauniisti vanhurskautetun sielun rauhasta, ei kuitenkaan jaksa sietää oman pienokaisensa itkua eikä vanhempain lasten jyrämistä. Hän, joka puhui niin liikuttavasti Jumalaan luottamisesta, hermostuu teurastajan laskusta ja luulottelee olevansa häviön partaalla, kun tulot eivät riitä menoihin. Ja hän, joka puhui niin ihailen Jeesuksen vaikenemisesta häntä soimatessa, hän liiankin usein huuliltaan päästää ajattele mattomia sanoja.. Sanalla sanoen: pastori X. parka on viikkokausiksi vaipunut hirvittävään siveelliseen velttouteen eikä lainkaan kykene saarnaamaan Kristuksesta ainoalla tehokkaalla tavalla — omalla jokapäiväisellä esimerkillään.

Olkoonpa niinkin; vaan eikö meidän sitten pidä työskennellä Herran palveluksessa?

Tietysti pitää. Mutta tärkein työmme siinä suhteessa, se, jota meidän etupäässä on ahkeroitava, on jokapäiväisessä elämässämme osottautua oikeiksi kristityiksi. Parempi on vuosikausia tehdä työtä tasaisesti ja ahkerasti ja joka päivä vain sen verran, että yön lepo käytetyt voimamme korvaa, parempi välttää pettäviä kiihottimia, jotka ylenmäärin voimia kuluttavat, ja jokapäiväisessä elämässä *toteuttaa* uskonnon totuuksia — parempi menetellä siten kuin heittelehtiä innostuksesta alakuloisuuteen ja tunteiden kuohusta voimattomuuteen.

Tämä koskee sekä kuulijoita että saarnamiehiä. Hartaudenharjoitukset ovat arvosteltavat samoin kuin huvituksetkin — niiden vaikutuksesta elämään. Jos ylenmääräiset rukoukset, kiitosvirret ja saarnat väsyttävät, hermostuttavat ja ärsyttävät meitä, niin on se ihan yhtä paha kuin liialliset turhamaiset huvituksetkin.

Hyvä olisi, jos naapurukset kerran tai kahdesti päivässä kokoutuisivat vaatimattomiin, hiljaisiin perhehartaushetkiin, jotka yhdistäisivät kaikkien sydämmet ja kaikessa hiljaisuudessa säilyttäisivät öljyn vähentymättömänä uskon ja rakkauden lampussa. Kaikki, joka yhdistää kristinuskon elämään, joka tekee sen elämän oleelliseksi osaksi, ennustaa paremman päivän koittoa. Eikä mikään niin virkistä ruumiillistakaan terveyttä kuin jokapäiväinen hartaushetki. Se rauhoittaa ja tyyntyyttää, se on huolten ja surujen tehokkain vastamyrkky. Me rohkenemme toivoa kaikkien kristittyjen sen heti oivaltavan ja silloin kokoutuvat naapurukset joka päivä yhdessä rukoilemaan ei ainoastaan itsensä, vaan toistensakin puolesta.

Siitä, mitä olemme sanoneet, vielä sananen.

Säästä jotakin varastostasi onnellistuttaaksesi sillä *kotisi* ja vartioi sitä varastoasi yhtä uskollisesti kuin Israelin papit temppelin näkyleipiä! Vaikka sinun yhteiskunnallinen asemasi olisi miten ylhäinen hyvänsä ja toiminta-alasi kuinkakin hyvä ja laaja, niin sinä sittenkin paljon menetät laiminlyödessäsi velvollisuutesi kotiasi kohtaan. Sinun täytyy säästää voimiasi kodin hyväksi niin paljon, että sinä et ainoastaan ole kärsivällinen ja suvaitsevainen, auttava ja anteeksi antava, vaan päivänsäteenä ilahutat ja valaiset kotisi joka kolkan.

Tässä kylliksi sairaloisen, ärtyisän mielen karttamiseksi.

Mutta paljo on kuitenkin ihmisiä, jotka omatta syyttään ovat siihen joutuneet seuraavista syistä:

Ensiksikin on tupakan, väkijuomain ja muiden kiihotuskeinojen käyttäminen monen monessa sukupolvessa vaikuttanut turmiollisesti sivistyneiden kansojen aivoihin ja hermostoon, niin etteivät ne enää ole entisenlaiset.

Sen lisäksi on olemassa eräs taudinlaji, synkkämielisyys, jonka monet ihmiset, usein nerokkaimmat ja kyvykkäimmät, ovat jo syntymästään perineet. Tasapainossa ei kestä niiden onnettomain hermosto, vaan kiihottaa se heitä alituisen toiminnasta toiseen, jota seuraa syvä alakuloisuus — onneton perintö poloiselle, vaikka sitä usein seuraakin mitä suurimmat lahjat. Kohtaapa sellainen kova osa joskus vähemmänkin kyvykkäitä henkilöitä, jotka saavat tuskansa ja vaivansa kestää tuntematta erityisten lahjain korvausta. Monasti saavat ne ihmiset kärsiä alakuloisuutta ja toivottomuutta, hermostunutta ärtyisyyttä ja tuskaa, jotka synkistyttävät koko maailman ja väärässä valossa esittävät heidän ystävänsä, heidät itsensä, heidän olosuhteensa — sanalla sanoen kaikki, joiden kanssa he vain joutuvat tekemisiin.

Viisainta, mitä sellainen ihminen voi tehdä, on *ymmärtää itsensä* ja taipumuksensa, käsittää synkkämielisyys ja alakuloisuus taudiksi samallaiseksi kuin kuume ja hammastauti, älytä sen taudin varmimmaksi tunnusmerkiksi mielen synkät ja väärät kuvittelut, jotka aiheuttavat sairaan pitämään itseään surkuteltavana ja vastenmielisenä olentona, paraimpia ystäviään kylminä ja epäystävällisinä ja kaikki tapahtumat pelkkinä onnettomuuksina.

Sellaisen luonteen tuskat ja kärsimykset ovat jo miltei voitettut niin pian kuin hän todellakin on huomannut olevansa sairas ja sitä sairautena pitää ja on päättänyt olla synkkinä hetkinään puhumatta ja toimimatta niinkuin hänen kuvittelunsa ja luulottelunsa todellakin olisivat todenperäiset. Se, joka ei ole sitä oivaltanut eikä päätöstä tehnyt, syyttää lakkaamatta ystävilleen ja perheelleen katkeruutta, loukkaa heitä myötäensä väärillä syytöksillään ja myrkyttää kotinsa ja elämänsä kuvitteluillaan, jotka, vaikka tosin hänen mielestään oikeutettuja, kuitenkin oikeastaan ovat yhtä vääriä ja petollisia kuin kuumeisen houreet. Ymmärtäväinen ihminen, joka sairastaa synkkämielisyttä ja on käsittänyt taudin laadun ja viitteet, pitää päättävästi suunsa kiinni, ettei sieltä vain luiskahtaisi synkkiä tuumia kuuluville.

Erittäin lahjakas ja hieno nainen, jota silloin tällöin synkkämielisyyden puuskat vaivasivat, sanoi minulle kerran:

— Hyvä herra, on aikoja, jolloin paha henki minua kiusaa, ja silloin minä vaikenen.

Ja niin hän äänetönnä kantoi taakkansa, vieläpä niin iloisen ja ystävällisen näköisenä kuin suinkin. Rasittamatta ystäviänsä alituisilla valituksillaan, tuntien itsensä ja jaksaen itsensä voittaa, kulki hän kuin päiväsäde kaikkialla tuttaviansa joukossa. Sellainen itsensä voittaminen olisi pyhimyksellekin kunniaksi.

Mennyttä kalua on sitä vastoin se, joka synkkyytensä raskasta kantamusta koettaa kiihotuskeinoilla lieventää, *olkootpa ne lajia mitä hyvänsä*. Tämän surullisen taudin uhreja ovat juoppojen ja opiuminnauttijain suuret joukot. Tunnettu englantilainen kirjailija tohtori Samuel Johnson, itsekin synkkämielinen, on synkkämielisten huomattavimmaksi tunnusmerkiksi sanonut, että he voivat olla *ehdottomia*, vaan eivät *kohtuullisia*. Kiihotuskeinoihin turvautujat huomaavat miltei poikkeuksetta tämän todeksi. He eivät voi, eivät tahdo olla kohtuullisia. Käyttäköötpe he mitä kiihotinta hyvänsä, huomaavat he heti sen herättävän heissä vastustamattoman halun, sammumattoman janon saada yhä enemmän.

Lapsiansa kasvattaessaan pitäisi vanhempain varsin tarkasti oppia ymmärtämään ja ottaa varteen tällaisen luonteen oireet. Aikaiseen sen näet jo huomaa. Synkkämielisyyteen taipuvaa lasta on herkeämättä hoidettava mitä huolellisimmin sekä ruumiillisesti että henkisesti. Mitä tarkimmin on vältettävä kaikkea kiihottavaa ja kaikkea liiallisuutta sekä opinnoissa, huveissa että ruuassa. Älykäs kasvatus voi hyvin paljon vaimentaa onnettoman perinnön surullisia ilmauksia.

Vielä on sellaisiakin ihmisiä, jotka onnettomissa olosuhteissaan eivät voi välttää liiallista rasittumista, vaan täytyy heidän lakkaamatta uurtua elinvoimiaan ja ovatkin siitä syystä aina uuvuksissa ja kuluneet. Ne raukat nääntyvät kantaessaan taakkaansa, joka on heille liian raskas, eikä laupeuden enkeli voi heidän kärsimättömyyttään ja tuijuttavuuttaan nuhdellen katsella, vaan ainoastaan sääliä ja surren. Sellaisia ovat äitiraukat, lukuisa lapsiparvi ympärillä, joista nuorin ja pienin tuskin milloinkaan hänelle yön rauhaa suo, raskasta työtä tekevät miehet, jotka ainoastaan viimeiset voimansa pannen ja yötä päivää työtä tehden häidin tuskin voivat nälän ja puutteen pirttinsä ovelta karkoittaa. Sellaisia ovat sanalla sanoen kaikki ne, joiden hartioita painaa niin raskaan työn kuorma, etteivät voimat riitä sitä kantamaan.

Näiden kovaosaisten rasittamisesta syntyneelle ärtyisyydelle tiedämme vain kaksi parannuskeinoa: *vaieta ihmisten saapuvilla ollessa ja puhua Jumalalle*. Kun sydän on kukkurillaan, täytyy sen tyhjentyä tai muuten se murtuu; mutta avautukoon se silloin hänelle, ainoalle, joka on läsnä aina ja alati valmis auttamaan niitä, jotka häneen turvautuvat. Se on ainoa, pettämätön ja varma keino vastustaa tyytymättömyyttä ja nurisemista. Siten ja ainoastaan siten rauha voittaa levottomuuden ja huolen, ja rasittuneen luonnon tuskasta väräjävät kielet virittäytyvät taivaalliseksi sopuoinnuksi.

III.

Tukehuttaminen.

Vielä yksi onnettoman perhe-elämän syy — semmoinen, joka on ennenmainittuja vieläkin vaarallisempi.

Synnintunnustuksessamme kirkossa me kurjat kuolevaiset tunnustamme jättäneemme tekemättä, mitä meidän olisi pitänyt, ja tehneemme, mikä olisi ollut jätettävä. Tähän tunnustukseen sisältyy ihmisen koko puutteellisuus.

Siihen, jota nyt aion käsitellä, sisältyy se, mitä olemme tekemättä jättäneet ja sanomatta salanneet.

Juontuu tässä mieleeni, mitenkä kouluajanani mietiskelin erästä kohtaa vanhassa kemian oppikirjassa. Siinä puhuttiin lämmöstä, jota on kaikissa esineissä, vaikka se toisissa on piilossa, niin ettei sitä tunne eikä sitä näytä lämpömittarikaan. Kun se siitä erityisellä tavalla irtautetaan, nousee lämpömittari ja se käteenkin tuntuu. Muistan vieläkin, miten jo silloin ihmetellen ajattelin sitä ääretöntä määrää sokeita, kuuroja ja mykkiä siunauksia, joita luonto sillä tavalla piilottaa. Kummalliselta minusta tuntui, että köyhäin perheiden täytyi joka talvi vilusta väristä, jopa sairastuakkin pakkasen kynsissä, ja luonto sillä välin säästi lämpöä säiliöihinsä — lämpöä, joka ympäröi heitä kaikkialla, jota oli kaikessa, mitä ikinä he liikuttivat ja käyttivät!

Ihmisen sieluelämässä on sillä varma vastineensa. Ihmissydämessä on suuri, voimakas, lämmittävä voima, jota sanotaan *rakkaudeksi*, voima, joka äänetönnä ja näkymätönnä siellä piilee todellista elämää elämättä ja kykenemättä lämmittämään, ennenkuin se sanoihin ja toimintaan sieltä irtautetaan.

Oletko milloinkaan koleana, kosteana päivänä, ihan lumimyrskyn edellä istunut työssäsi huoneessasi, jonka lämmön lämpömittari kohtalaiseksi osottaa? Ei sinua juuri palele, mutta värisyttää. Sormesi eivät kylmyydestä jäykisty, vaan sittenkin sinä lämpöä kaipaat. Katsot tyhjää uunia, lähestyt sitä vaistomaisesti ja mielelläsi siihen tulen sytyttäisit. Tahtoisit vaipan tai peiton kääriytyäksesi siihen. Tarkastat lämpömittaria ja huomaat harmiksesi, ettei ole lainkaan syytä valittaa, sillä se osottaa juuri sitä lämpöä, jonka kaikki hyvät kirjat ja hyvät lääkärit terveydelle paraimmaksi huoneen lämmöksi selittävät. Ja kuitenkin vilu selkääsi karmii ja tuli uunissa olisi sinusta yhtä suloista kuin enkelin hymyily.

Sellainen kylmyys, sellainen ikävä tunne on monen alituisena osana täällä maailmassa, vaikka heidän kaikesta päättäen luulisi tuntevan lämpöä ja olevan tyytyväiset. Elämä on heidän mielestänsä kylmää, kuivaa ja auhtoa; kaihoten he kaipaavat leimuavaa tulta, vaan eivät sitä milloinkaan näe.

Selitän nyt tarkemmin tarkoitukseni, kertoen kokemuksistani.

Olin yhdenkolmatta vanha, kun olin sulhaspoikana nuorimman ja rakkaimman sisareni Emilian häissä. Muistan vieläkin, miten hän seisoi alttarin vieressä — kalpeana, lempeänä, herttaisena, hymyillen kyynelsilmin kiharoiden ja keveiden harsohattaroiden välitse komeassa, unohtumattoman ihanassa morsiuspuvussa.

Kaikkien mielestä oli hänen avioliittonsa mitä onnellisimpia, sillä sulhanen oli niin kaunis ja miehevä, ja hänen periaatteensa niin puhtaat kuin kulta ja vakavat ja varmat kuin timantti. Emmi oli aina ollut semmoinen pieni vallaton ja hemmoteltu pyryharakka, niin arka ja tunteellinen ja sentähden meistä hänen oivallinen, tarmokas, tyyni, pulska miehensä oli kuin varta vasten hänelle luotu.

— Sehän on ihan Jumalan sallima, huokailivat vanhat naiset, totuttuun tapaansa hieman nyyhkien ja pyyhiskellen silmiänsä vihittäessä.

Muistan niin hyvästi sen päivän puuhut ja touhut, valkeat sormikkaat, suudelmat, morsiuustyöt, häämakeiset, äidin kyynelet — Jumala häntä siunatkoon! — ja pahanilkisen Kristoferin pilapuheet, joka ei kuolemakseenkaan älynnyt mitään surullista koko tapauksessa, päinvastoin toivoili itseäänkin samaan asemaan.

Ja pikku Emmi lähti häämatkalleen, josta melkein joka päivä meille kirjoitti. Kirjeet olivat niin hänen tapaisiansa — reippaita, leikkilisiä lippusia, läpi läpeensä viatonta pilaa ja päättyivät kaikki *hänen* ylistykseensä, miten erinomainen hän oli, miten hyvä, miten hellä hänelle ja huolekas ja miten onnellinen hän itse oli ja samaan suuntaan ihan loppumattomiin.

Sitten seurasi kirjeitä hänen uudesta kodistaan. Heidän talonsa ei ollut vielä valmis ja sitä rakennettaessa he asuivat Juhon, hänen miehensä, äidin luona, joka oli "niin kelpo nainen", ja hänen

sisartensa luona, jotka myöskin olivat "niin herttaisia naisia".

Mutta miten olikaan, muuttuivat vähitellen Emmin kirjeet. Ne lyhenivät, sanat tuntuivat etsityiltä, lapsellinen vilkkaus ja vallaton leikillisuus vaihtui tuskallisesti sommiteltuihin hänen asemansa ja ympäristönsä ylistelyihin, joilla hän nähtävästi koki vakuuttautua olevansa erittäin onnellinen.

Juho ei tietysti enää ollut niin paljoa hänen seurassaan, hänellä oli toimensa hoidettavana, jotka veivät koko päivän, ja iltaisin hän oli hyvin väsyksissä. Mutta kuitenkin oli hän aina niin hyvä, huolekas ja miten kiitollinen hänen, Emmin pitäisi olla! Ja hänen äitinsä oli todellakin oikein hyvä ja teki hänen hyväkseen kaikki, mitä suinkin voi vaatia — mutta tietystikkään hän ei ollut oman äidin veroinen. Maria ja Hanna olivat hyvin ystävälliset — "omalla tavallaan", kirjoitti Emmi, mutta oli sitten pyyhkäissyt pois ne sanat ja kirjoittanut sijaan: "todellakin, hyvin ystävälliset". He olivat paraat ihmiset maailmassa — paljoa paremmat häntä ja hän toivoi paljon heistä oppivansa.

— Pikku Emmi-rukka! virkoin itsekseni. Pelkäänpä todellakin noiden kerrassaan oivallisten ihmisten vähitellen paleluttavan hänet ja näännyttävän nälkään.

Ja kun minä muutenkin kesän aikana olin aikonut käväistä vuoristossa, päätin noudattaa Juhon hartaita pyyntöjä ja pistäytyä heille pariaksi päiväksi omin silmin nähdäkseni, miten asian laita oikeastaan oli.

Juhon me hänen koulutoverinsa olimme oppineet tuntemaan hiljaiseksi nuorukaiseksi ja peräti hyväksi. Minä olin hänen ystävyytensä voittanut niin sanoakseni säännöllisesti valloittamalla varustuksen toisensa perästä ja päästyäni linnoitukseen huomasin todellakin sen aarteet voittamisen arvoisiksi.

Helposti löysin tuomari Evansin talon. Se oli kylän ainoa herrastalo — satuva kuva Uuden Englannin taloista — neliskulmainen, tilava, vanhanaikuinen rakennus vuorenrinteellä suurten, tuuheiden jalavain ympäröimänä, joiden lehtevät oksat tuulessa huojuen taloa varjostivat. Ja lehtimajassa komea, valkeaksi maalattu talo, moitteettomasti hoidetun nurmikon ympäröimänä, jota kaunis, valkea aita suojeli, kaikki kaihtimet alhaalla, joka kohta täsmällisesti paikoillaan, oikea talojen fariseus. Kaikesta komeudesta ja erinomaisesta säntillisyydestä päättäen kuin juuri valmistettu näytteille pantavaksi. Mutta asumattomalta se näytti. Joka ovi ja joka ikkuna oli lujasti kiinni, ei ainoatakaan elonmerkkiä, paitsi keittiön piipusta kohoavia vaaleansinerviiä savuhattaroita.

Tarkastakaamme talon asukkaita!

Oletko milloinkaan talvisaikaan käynyt kylässä Uuden Englannin maalaisherrastaloissa? Jos olet, niin tiedät, ettei siellä vierashuoneissa tavallisesti asuta ja ani harvoin niitä lämmitetäänkään; auringonvalokaan ei niihin hevillä pääse, sillä kaihtimia tuskin vuosikausiin ikkunoista kohautetaan. Kun vieras on saapunut, viedään hänet semmoiseen kylmään, ikävään huoneeseen, joka lämmittää hurautetaan hiukkasta ennen maatapanoa ja jossa siis aina henki höyryää. Muistat varmaankin, miten vaikea sinun oli lämmitä muuten kaikin puolin oivallisella vuoteella, jonka häikäisevän valkeat hurstit ja pieluksenpäälliset olivat liukkaat kuin jää ja jääkylmätkin. Vihon viimeinkin lämpisit, mutta vuodettasi lämmittäessäsi menetit melkein kaiken ruumiinlämpösi.

Samoin on laita monen perheenkin, jonka luokse tulet. Ne ovat parhaita, mitä olla voi, niinkuin äskeisen vierashuoneen hurstit, mutta niin kylmiä, että saat panna kaiken voimasi liikkeelle sulattaaksesi ne puhelutuulelle. Ensi hetkinä heidän luonaan ollessasi melkein jo luulet heidän kuulleen itsestäsi jotain pahaa tai käsittäneesi väärin kutsumuksen tai tullessi sopimattomana päivänä. Vieläkös mitä. Vähitellen kuitenkin huomaat, että sinut todellakin *oli* kutsuttu ja sinua odotettiin ja että he koettavat parastaan kohdellaksensa sinua niinkuin konsanaankin vierasta heidän mielestään on kohdeltava.

Jos olet lämminsydäminen, luonteeltasi iloinen ja menettelet varovasti, niin vähitellenpä sulatat ympärillesi pienosen pälven keskelle; karuluontoista kotia ja hyvästellessäsi tunnet jo viihtyväsi alussa niin jäykkäin ja kylmäin ystäväisi joukossa ja päätät sinne toistekkin pistäytyä. Hyviä ja kelpo ihmisiä ne lopultakin ovat; näyttävät pitävän sinusta ja sinäkin jo heihin perehdyit.

Kolmen kuukauden perästä tulet taas heitä tervehtimään. Mutta voi surkeutta! Taas on kaikki alotettava alusta. Sulattamasi pikku pälvi on jälettömiin hävinnyt. Ja ennenkuin se on uudelleen sulanut ja isäntäväkesi jäykkyys lientynyt, on jo lähdönaikasi käsissä.

Vietettyäni ensimmäisen illan tuomari Evansin suudessa, tilavassa vierashuoneessa hänen vaimonsa ja tytärtensä seurassa olin paikalla selvillä, miksi Emmin kirjeet olivat muuttuneet. Olen varma, että asukasten niin sanoakseni henkinen ilma täyttää huoneet ja on huoneita niin jäykkiä, niin säännöllisiä, ettei vikkelinäkään kissanpoikanen tai itsepäisinkään rakkikoira siellä omin lupinsa uskaltaisi liikahtaa. Jo ensi silmäyksellä huomaat, että ainoastaan mitä säännöllisin käytös, jäykkä ryhti ja tarkasti

määritelty keskustelu on siellä sallittua.

Koko Evansin perhe oli todellakin erinomaisen säännöllinen ja mallikelpoinen sekä käytöksessään että puheissaan ja ihan erityisesti he harrastivat kaikellaisia parannuksia ja hyödyllisiä toimia. Kylässä ei ryhdytty mihinkään hyviin yrityksiin eikä perustettu mitään armeliaisuuslaitoksia, joita ei Evansin perhe olisi ollut johtamassa. Tuomari Evans oli kylän tuki ja turva ja hänen vaimoansa ylistettiin ominaisuuksista ja avuista, joista Salomokin naista kehuu.

Mutta kun minä sinä iltana näin heidän jokaisen suorana ja jäykkänä istuvan paikoillaan suuren, komean uunin ympärillä, — jonka vaskiset hiilipihdit välkkyivät ja jonka laidalla kummassakin päässä komeili hopeinen kynttelijalka ja kynttelisaksilautanen täsmällisesti niiden keskellä — ja kuuntelin rouva Evansin tyyntä, tarkoin punnittua puhetta kaikkine kuluneine korulauseineen ja huomasin tyttärien mallikelpoisimmalla tavalla ja sopivimmalla ajalla yhtyvän keskusteluun, osottautuen siten todellakin valistuneiksi, taitaviksi, sivistyneiksi ja älykkäiksi naisiksi — niin jopa alkoi ajatteluttaa, miksi niin kummallisen painostava jäykkyys hyyti koko olentoni.

Sellaisen keskustelun kuluessa unohtuu helposti omia ajatuksiansa seuraamaan. Koneellisesti siihen osallistuen tarkastelin tuomari Evansia, joka siinä istui niin tyyneä, juhlallisena ja kylmänä, ja aloin itsekseni ihmetellä, oliko hän kuuna kullan valkeana ollutkaan lapsi tai nuorukainen ja oliko rouva Evans ollut nuori tyttönen ja oliko tuomari häntä rakastanut ja minkähänlainen hän silloin oli.

Ajattelin vielä Emmiin hiussuortuvaa, jonka olin nähnyt Juhon kirjoituspöydän laatikossa heidän kihloissa ollessaan. Ja samalla muistui mieleeni, miten joskus olin tavannut vakavan ja hiljaisen ystäväni morsiamensa kanssa kävelemässä kuutamossa ja nähnyt heidän rakkauden tunnustuksiansa ja totta tosiaan minä ihmettelin, tokko nuo edessäni istuvat säntilliset ja mallikelpoiset ihmiset milloinkaan ovat sellaisiin hairahtuneet. Yhtä hyvinhän olisin voinut kuvitella komeain hiilipihtien astelevan suutelemaan uuninvarjoa kuin ajatella noiden jäykkien, arvokasten henkilöiden sellaisiin hellyyksiin alentuvan. Mutta mitenkä he tutustuivat? Mitenkä ihmeellä he joutuivat naimisiin?

Tarkastin Juhoakin ja minusta hän vähitellen hyytyi ja kutistui ihan isänsä tapaiseksi. Mikäli nuori viisikolmatta-vuotias mies voi olla kahdenseitsemättä-vuotisen vanhuksen näköinen, sikäli oli Juhokin isäänsä — yhtä jäykkä ryhti, yhtä hiljainen ja arvokas. Sitten tarkastelin Emmiä. Hänkin oli muuttunut — tuo vallaton, pikku ilolintunen, joka kaikkine somine ominaisuuksineen oli meille niin rakas, tuo palanen elämän runollisuutta, täynnä pieniä poikkeuksia, joihin ei ole sääntöä, vaan jotka kuuluvat runollisuuden vapauksiin. Istuessaan natojensa välissä näytti hän minusta omituisen levottomalta ja vaistomaisen tuskallisesti hän tarkasteli itseään, ikäänkuin olisi koettanut muovautua aivan uuteen kaavaan. Hän säpsähti muutamista leikillisistä sanoistani, jotka olin rohennut lausua, ja arasti hän pälyi nurkkaan, jossa anoppi istui. Hän naurahti väkinäisesti tehdäkseen minulle mieliksi ja katsahti milloin talonväkeen, ikäänkuin anteeksi pyytäen minun puolestani, milloin minuun, säälieni heitä.

Minä puolestani tunsin vastustus- ja ärsytyshaluni heräävän, niinkuin joskus käy ihmisille semmoisissa tilaisuuksissa. Minun teki oikein mieleni siepata Emmi syliini ja telmää hänen kanssaan niinkuin ennen kotona, tyrkätä Juhoa jäykkään selkään ja pyytää toista neideistä soittamaan valssia — panna kaikki huoneessa hujan hajan ja ihan tuon nurkassa jurottavan personoidun säntillisyyden nenän edessä. Mutta "henget" olivat minua voimakkaammat ja tekemättä se jäi.

Juhtui mieleeni, miten viattoman ja vallattoman vapaasti Emmi kihloissa ollessaan kohteli Juhoa — milloin hellästi, milloin veitikkamaisesti, vuoroin hyväillen, vuoroin vaatien. *Nyt* hän sanoi aina "Evans" ja koki kaikin tavoin esiytyä emännän arvon mukaisesti. Olivatkohan he häntä siihen koulunneet? Tuskin vain. Yhden ainoan illan kokemuksistani jo varmistuin, että jos minun vain viikkokaan pitäisi siinä perheessä asua, niin kyllä minustakin varisisi kaikki, mikä poikkeaa tunnustetusta sopivaisuuden kaavasta, niinkuin puiden lehdet ensimmäisessä kovassa pakkasessa.

Minuakin tuntui jo kangistavan ja vastustukseni vaimeni vähitellen. Koettelin kertoa erästä juttua, mutta minun täytyi sitä melkoisesti lyhennellä, koska jo ilmassa tunsin, että se muutamain paikoin oli liian jokapäiväinen ja paikottain liian jyrkkäsanainenkin. Samoin kuin paleltumaisillaan oleva ihminen epätoivoissaan koettaa hengissä pysytellä tuntiessaan, etteivät aivot enää jaksaa toimia, niin alkoivat minunkin ajatukseni mennä sekaisin ja minua ihmeesti halutti sanoa jotain hirveän pahaa ja sopimatonta, niin että he kaikki olisivat ylös kuhahtaneet. Vaikken tavallisesti käytäkkään raakoja sanoja, olisin minä silloin mielelläni sanonut jotain oikein törkeää herättääkseni nuo kangistuneet. Peläten todellakin tekeväni jotain mieletöntä, pyysin jo aikaiseen päästä huoneeseeni. Emmi hypähti ylös tyytyväisenä ja tarjoutui saattamaan minua.

Tultuamme tuohon muhkeaan, kylmään vierashuoneeseen oli hän kuin lumouksesta irtautunut. Hän pani kynttelin pöydälle, juoksi luokseni, teivi minua, painoi kiharaisen päänsä rintaani vasten, nimitti minua rakkaaksi poikakullaksi, nauroi ja itki yhtäaikaa. Hän veti minua viiksistä, nipisti korvaani, tutki taskuni, pyöritti minua huimaavaa vauhtia ympäri huonetta ja kyseli kyselemistään vastausta

odottamatta. Entinen pikku ilolintunen oli yhtäkkiä luokseni pyrähtänyt ja iloista iloisempana siinä istuuduin ja vedin hänet syliini.

— Aivan kuin olisin taas kotona, kun näen sinut, Kris! Rakas armas kotini! Entäpä armaat vanhukset! Ei koko maailmassa ole meidän kotimme vertaista! Jokaisella siellä oli oma vapautensa, teki, mitä teki. Olihan, Kris? Ja me rakastimme toisiamme, rakastimmehan?

— Emmi, sanoin kiivaanlaisesti ja suoraan, sinä et ole onnellinen täällä!

— Enkö onnellinen? hän toisti vähän hämmästyen. Minkätähden sanot niin? Voi, sinä erehdyt. Minulla on kaikki, mikä onnelliseksi tekee. Olisinhan hyvin ymmärtämätön ja pahankurinen, jollen olisi onnellinen. Minä olen hyvin, hyvin onnellinen, sen vakuutan. Tietystihän eivät kaikki ole rakkaiden kotolaisten laiset. *Sitähän* en voinut ajatellakkaan, sehän on selvää. Ihmiset ovat niin erilaisia. Mutta kun tietää heidän kuitenkin olevan hyviä ja hyväntahtoisia, niin täytyyhän olla kiitollinen ja onnellinen. Parempi kaiketi on minulle oppia hillitsemään tunteitani kuin päästää hetken mielipiteet valloilleen. Kaikki täällä ovat niin hyviä, he jaksavat aina hillitä itsensä — he tekevät aina oikein. Ihan he ovat ihmeteltäviä!

— Ja hauskojakin? virkoin minä.

— Voi, Kris, sitä me emme saa liian paljoa ajatella. Tosinhan he eivät ole niin iloisia ja hauskoja kuin rakkaat kotolaisemme, mutta he eivät milloinkaan vihastu, eivät milloinkaan toru, he ovat aina hyviä. Eihän meidän toki niin paljoa pidä ajatella onneamme. Enemmähän meidän pitäisi ajatella sitä, että menettelisimme aina oikein ja täyttäisimme velvollisuutemme. Eikös niin?

— Se on kyllä totta, Emmi, mutta sittenkin on Juho jäykkä kuin rautakanki ja heidän vierashuoneensa kuin hauta. Sinä et saa antaa heidän kiveyttää häntä.

Emmin katse hieman synkistyi.

— Juho on toisellinen täällä kuin hän oli meidän kotona, hän jatkoi. Hänet on kasvatettu toisella tavalla kuin meidät, voi, niin peräti toisella tavalla; ja kun hän palasi tänne vanhempainsa ja sisartensa luo, niin menee taas entistä latuaan. Hän rakastaa minua yhtä paljon kuin ennenkin, mutta hän ei sitä entisellä tavalla osota. Hänellä on *hyvin paljo* työtä. Hän työskentelee uutterasti päivät päästään ja kenenkä hyväksi, jollei minun? Anoppi sanoo, että vaimo on ymmärtämätön, jos hän vaatii miestänsä osottamaan rakkauttaan muulla tavalla kuin alituudessa työssä hänen hyväkseen. Ei anoppi milloinkaan pidä minulle pitkiä luentoja, mutta minä kyllä tiedän hänen pitävän minua ajattelemattomana, hemmoteltuna tyttösenä, ja eräänä päivänä hän kertoi minulle, miten hän on Juhoa kasvattanut. Hän ei milloinkaan häntä hemmotellut; kuuden kuukauden vanhana hän jo sai totutella nukkumaan yksinään. Ei hän milloinkaan antanut hänelle ruokaa muuten kuin määrätunnilleen, vaikka hän kuinkakin olisi huutanut. Milloinkaan hän ei antanut hänen puhua lätystämällä eikä sallinut kenenkään puhutella häntä lapsenkielellä, vaan vaati jo alusta alkaen, että hän lausui kaikki sanat selvästi. Hän ei milloinkaan kehoittanut häntä suutelulla ja hyväilyillä tunteitaan ilmaisemaan, vaan teroitti hänen mieleensä, että selvin rakkauden osote oli ehdoton kuuliaisuus ja totteleminen. Juho itse kertoi, kuinka hän kerran lapsena juoksi hänen luoksensa ja teivi häntä eikä ensin huoneeseen tultuaan pyyhkinyt jalkojaan. Hän työnsi hänet silloin luotaan, virkkaen: hyvä lapsi, tämä ei ole oikea tapa osottaa rakkauttasi. Minusta olisi paljoa mieluisempaa, että jalkasi pyyhittyäsi tulisit hiljaa huoneeseen kuin juokset minua suutelemaan ja unohdat neuvoni.

— Tuo vanha hylky! virkoin halveksivasti — mutta minähän olin vain kolmenkolmatta vanha.

— No, Kris, jos sinä käytät sellaisia sanoja, niin en virka enää mitään, sanoi Emmi närkästyneenä, mutta selvästi huomasi hänen veitikkamaisen katseensa. Kaikessa tapauksessa hän meni liian pitkälle, niin hyvä kuin hän onkin. Kerroin tämän sinulle vain Juhoa puolustaakseni ja osotteeksi hänen kasvatuksestaan.

— Poika-parka! säälin häntä. Jopa käsitan, minkä vuoksi hän on niin kankea kuin kahleissa. Lämpimämpi sydän kuin hänen ei ole milloinkaan miehen rinnassa sykkinyt, mutta se on kuin linnoitus, jonka nostosilta on poissa ja jota syvä hauta ympäröi.

— Kaikki he ovat läpeensä lämminsydämmisiä, selitti Emilia. Etkö luule hänen rakastavan Juhoa? Kun hän kerran sairasti, valvoi äiti hänen vuoteensa vieressä seitsemäntoista yötä perättäin vaatteitaankaan riisumatta — tuskinpa leivänmurua sinä aikana maistoi, kertoi Hanna. Hän rakastaa häntä enemmän kuin itseään. Oikein on kiusallista toisinaan, kun huomaa miten kaikki, mikä vähänkin Juhoa koskee, syvästi häntä liikuttaa. *Periaatteesta* hän on niin tyyri ja tylyn näköinen.

— Mutta se on pirallinen periaate! huudahdin kiivaasti.

— Kris, nyt sinä olet oikein häyji!

— Sitä minä tarkoitan, mitä sanonkin, minä vastasin, ja pysyn sanassani. Kukas muu kuin valheen isä on keksinyt ruveta vihaamaan hyvää ja pitämään lukkojen ja telkien takana luontomme taivaallisinta osaa, niin ettemme suurimpana osana elämästämme tiedä sitä edes olevankaan? Mitä hyödyttää kokonainen kaivos palavaa rakkautta, kun se ei ketään lämmitä, vaan omistajankin sielu tukehtuu teljettyyn kuumuuteen? Tukahutettu rakkaus muuttuu sairaloiseksi ja vaikuttaa tuhannella väärällä tavalla. Minä uskallan väittää, että nämä kolme naista elävät tässä perheessä kuin kolme jäätynyttä saarta, he eivät tunne toistensa sieluelämää enemmän kuin jos ikuiset jäämuurit heidät toisistaan erottaisivat — ja ainoastaan sentähden, että inhottava periaate on vienyt äidin väärälle polulle, tekemään väkivaltaa luonnolle.

— Niin, myönsi Emmi, toisinaan minua Hanna oikein säälistää. Hän on minun ikäiseni ja luullakseni jokseenkin minun tapaisenikin, ainakin hänellä on siihen taipumusta. Tässä muutamana päivänä tuli hän niin surkean ja raihnaisen näköisenä huoneeseen, että ehdottomasti kysäisin, oliko hän sairas. Kyynelet kohosivat hänelle silmiin, mutta hänen äitinsä katsahti häneen vain yhtä kylmästi ja tyyneästi kuin muulloinkin ja tavallisella tyyllä tavallaan sanoi:

— Mikä sinua vaivaa, Hanna?

— Voi, minun päätäni kivittää niin hirveästi ja koko ruumista pakottaa, vastasi Hanna.

— Olisin niin mielelläni rientänyt hänen luoksensa — kotonahan me aina sairaita höyntelimme — mutta hänen äitinsä virkkoi kuivasti:

— Sinä olet vilustunut, Hanna. Mene keittiöön laittamaan itsellesi seljateetä ja kuumaa jalkavettä ja rupea sitten paikalla maata.

Hanna poistui alakuloisena.

— Olisin taas niin sanomattoman mielelläni mennyt häntä hoitamaan, mutta ihmeellistä kyllä en minä tässä talossa uskalla tarjoutua ketään auttamaan. Hannan mentyä katsoi anoppi minuun ja huomautti merkitsevästi päätänsä nyökäyttäen:

— Tämmöinen on aina *minun* tapani. Kun lapset sairastuvat, en minä heitä koskaan mairittele; viisainta on, ettei ole sitä tiedä pannakseenkaan.

— Sehän on kauheata! huudahdin minä.

— Niin on, kauheata se on, toisti Emmi, henkeä vetäen helpottuneena, kun viimeinkin sai sydäntänsä keventää. Kauheata on nähdä näiden ihmisten, joiden tiedän toisiansa rakastavan, elävän yhdessä kertaakaan lausumatta hellää tai myötätuntoista sanaa tai pienimmälläkään tavalla rakkauttansa osottavan. Sairaana he vetäytyvät nurkkaansa kuin kipeä eläin ja yksin siellä kipunsa kärsivät. Mutta sitä en salli. Minä sittenkin heitä sairashuoneeseen seuraan. Niin menin Hannankin luo, istuuduin hänen vuoteensa viereen, hyväilin häntä, pidin hänen kättänsä kädessäni ja panin kylmän käären hänen päähänsä. Tietysti hyväilemiseni tuntui hänestä alussa hirveän pahalta, mutta minun mielestäni hänen pitää totutella sietämään kristillistä hoitamista sairaana ollessaan. Joskus minä suutelenkin häntä, vaikka hän silloin pyörähtelee kuin hyväilyyn tottumaton kissanpoikanen, mutta minusta kuitenkin näyttää kuin hän jo alkaisi tottua siihen. Mitä hyötyä siitä on, että ihmiset pitävät toisistaan niin kauhean kylmällä, niukalla ja äänettömällä tavalla? Jos joku heistä sairastuisi vaarallisesti tai hänelle joku muu onnettomuus tapahtuisi, olisivat toiset ihan pyörällä ja tekisivät kaiken voitavansa häntä auttaaksensa, ja jos joku heistä kuolisi, olisivat toiset kerrassaan lohduttomat. Mutta kaiken sen he kätkisivät itseensä, ja hiljaa ja näkymättä se tipahtelisi heidän sydäntensä synkkään ja jääkylmään kaivoon. He eivät voisi sitä toisilleen uskoa, he eivät voisi toisiaan lohduttaa — he eivät sitä *voi*, sillä he ovat menettäneet kykynsä ilmaista sellaisia tunteita.

— He ovat, sanoin minä, intialaisten fakiirien kaltaisia, jotka ovat pitäneet käsiänsä ylöspäin kohotettuina, kunnes ne ovat jäykistyneet ja kangistuneet eivätkä saa niitä enää luonnolliseen asentoon. He ovat kuin kuuromykkä-raukat, jotka kuuroutensa takia ovat menettäneet puhekykynsä puhe-elimien harjoituksen puutteessa. Heidän kasvatuksensa muistuttaa keskiajan rautahaarniskaa, johon pienet pojat puettiin; se oli kova ja taipumaton ja kun se lapsena pantiin päälle ja joka vuosi suurennettiin, niin kasvoi taipuisa ruumis viimein niin sen mukaiseksi kuin se olisi ollut haarniskaan valettua savea. Heidän tavallaan kasvatettu ihminen jää parantumattomaksi raajarikoksi, josta ei milloinkaan tule sitä, joksi se olisi voinut varttua.

— Voi, Kris, elä sano niin! Ajatteleppas Juhoa; muistahan, miten hyvä hän on!

— Minä todellakin ajattelen, miten hyvä hän on, ja minua harmittaa, että niin harvat sen tietävät.

Hänellä on mitä paras, hellin ja uskollisin sydän, joka täysin tajuaa ystävyuden arvon, ja sittenkin ihmiset pitävät häntä kylmänä, ylpeänä ja itsekkäänä. Jollei sinun teeskentelemättömyytesi ja luonteva reippautesi olisi hänen sydämmensä ovia aukaissut, ei hän ikinä olisi aavistanutkaan, mitä naisen rakkaus on; mutta hän on vasta osaksi lumouksesta irtautunut ja jos tätä jatkuu, hän kivettyy kivettymistään.

— Se ei saa tapahtua, ei, ei! Minä tiedän vaaran ja koetan sitä estää. Minä vaikutan heihin kaikkiin. Minä tiedän, että he jo alkavat pitää minusta, ensiksi, koska minä olen Juhon vaimo ja kaikki, mikä on hänen, on täydellistä, toiseksi...

— Toiseksi, minä keskeytin, koska he päivä päivältä luulevat voivansa kietoa sinut kylmän tukahuttamisen verkkoon, kunnes sinä olet yhtä tyly ja jäykkä kuin konsanaankin he itse. Muistathan pienen sorsanpoika raukkamme — muistathan sen?

— Muistan kyllä. Sorsaparka! Hän ei tahtonut lähteä lammikosta, vaan uiskenteli siellä; jää laajeni, uintipaikka pieneni; mutta se oli sentään niin rohkea pikku sorsanpoika, että...

— Että muutamana aamuna löysimme sen jään laitaan jäätyneenä ja siitä lähtein se on ontunut.

— Mutta minä en aio jäätyä! selitti Emmi nauraen.

— Ole varoillasi, Emmi! Sinä olet tunteellinen ja hellä ja sinuun voi helposti vaikuttaa. Sinun luonteesi on niin taipuisa, että sinä yks kaks muodostut ympäristösi mukaiseksi. Sinunlaisesi yksinäinen pieni sorsanpoika — olitpa sinä miten lämminsydäminen ja reipas hyvänsä — ei voi estää lammikkoa jäätymästä. Mutta niin kauvan kun sinulla vielä on jotain vaikutusta Juhoon, pitää sinun koettaa saada hänet sellaiseen paikkaan, jossa saatte olla omassa vallassanne.

— Tiedäthän sinä, että meille paraillaan taloa rakennetaan. Kohta me muutammekin sinne.

— Entä minne? Ihan tänne lähelle, juuri tämän linnoituksen kanunain suuhun, jossa koko sinun taloasi ja kaikkia toimiasi ja laitoksiasi joka päivä tyystin tarkastellaan.

— Mutta anoppi ei milloinkaan sekaudu minun asioihini, ei edes neuvokkaan — paitsi silloin kun neuvoa pyydän.

— Olkoonpa niinkin. Mutta vaikuttaa hän silti. Hän elää likettyelläsi, käy luonasi, näkee kaikki. Niin kauvan kuin sinun kotisi on vain kivenheiton päässä hänen talostaan, pysyy miehesi entisessä lumouksessaan ja siitä se siirtyy lapsiisikin, jos sinulla niitä on. Ilmassa sen jo tunnet. Se sitoo, se kahlehtii sinut; se hallitsee talosi ja kasvattaa lapsesi.

— Oi, ei! Ei koskaan! Ei koskaan! Sitä en ikinä salli! Jos Jumala minulle pienokaisen lahjoittaa, niin minä en anna häntä kasvattaa näin kauhealla tavalla!

— Silloin, Emmi, saat ajoissa varustautua siihen, että tunteesi ja toiveesi kilpistyvät kuin kiviseinästä heidän kylmiä ja murtumattomia mielipiteitään vasten ja elinvoimiasi se jäytää lakkaamatta, vaikka tosin hiljaa ja huomaamattomasti, vaan silti ei säästään. Koko elinikäsi saat taistella näkymätöntä, kaikkialle tunkeutuvaa henkeä vastaan, joka ei milloinkaan ilmitaisteluun antau, vaan joka täyttää hengittämäsi ilman ja ympäröi päänalusesikin sekä noustessasi että maata pannessasi. Näissä ystävässäsi on niin paljo jaloa, älykäästä ja todellista hyvää — heidän päämääränsä on niin korkea, heidän työkykynsä niin suuri ja heidän avunsa niin monet — että he jo omantuntosi kautta sinuun vaikuttavat, voittavat sinut, vievät sinut mukaansa ja vähitellen huomaamattasi pakottavat sinut omiin kaavoihinsa. He ovat lujempitahtoisia ja lujempiluontoisia kuin sinä. Ja sinä tulet horjumaan niiden molempain välillä — oman luontososi ja heidän. Et milloinkaan voi näyttää, mihin oikeastaan kykenet — et tehdä mitään omalla tavallasi etkä heidän: elämäsi on mennyttä kalua.

— Voi, Kris, minkätähden näin minua masennat?

— Minähän koetan tukea sinua, Emilia. Minä auon silmäsi vaaraa näkemään voidaksesi sitä karttaa. Juhon ansaitsee riittävästi; hänen ei ole pakko iäksensä tälle paikkakunnalle hautautua. Käytä vaikutusvaltaasi heidän tavallaan — joka päivä, joka hetki hellittämättä — saadaksesi hänet muuttamaan muuanne. Elä aina väisty ja myönny. Elä kuvittele olevasi tyytyväinen oleviin oloihin; elä salli hänen päivä päivältä ja hetki hetkeltä vajota vanhaan elottomaan, kylmään tapaansa eläkä tukahuta omaa iloista, suoraa, reipasta mieltäsi! Kunnioita omaa luontoasi ja anna sen vaikuttaa! Puhu Juholle; voita hänet puolellesi; käytä kaikkia naisen aseita estääksesi häntä uudestaan sulkeutumasta tukahuttamisen linnoitukseen, jonne nääntymästä sinä hänet päästit. Vastusta anoppisi inhottavaa oppia, etteivät puoliset tarvitse mitään ulkonaisia rakkauden osoituksia. Selitä salattu lämpö arvottomaksi. Todista, ettei ole kylliksi olla vaimo — että vuosikausia sitten sanotut sanat eivät riitä läpi elämän, että rakkaus samoin kuin teidän jalavannekin tarvitsee uusia lehtiä joka elämän kesäksi, uusia

oksia yhä laajemmalle levitäksensä ja uusia kukkasia elonmerkiksi.

— Voi, Kris! Minä olen kuullut, ettei ole sen varmempaa keinoa menettää rakkautta kuin vaativaisuus ja etteivät naisen nuhteet sitä milloinkaan voita eivätkä pysytä.

— Totta kuin evankeliumi, Emmi. Enhän minä puhukkaan nuhteista, en liiallisista, itsekkäistä vaatimuksista enkä pahasta tuulesta — eihän sinusta olisi siihen, vaikka tahtoisitkin, siskokulta! Ei, minä puhun nyt suurimmasta velvollisuudestamme ystäviämme kohtaan, jaloimmasta, pyhimmästä velvollisuudestamme — koettaa säilyttää heidän oma jaloutensa ja hyvytensä puhtaana ja kirkkaana. Ajattelematon, vaistomainen, ymmärtämätön rakkaus ja kieltäytyminen, jota moni vaimo miehensä ja lapsillensa osottaa, ei häntä ainakaan ylennä eikä kohota. *Sinusta* voi ehkä tulla pyhimys kieltäytymisesi takia, mutta luuletko sitä tulevan miehestäsi ja lapsistasi sen tautta, että he korvaamatta käyttävät uhrautumisesi hyväkseen? Jos sallimme ystävämme muuttua kylmiksi ja itsekkäiksi ja vaativiksi, niin rakkautemme ei ole aitorakkautta eikä ystävytemme todellista. Jokainen kunnan mies oppii pian erottamaan hellän nuhteen, — jonka vaimo lausuu rakkaudesta häneen, ollen arka hänen kunniastaan tai huolehtien hänen siveellistä kehitystään — siitä jonnijoutavasta nurkumisesta ja marinasta, joka on aiheutunut hänen omista itsekkäistä toiveistaan. Sinun on syysi, jos miehesi sinun huolimattomuutesi tähden — ellet tee voitavaasi — taantuu entiseen kylmyyteensä, joka jo on häneltä niin paljon kaunista ja jaloa riistänyt. Sellainen kuollut, kuiva elämä on yhtä vähän kristillistä kuin se on miellyttävääkin; ja hyvänä kristittynä, joka on urhoollisesti luvannut taistella Kristuksen lippua seuraten, täytyy sinun uskaliaasti ryhtyä taisteluun sellaista perheen antikristusta vastaan, vaikka se esiytyykin erinomaisen pyhyiden ja kieltäytymisen naamariin puettuna. Muistahan, siskoseni, että Mestarin perhepiirissä oli ulkonaisestikin rakkaudenosotteensa yhtä hyvin kuin sisällinen elämänsä. Rakkain opetuslapsi nojasi hänen rintaansa vasten eikä pettäjä olisi voinut häntä suudella, jollei sellainen tervehtimistapa olisi heidän keskinsä ollut tavallista.

— Olen oikein iloinen, sanoi Emilia, että olet minulle näin puhunut, sillä tunnen itseni ikäänkuin voimakkaammaksi. Nyt ei tunnu minusta enää ollenkaan itsekkäältä pyytää Juholta sitä, joka on hyvää ja hyödyllistä hänelle itselleenkin. Päivän selvää on, että minun pitää tehdä, mikä on parasta hänelle.

Kun Emmille siten oikea kieltäymistapa selvisi, oli hänestä tiekin tarkemmin viitoitettu, ja niinhän se on monelle muullekin vaimolle käynyt. Antaapa heidän vain pitää marttyyriutena oman tahtonsa kuuluville saamista kaikissa oikeissa ja hyvissä asioissa, kyllä he eivät jätä sitä silloin käyttämättä.

Mutta huolimatta sen iltaisesta kaunopuheliasuudestani rakennettiin talo ennen katsotulle paikalle ja tuomari Evansin jalavain varjossa jatkettiin elämää entiseen tapaan ikäänkuin en olisikkaan sitä vastustanut. Emmillä oli kaksi sievää, reipasta poikaa, mutta itse hän heikkoni heikkonemistaan. Ja mitä tehen voimat vähenivät, sitä tehen täytyi anopin ja natojen talouteen tarttua eivätkä he jättäneetkään vaikutustaan käyttämättä, vaan hallitsivat taloa ja kasvattivat lapsia.

Viimeinkin sanoin Juholle suoraan, että ilma oli liian tukahuttava hänen vaimolleen, joka sekä hänelle että toisillekin oli kaikki kaikissa. Ja silloin päätettiin viedä päätä päälle tuuma, jota jo kauvan oli puhuttu ja aiottu, vaan jota vanhukset aina olivat vastustaneet.

Juho osti kauniin huvilan meidän läheisyydestä ja muutti sinne vaimoineen ja poikineen. Ilman ja ympäristön muutos virkisti ihmeellisesti ja niin toteutuivat ennustukseni. Vuoden kuluttua oli Emilia yhtä terve, reipas ja iloinen kuin ennenkin. Huolellisena emäntänä hän itse hoiti taloutensa, oli poikainsa iloisin leikkitoveri ja miehensä hellä valtias niinkuin muinoin kihloissa ollessaankin. Tunteiden tukahuttamisen painajainen loittoni ja Juho oli vapautuneena miltei yhtä vilkas kuin kuka hyvänsä meistä. Hän oli, arveli Emmi, kääntänyt oikean puolen näkyviin ja kaikki me sen kaunista kuosia ihailimme. — Sen pituinen se.

Jos nyt puheena olleen sovitamme käytäntöön, niin mielestämme elämän velvollisuudet voi jakaa kahteen pääosaan: *avomielisyyden* velvollisuuteen ja *tukahuttaniisen* velvollisuuteen. Rakkaus, ilo, toivo, usko ja myötätuntoisuus kuuluvat *avomielisyyden* velvollisuuteen; viha, kateus, panettelu, ilkeys, kosto ja muut rakkaudettomat mielen ilmaukset kuuluvat *tukahuttamisen* velvollisuuteen.

Moni hyvin jumalinen ja siveellisesti oivallinen ihminen rikkoo tukahuttaessaan yhtä paljon kumpaakin puolta. Hän estää yhtä paljon rakkauden kuin vihankin ilmauksia, myötätuntoisuuden samoin kuin vastenmielisyydenkin. Hän unohtaa sen suuren luonnonlain, joka sopii yhtä hyvin siveelliseen maailmaan kuin luonnolliseenkin, että elin harjoituksen puutteesta veltostuu ja kuihtuu. Itsepintaisinkin rikkaruoho häviää, jos sitä muutamia kertoja leikataan; sen juuret kuoleutuvat, kun sen elintoiminta tukahutetaan. Liian kireä side estää jäsenten kasvamista; ja lääkäri käyttää sitä tietoa hyväkseen ajosta tutkiessaan. Mutta mitenkähän käy, jos sydäntä ja keuhkoja puristetaan niinkuin muutamit tuttavani naiset tekevät? Taikka jos jalkoja litistetään kuten Kiinassa? Entäpä sitten, jos sisin, jaloin osa, *rakkaus*, kuristetaan ja puetaan käärinliinoihin?

On toisia ja niiden luku on legio — ehkäpä sinä, lukija, ja minä olemme joskus samallaista tunteneet — jotka vaistomaisesti tukahuttavat ylevimmän, jaloimman tunteensa, ikäänkuin häpeisivät sitä ilmaista, vaikkeivät suinkaan päinvastaisia tunteita pidätä.

Paljoa helpompi näyttääkin olevan vihaisena torua ystäväämme kuin hyvällä tuulella ollessa sanoa hänelle, miten paljon häntä rakastamme ja kunnioitamme. Viha ja katkeruus ovat suulaat, ja sanat tunkeutuvat omasta voimastaan; rakkaus on kaino, katselee ujusti ikkunasta ja viivyttelöoivensuussa, ennenkun rohkenee peremmäksi mennä.

Miten paljoa häikäilemättömämmin moni oikea kristitty lausuu vihansa, halveksimisensa ja ankaran arvostelunsa kuin hellyytensä ja rakkautensa! *Minä vihaan* sanotaan äänekkäästi ja rohkeasti; *minä rakastan* tulee empien ja punastuen.

Vihaisina me siekailematta ja haikailematta loukkaamme hellää sydäntä; mutta emmimme ja tapailemme, kun jalompi luontomme kehottaa meitä virheitämme tunnustamaan ja niitä anteeksi pyytämään. Vieläpä silloinkin kun sydämmemme on katumuksesta haleta, me seisottelemme ja mietimme.

Miten monet ovat todellakin oikeita saitureja, kun on heidän sydämmensä aarteista puhe! He elävät niiden kanssa, joita syvästi rakastavat, ja jotka he voisivat tehdä paljoa onnellisemmiksi, rikkaammiksi ja paremmiksi, jos edes muutamain sanoin ja rakkaudenosotuksin sen ilmaisisivat; mutta he eivät voi, eivät tahdo, kääntävät vain aarreaittansa avainta eivätkä anna sieltä ropoakaan. Ihmiset, jotka todellakin rakastavat, kunnioittavat, melkeinpä jumaloivat toisiaan, saattavat siten koko ikänsä elää kylmää ja kolkkoa elämää, jokainen niin omassa mietteissään ja toimissaan, että rakkaus hautautuu sydämmeen kuin korjattu sato, jonka kukoistusaika on ollut ja mennyt.

Onhan poikia ja tyttöjä, joiden vanhemmat ovat heille vierasta vieraamat — miehiä ja vaimoja, veljiä ja sisaria, joiden elämässä on kaikki edellytykset viettää se onnellisesti, mutta jotka ovat syvään äänettömyyteen piiloutuneet — poikia, tyttöjä ja vanhempia, joilla on aikaa kaikkeen muuhun, vaan ei harrastamaan ja ilmaisemaan molemminpuolista rakkauttaan.

Vastaisuudessa he luulevat, etäisessä tulevaisuudessa, saavansa enemmän toistensa seurasta nauttia ja peittelemättä toisillensa näyttää ne arvokkaat aarteet, jotka nyt käyttämättöminä ja hyödyttöminä piilossaan uinailevat.

Mutta voi! Aika rientää ja kuolema hiipien lähestyy ja me uudistamme Raamatun valituksen: palvelijasi kulkiessa sinne ja tänne oli mies kadonnut.

Katkerimmat kyyneleet vuotavat haudalla niiden sanojen tähden joita emme lausuneet, niiden tekojen takia, jotka jätimme tekemättä. "Hän ei milloinkaan saanut tietää, miten paljon häntä rakastin!" — "Hän ei koskaan tiennyt, minkä arvoinen hän minulle oli!" — "Minä ajattelin aina saavani hänelle sydämmellisimmän ystävytyttäneni osottaa". — "Vasta kadotettuani tiesin, mitä todellakin menetin". Myrkkynuolia ovat nuo sanat, joilla julma kuolema meitä haudan ovelta ampuu. Miten paljoa rikkaammaksi ja onnellisemmaksi tulisikkaan perhe-elämämme ja ystävytytemme, jos jokainen ilmaisematon rakkaudentunne saisi kukaksi puhjeta ja teossa osottautua! Emme puhu ulkonaisesta hyväilemisestä — se sekä on että ei ole myötätuntoisuuden paras ilmaisija. Moni on jo luonnostaan niin arka, että sellaista kammoo. Mutta katse ja myötätuntoinen osallistuminen, sopiva, huomaava kohteliaisuus puhuu rakkauden kieltä ja monella tavalla sen ilmaisee; eikä ole ainoatakaan perhettä, jonka sydämmen aarteita ei sellainen myötätuntoisuuden ilmaiseminen suuressa määrin rikastuttaisi.

On väärin olettaa, että sukulaisten välttämättömästi täytyy rakastaa toisiaan sukulaisuuden tähden. Rakkautta on kasvatettava ja se vaurastuu huolellisesti vaaliessa samoin kuin metsässä kasvavan hedelmän tuottavaisuus puutarhurin hoitaessa; ja rakkaus kuihtuu ja kuolee hoidon puutteesta niinkuin auhtoon maahan kylvetty harvinainen kukansiemen.

— Minua niin ihmeesti tässä muutamana päivänä halutti sanoa rouva sille ja sille, miten paljon häntä ihailen, virkkaa neiti X.

— Mutta minkä ihmeen tähden ette sitä hänelle sanonut?

— Hyvänen aika! Sehän olisi näyttänyt imartelemiselta.

Mitä sitten imarteleminen on?

Imarteleminen on itsekkäässä tarkoituksessa lausuttu *teeskennelty* kiitos eikä ystävän rehellinen kiittäminen siitä, mikä meistä on hyvä ja kiitosta ansaitseva.

Peläten imartelewansa, nuo hirveän tunnolliset ihmiset koettavat olla niin välinpitämättömiä kuin

suinkin niitä kohtaan, joita rakastavat ja ihailevat. Muutamat vanhemmat pelkäävät lastensa ylpistyvän ja tulevan turhamaisiksi, jos ilmaisisivat rakkautensa ja hyväksymisensä; ovatpa niinkin varovaisia, että lapset luulevat vanhempain olevan heihin kerrassaan tyytymättömät, ennenkun hämmästykseseen satunnaisesti huomaavat vanhempainsa todellakin heistä pitävän, jopa ylpeilevänkin. Isän suoranaisesti osottama rakkaus voi poikaan monesti vaikuttaa enemmän kuin mitkään nuhdesaarnat maailmassa; mutta isä ei voi, ei tahdo sitä näyttää.

Sitä tapaa on vastustettava ja koetettava voittaa. Meidän on siihen itseämme kasvatettava, kun sen puutteen kerran tunnemme. Meidän pitää kristillisenä velvollisuutenamme pitää ei ainoastaan rakastaa, vaan myös *näyttää rakastavamme* — ei ainoastaan *olla* uskollisia ystäviä, vaan sellaisiksi *osottautuakkin*. Meidän pitää päättää lausuakkin sydämmessämme syntyvät ja huulillemme pyrkivät ystävälliset tunteet, todellakin toimia huomaavasti ja avittaen niinkuin hartaasti haluamme eikä vetäytyä ja väistyä. Kun alku on tehty ja jää murtunut, niin se vähitellen lankeaa luonnosta — ilmaistu rakkaus palautuu rakkauden vastakaikuna, ystävällinen teko herättää toisia samallaisia eloon, ja perheen jäsenten sydämmet eivät ole toisistaan erillään niinkuin jään peittämät saaret, vaan lähenevät, liittyvät iloisina, onnellisina, ja ilma kajahtelee rakkauden ihanista sävelistä.

IV. Itsepäisyys.

Minun pienet kettuni ovat hauskoja pikku eläimiä. Toivon vain, etteivät lukijani väsyisi viehättävään eläinnäyttelyyni, ennenkun olen päässyt näytöksen loppuun. Muistakaahan, että pieniä kettujani on seitsemän kappaletta ja ainoastaan kolme olen vasta kerinnyt näyttää; siksipä riittäköön kärsivällisyytenne.

Niinkuin olemme jo huomauttaneet, ovat nämä pienet ketut muutoin totisten ja hyvän kristittyjen helmasyntejä. Sellaiset ihmiset ovat vapautuneet törkeistä synneistä, jommoisia ovat varkaus, valhe ja murha. Mainittuja pieniä helmasyntejä pidetään tavallisesti liian vähäpätöisinä saarnastuolista käsiteltäviksi. Mutta ne ovat pienoisten, punaisten hämähäkkien laisia, joita paljaalla silmällä on vaikea kasvista erottaa. Mutta ne ilmaisevat olemassa-olonsa siten, että terveeltä ja vihreältä näyttävä lehti toisensa perästä kuihtuu ja varisee.

Minulla on taas mielessäni eräs uusi pikku kettu, joka on hyvin toimielias hävittämään kotoisen onnen viinitarhaa ja joka siinä toimittaa enemmän kuin luulisikkaan.

Vaikea on ollut keksiä sille sopivaa nimeä; lopuksi valitsin *itsepäisyyden*, vaikka sitä yhtä hyvin voisi sanoa omavaltaisuudeksi.

Tämä virhe, niinkuin moni muukin, on ainoastaan hyvin tarpeellisen ja kiitettävän ominaisuuden lioittelua. Luonteenlujuus on annettu ihmiselämän perustaksi. Ilman sitä ei koskaan voisi mitään toimittaa; kaikki inhimilliset aikeet olisivat häilyviä kuin vesi viettävällä pinnalla. Jokaisessa suhteellisesti muodostuneessa luonteessa täytyy olla kestävyyttä, tahdonlujutta, ja että ihminen voisi kehittää niin välttämätöntä ominaisuutta, on se hänellä vaistona luonteessaan.

Tämä vaisto on ihmisellä siis yhteinen eläinten kanssa. Eläinten päättäväisyys on luontainen voima, joka ilmautuu eri tavalla eri eläimissä. Verikoiran itsepäisyys, kun se pitää kiinni vastustajaansa, muulin uppiniskaisuus, kun se lyönneistä ja uhkauksista välittämättä seisattuu, ovat suoranaisen eläimellisen ominaisuuden sattuvia esimerkkejä. Samaa ominaisuutta on ihmisessäkin ja se muodostaa sen sankarillisen lujouden ja kestävyuden perustuksen, joka yksin voi toteuttaa elämän suuria ja jaloja aikeita.

Se virhe, josta puhumme, saa alkunsa mainittujen ominaisuuksien vapaasta ja hillitsemättömästä kehityksestä, siitä vaistomaisesta kestävyydestä, jota ei järki eikä omatunto ohjaa. Sanalla sanoen, se on itsepäisyys, joka huolimatta kaikesta noudattaa omaa tahtoaan. Tätä eläimellistä vaistoa tarkoitammekin itsepäisyydellä, ja juuri sen tähden, että se on vaisto, on se niin paljon ikävyyttä saanut aikaan kotielämässä.

Kauniissa, uudessa rakennuksessa kummulla on nuorella pariskunnalla paljo hauskaa touhua, joka muutoin ulkonaisesti onnellisissa oloissa seuraa kodin perustamista. Puuseppä, verhoilija ja muut käsityöläiset ovat ahkerassa toimessa, täyttäen heidän käskyjään. Itse he tyytyväisinä vain määräilevät ja järjestelevät, mihin mikin heidän kauniista ja mukavista huonekaluistansa asetetaan.

Hero ja Leander ovat oikein kelpo ihmisiä, jotka asianmukaisessa järjestyksessä ovat käyneet kaikki ne kehitysasteet, jotka nykyisessä yhteiskunnassa muodostavat avioliiton johdannon. He ovat kahden vuoden ajalla melkein joka päivä kirjoitelleet toisilleen ja alkaneet kirjeensä sanalla: "Rakkaani" ja

lopettaneet sanalla: "Omasi" j.n.e. He ovat lähettäneet toisilleen kukkasia, sormuksia ja hiuskiehkuroita, he ovat povellaan säilyttäneet toistensa valokuvia, he ovat kuluttaneet tunnin toisensa perästä puhelemalla kaikesta maan ja taivaan välillä. He ovat järkähtämättömästi vakuutettuja, ettei kellään ole ollut sellaista sielujen sopusointua, sellaista mielipiteiden yhtäläisyyttä, sellaista oikeaa, järkevää ja vankkaa perustusta molemminpuoliselle rakkaudelle ja kunnioitukselle kuin heillä.

Mutta asian laita on kumminkin sellainen, että ihmiset voivat olla ihan yksimielisiä, myötätuntoisia kaikessa, jotka koskee heidän henkisiä harrastuksiaan. He saattavat pitää samoista kirjoista, samoista kirjailijoista, heillä on samat periaatteet ja sama uskonnollinen katsantokanta. Mutta siitä huolimatta voi hyvin helposti tapahtua, että he jokapäiväisessä yhteiselämässä alinomaan huomaavat toisissaan poikkiteilaista ja aina olevansa eri mieltä, niin pian kun on puheena arkielämän pikku harrastukset ja toimet. Se johtuu aivan yksinkertaisesti siitä, että jokaisella henkilöllä on omat tapansa ja omituisuutensa, omat persoonalliset mieltymyksensä, joilla ei ole mitään tekemistä järjen kanssa ja joita harvoin kristinuskon valossa tarkastetaan — mutta jotka kuitenkin ovat olemassa, riippuen kunkin yksilöllisestä mielenlaadusta ja luonteen ominaisuuksista.

Oletetaanpa, että tikka kosii rastasta, saa myöntävän vastauksen ja menee naimisiin. Kihlusaikana he kenties useinkin ovat keskustelleet onnesta saada vapaasti, kevein linnunsiivin leijailla sinertävässä kesäilmassa. Herra Tikka on ollut itse nöyryys ja hurmautuneena kuunnellut neiti Rastaa ihastuttavia liverryksiä, jotka ovat niin paljoa ihanammat hänen omaa vähäpätöistä ääntänsä.

Mutta naimisiin mentyä alkoi uusi aika ja uudet velvollisuudet. Ensiksi oli pesä rakennettava. Herra Tikka on vahvasti vakuutettu, että puun kolo on ainoa mahdollinen asuinpaikka. Hänen vaimonsa puolestaan selittää päättäväisesti, että hän siellä vallan varmasti sairastuisi ikävästä ja kuukauden kuluttua kuolisi. Hän ei ole ikinä kuullut puhuttavankaan muusta asuinpaikasta kuin pienestä pesästä, joka keveästi kiikkuu lehtevän puun oksalla. Herra Tikka sanoo saavansa vettä aivoihinsa ennen syksyä, jos hänen pitäisi asua niin epävarmassa ja heiluvassa pesässä, aivanhan hän tulisi merikipeäksi kuivalla maalla, — ei, pesänteko sinne ei tule kysymykseenkään.

Vaimon mielestä ei mies enää rakasta häntä, sillä muuten hän ei mitenkään voisi sulkea häntä pimeään ja lahoon puunkoloon.

Mies puolestaan on yhtä varma, että vaimo ei häntä rakasta, sillä muuten hän ei katkeroitaisi hänen elämänsä vaatiessaan häntä ilmassa heilumaan ja huojumaan.

Kumpikin pysyy itsepäisesti mielipiteessään. Ja mitenkäpä toinen kykenisi toiselle vakuuttamaan, että juuri hän on oikeassa? Luonto tietää sen ja kotirauhan säilyttämiseksi siivekkäiden maailmassa se ei sallikkaan tikkain mennä naimisiin rastasten kanssa.

Mutta ihmisten keskuudessa sitä vastoin tapahtuu varsin usein, että miehet ja naiset, jotka mielipiteidensä ja tapojensa puolesta ovat yhtä erilaisia kuin tikat ja rastaat, kihlautuvat ja menevät naimisiin ja alkavat laatia pesää. Heidän ennakkoluulonsa ja mielipiteensä ovat yhtä piintyneet ja yhtä mahdottomat järkiperaisesti puolustaa kuin tikan rakkaus pesään puunkolossa tai rastaan mieltymys keinuvaan kotiin.

Hero ja Leander, jotka parhaillaan järjestävät uutta kotiaan, ovat siitä tuoreena esimerkkinä. He ovat molemmat olleet vanhempainsa ainoat lapset; kumpaakin on ympäristössään ihailtu mitä erinomaisimman kauneudenaistin esikuvana. Molemmilla on siis hyvin jyrkät mielipiteet, joita he ovat tottuneet luulemaan erehtymättömiksi ja kaikessa ratkaiseviksi. He kunnioittavat ja rakastavat toisiaan todellisesti ja syvästi, ja siihen onkin heillä syytä, sillä he ovat erittäin yksimieliset elämän vakavissa kysymyksissä. Molemmat ovat jalomieliset ja lämminsydämmiset; molemmilla on kehittynyt ymmärrys ja kehittynyt kauneuden aisti; molemmat ovat läpeensä uskonnollisia.

Mutta kumminkin, siitä huolimatta, saatan kertoa teille, että he avioliittonsa ensi vuotena elivät säännöllisesti sotakannalla.

Niin, nämä molemmat nuoret, hyväntahtoiset ihmiset, jotka todella rakastivat toisiaan niin lämpimästi ja rehellisesti, eivät kuitenkaan voineet alkaa ystävällistä yhteiselämää joutumatta käymistilaan, samallaiseen, joka syntyy hapon ja suutalipeän sekotuksesta. Eikä ole helppo ratkaista, kummassako — hapossako vai suutalipeässä — on suurempi syy, koska molemmat alallaan ovat parasta laatua.

Mitä Heroon ja Leanderiin tulee, on käymisen syy päivänselvä. Molemmat ovat nimittäin varmasti vakuutettuja oman kauneudenaistinsa pätevydestä ja pitävät kodin hauskuudelle ja menestykselle välttämättömänä, että siellä kaikki järjestetään juuri sillä tavalla kuin hänen mielestään on sopivinta. Yksinkertaisimmassakin asiassa on heillä kummallakin oma määrätty mielipiteensä ja sitkeästi he koettavat saada sitä voitolle, ikäänkuin se olisi heidän elinkysymyksensä. Vähäpätöisimmissäkin pikku seikoissa tietävät he sääntilleen, kuinka he tahtovat eivätkä voi mielipiteestään luopua hiuskarvan

vertaakaan.

Tänä aamuna esimerkiksi aurinko säteilee ystävällisesti heidän uuteen kotiinsa. Nuori rouva liikkuu miellyttävässä aamupuvussaan ja helmillä ommelluissa jalkineissaan monien matkalaukkujen ja kirstujen keskellä verannalla. Nuori aviomies taas iloissaan saavuttamastansa onnesta tuskin sallii hänen käyttää siroja jalkojaan, vaan käyttää kaikenmoisia pikku esteitä hyväkseen saadakseen nostaa häntä ja kantaa riemuiten uuteen asuntoon.

Matot ovat paikoillaan ja huonekaluja tuodaan sisään. Työmiehet kantavat pianoa.

— Asettakaa piano tuonne ikkunakomeroon, sanoo rouva.

— Ei, eihän toki ikkunakomeroon, virkkaa herra.

— Sinne, rakas ystävä. Mihinkä se sitten pantaisiin? Rumahan se olisi muualla! Minä olen aina nähnyt pianon ikkunakomerossa.

— Mutta, Hero rakkaani, et suinkaan aikone täydellä todella turmella kaunista näköalaa sulkemalla ikkunakomeron pianolla? Sopivin paikka on sille luonnollisesti täällä nurkassa. Koetetaanhan!

— Hyvä Leander, minusta se on siellä kauhea; se rumentaa koko huoneen!

— Minun mielestäni huone vasta oikein rumentuisikin, jos piano tungettaisiin ikkunakomeroon. Ajattelehan, miten hauska siellä olisi istua! — Ikäänkuin emme kaikessa tapauksessa voisi istua pianon takana, jos tahdomme, väittää Hero.

— Mutta miten paljoa väljemmältä ja iloisemmalta huone näyttääkään, kun ovi avataan ja ikkunakomerosta saa katsella laaksoon, jossa maiseman taustana on kylän kirkko!

— Vaan minä en ikinäni voisi tottua siihen, että piano kyyköttäisi tuossa nurkassa, selittää Hero pontevasti. Minä *pysyn päätöksessäni* ja se asetetaan ikkunakomeroon. Niin on äidillä, Hanna-tädillä, rouva Antikaisella ja kaikilla ihmisillä.

— Mutta jos sinä *pysyt päätöksessäsi*, vastaa Leander, niin minäkin pysyn omassani ja silloin me jäämme aina erimielisiksi siinä asiassa.

— Mutta, hyvä ystävä, täytyyhän sinun myöntää, että naisen vierashuone on hänen oma huoneensa.

— Ei naimisissa olevan naisen, luullakseni. Oletan sen yhtä paljon kuuluvan hänen miehelleenkin, varsinkin koska hän aikoo siellä viettää suuren osan joutoajastaan.

— Minusta sinun ei todellakaan pitäisi niin itsepäisesti sitä vaatia, kun tiedät, etten minä voi sitä kärsiä, kiistää Hero.

— Etkä sinäkään tarvitsisi olla niin myöntymätön, kun tiedät, etten minä todellakaan voi sitä sietää, vastustaa Leander.

Hehkuvin poskin ja mieli kuohuksissa huudahtaa Hero:

— Samantekevä! Kun sinä ehdottomasti vaadit, niin tottapa sen täytyy jäädä niinkuin sinä tahdot. Mutta siinä tapauksessa minä vain en sillä soita.

Niskojansa viskaton Hero poistuu kiireesti huoneesta, ja voittaja on varsin onneton.

Leander rientää paikalla vaimoan etsimään ja löytää hänet matkakirstulla toivottomasti itkemässä.

— Hero-kulta, elä ole niin lapsellinen! Tee kuten itse tahdot. Minä myönnyn.

— Ei, — jääköön vain sinun tahdollesi. Minä aivan unohdin, että vaimon velvollisuus on olla kuuliainen.

— Joutavia, Hero! Puhu nyt järkevän naisen tavalla. Elkäämme kiuskako lasten lailla.

— Mutta onhan päivän selvää, että minä olin oikeassa.

— Rakas Hero, en voi myöntää olleesi oikeassa, mutta silti kumminkin mukaudun tahtosi.

— Ihmettelen todellakin, Leander, ettet huomaa, kuinka tyhmää olisi asettaa piano siihen paikkaan, johon sinä ehdottelit. Se hermostuttaisi minua joka kerta huoneeseen tullessani, ja siinä nurkassa on niin pimeäkin, etten siellä näkisi nuottejakaan.

— Minäkin ihmettelen, Hero, että nainen, jolla on sinun kauneudenaistisi, ei voi käsittää, miten piano ikkunakomerossa turmelisi koko huoneen. Sehän on juuri paras paikka huoneessa!

Siten jatkuu kiista loppumattomassa kiertokulussa, alituisen uudistuen samoista syistä. Kumpikin ärtyy ärtymistään ja kiivastuu kiivastumistaan, kumpikin selittää antavansa perää — koska toinen sitä tahtoo — mutta siitä huolimatta he eivät lakkaa puolustamasta mielipidettään niinkuin se olisi ainoa oikea ja järeellinen. Sillä välin kasvaa itsepäisyyden eläimellinen vaisto yhä voimakkaammaksi molemmin puolin. Taistelun kuumuudessa vaihdetaan vähitellen syrjäiskuja ja epäkohteliaita persoonallisia huomautuksia.

Leander huomauttaa Heron ajatuskannan riippuvan siitä, mikä milloinkin on tavanmukaista, ja ett'ei hän voi mukautua olosuhteihin.

Ja Leander on Heron mielestä vallanhimoinen ja itsevaltiainen, joka aina tahtoo päästä voitolle.

Ja sillä tavoin jatkuu taistelua päivät päästään, kunnes aselepo vahvistetaan hyväilyillä ja suuteloilla. Mutta rauha rikkoutuu paikalla, kun vain toinen tai toinen sanoo:

— Kyllä sinun sentään täytyy myöntää, ystävä, että sittenkin *minä* olin oikeassa.

Hetken perästä on toraileminen täydessä vauhdissa.

Sellainen jatkuva kina antaa aihetta moneen kahakkaan. Ottelussa saatuja iskuja ja persoonallisia huomautuksia ei voida unohtaa aivan heti. Ne jättävät mieleen katkeruutta ja ärryttävät viattomammastakin sanasta.

Jos rakkaus kuitenkin on syvä ja voimallinen, voittaa sovinnon tuottama nautinto taistelussa saatujen haavain kirvelemisen eivätkä sovinnontekijät ymmärrä, miten todellinen rakkaus — kuten heidän — voisi kärsiä jotain haittaa mitättömästä sananvaihdesta.

Mutta varsinainen kinailemisen aihe, nimittäin molempain itsepäisyys, joka on niin lujaan piintynyt pikku seikkoja myöten, saattaa heille vähän väliä selkkauksia. Niinpä on Hero — rajuilman välisenä päivänpaisteen hetkenä — valmistanut Leanderilleen oivan päivällisen ja laittanut salatin taiteen kaikkien sääntöjen mukaisesti, mutta maistettuaan sitä työntää Leander sen ääneti luotaan.

— Mutta, kultaseni, etkö pidäkkään salatista? kysyy Hero kummissaan.

— En, hyvä ystävä; en syö mitään sellaista, jossa on ruokaöljyä.

— Et syö ruokaöljyä! Kummallista! En ole milloinkaan kuullutkaan salatista laitettavan ruokaöljyitä.

Rouva näyttää varsin tyytymättömältä.

— Asian laita on sellainen, etten pane suuhuni ruokaöljyä. Minusta on salatti sokerin ja etikan kanssa paljoa parempaa.

— Sokerin ja etikan! Hyvänen aika, Leander, kylläpä sinulla on makuasti!

Ja hyväilevällä äänellä hän jatkaa:

— Kas niin, kultaseni, koeta nyt sentään tottua minun salattiini!

— Hyvä ystävä, en *ikipäivänä* koeta tottua mihinkään uutuuksiin. Olen aivan tyytyväinen vanhaan makuuni.

— Mutta kuulehan, Leander, minun täytyy sanoa, että olet jotenkin epäkohtelias ja kiittämätön.

— Etkö sinä ole yhtä epäkohtelias pakottaessasi minua syömään semmoista, josta en välitä.

— Mutta sinä et ainoastaan välittäisi, vaan pitäisitkin siitä, jos vain maistaisit. Ihmiset eivät tavallisesti pidä öljymarjoista, ennenkun syövät niitä muutamia kertoja, mutta sitten ihan ihastuvat niihin.

— Minusta on mieletöntä nähdä sellaista vaivaa, kun kumminkin on niin paljon semmoista — ja yllin kyllin — josta voi pitää.

— Mutta, Leander, sinä et ole nyt hyvä etkä ystävällinen. Luullakseni meidän pitäisi koettaa totuttautua siihen, mikä toisesta hyvälle maistaa.

— Siispä arvelen minäkin, rakas Hero, että sinä koetat pitää salatista, joka on laitettu sokerin ja etikan kanssa.

— Mutta sehän on niin jokapäiväistä ja tavallista! Tuskinpa missään hienossa seurassa syödään sellaista salattia!

— Luullakseni oli äitini ruokapöydässä kyllin hienoa seuraa ja siellä minä opin pitämään sokerilla ja etikalla maustetusta salatista. Asia on semmoinen, Hero, että sinä, järkeväksi naiseksi, arvostelet kaikkea liiaksi sen mukaan, miten se on hienoa ja tavanmukaista.

— Niin, senhän sinä sanoit minulle jo viime viikolla ja minusta se oli hyvin väärin — niin, todellakin *hyvin väärin*.

Viimeiset sanansa Hero lausui oikein painokkaasti.

— Ei se minusta ollut sen suurempi vääritys kuin sekään, että sinä minua sanoit vallanhimoiseksi ja itsevaltiaaksi.

— Mutta, Leander hyvä, täytyyhän sinun myöntää todellakin olevasi hyvin vallanhimoinen ja itsepäinen.

— Siinä en ole samaa mieltä.

— Sinähän pidät niin kiinni omista mielipiteistäsi ja omista mielijohteistasi, ettei taivas eikä maa saa sinua niistä hievahtamaankaan.

— Tokkohan minä pitäen niistä kiinni enemmän kuin sinäkään omistasi?

— Varmasti pidät.

— Enpä sitä luulisi.

Hero katsahtaa häneen ja lausuu pontevasti:

"Niin tarkkaan itseni nähä soisin
kuin muut mun näkevi — sen jos voisin!"

— Juuri niin, vakuuttaa Leander. Se sopii mainiosti sinuun, kultaseni.
Tulkoon rukouksesi kuulluksi!

— Sinä taidat mielihyviksesi ärsyttellä minua, virkkaa Hero.

— Mutta, hyvä ystävä, kyllä tämä sentään on jonnijoutavaa ja lapsellista! Emmeköhän voisi olla kiuskamatta?

— Kernaasti minun puolestani, mutta itsehän sinä alatit.

— Suo anteeksi, Hero minä en alottanut.

— Aivan varmasti, Leander, sinun oli alkusi.

Sen laatuista keskustelua saattaa kestää tuntikausia, niin kauvan kuin molemmat kiistelijät — jotka sillä välin käyvät yhä itsepäisemmiksi ja jyrkemmiksi — jaksavat jatkaa. Ja kumminkin tietää kumpainenkin yhtä hyvästi, että pieninkin myönnytys tekisi siitä lopun.

Jospa vaimo esimerkiksi sanoisi:

— No hyvä, kultaseni, salatit saat aina sellaista kuin tahdot.

Mies varmaankin vastaisi:

— Rakas Hero, kyllä minä koetan tottua sinun makuusi, koska olet nähnyt niin paljon vaivaa sitä valmistaessasi.

Jos vain toinen myöntäisi, niin toinenkin kyllä heti antaisi perää.
Ensi kerralla kumpikin kilpailisi toisensa toiveita täyttämään.

Mutta kun heidän välinsä ei ole semmoinen, ovat he lehmäparin laiset, jotka ovat sarvistaan tarttuneet toisiinsa eivätkä pääse eteen- eikä taaksepäin. Heidän itsepäisyytensä on ainoastaan eläimellinen vaisto; järki, omatunto ja uskonto eivät ole siihen mitään vaikuttaneet.

Ne seikat, joista tämäkin nuori pariskunta tällä tavoin joutui kiistelemään, olivat hämmästyttävän lukuisat. He väittelivät, missä huoneessa heidän suurin öljymaalauksensa olisi paras, vierashuoneessako vai kirjastossa; ripustettaisiinko pieni maisemataulu seinälle vai pantaisiinko se

telineelle; asetettaisiinko miilolainen Venus saliin marmoripöydälle vai jalustalle kirjastoon. Näistä ja monista muista samallaisista kysymyksistä keskusteltiin laveasti, kiihkeästi ja innokkaasti, joka ihmetyttäisi jokaista, joka ei tiedä, miten paljon kahdella itsepäisellä ja myöntymättömällä ihmisellä on sanomista jokikisestä asiasta maailmassa. Klassillinen muinaisuus, taidehistoria, kuuluisain taiteilijain arvostelut ja samoin kaikellaiset yhteiskunnalliset, siveelliset ja uskonnolliset kysymykset vedettiin todisteiksi puolustamaan tai vastustamaan toista ja toista mielipidettä, koska koko maailmassa ei ole mitään, joka ei tavalla tahi toisella olisi yhteydessä toisen kanssa.

Tohtori Johnson sanoo muutamassa paikassa:

"Perhe-elämässä ilmenee tuhansia erimielisyyksiä, joita ei milloinkaan järki voi ratkaista, kysymyksiä, joita ei voi tutkia, ja jotka eivät ajatusopin selitettäviksi alistu; jolloin jotakin on tehtävä, vaan vähän puhuttava."

Suuresti kunnioittaen suurta siveydenopettajaa, täytyy meidän kuitenkin sanoa, että lausunnostaan päättäen ei hän liioin tunne kahden sivistyneen ja peräti itsepäisen henkilön puhetulvaa, jotka väittelevät käytännöllisistä kysymyksistä. Nämä kysymykset eivät tosin näy olevan jären avulla selitettävissä; mutta Heron ja Leanderin laisille ihmisille ei semmoista tapahdu, jolloin on jotain tehtävä, vaan vähän puhuttava.

Sellainen joutava kinastelu ja alituiset kiistat jäytävät ja hävittävät rakkauden ja totuuden ylevän ihanteen, jota heidän oikean ja syvän myötätuntoisuutensa ja jalojen luonteen ominaisuuksiensa vuoksi olisi ollut mahdollinen jossain määrin toteuttaa. Heidän avioliittonsa ei täytä heidän toiveitaan. Toisinaan he oikein kauhistuvat ajatellessaan, etteivät pidä toisistaan niinkuin ennen. Ja sittenkin — kun Leander on viikon poissa ja ajattelee vaimoansa, niin ei hänestä yksikään nainen ole hänen Heronsa vertainen. Ja päivät ovat Herosta pitkiä ja koti autio Leanderin poissa ollessa. Kumpainkin hämmästyy ja kauhistuu pikkumaisia kiistojansa ajatellessaan, vaan ei kumpikaan ymmärrä ottaa kiinni sitä pikku kettua, joka heidän viinitarhansa hävittää. Ihmeellisen paljon me itseämme ajattelemme ja kuitenkin se niin tuiki vähän meitä hyödyttää — ihmiset puhuvat paljon ja ihmettelevät itseään ja muita, mutta antavat vuoden toisensa perästä palauttamattomiin siirtyä oppimatta ymmärtämään itseään taikka toisiaan — omaansa taikka ystäväinsä luonnetta edes sen verran kuin minkä tarvitsevat hoitaessaan kaasu- ja vesijohtojaan.

— Mutta *minulla* ei tule olemaan sellaisia kinasteluja vaimoni kanssa, vakuuttaa herra Jyrkkä. Minä en otakkaan vaimokseni sellaista nerokasta naista; he ovat aina niin itsenäisiä ja vastenmielisiä. *Minun* vaimoni on lempeä ja nöyrä, joka mielipiteensä saa minulta ja alistuu minun tahtooni.

Ja herra Jyrkkä ottaa vaimokseen pienen punaposkisen kaunottaren, niin hennon ja hintelän, lempeän ja leipseän, ettei hänellä ole oman tahdon ujetakaan, siitä hän on varma. Vaimo on hänen taivaansa kuu, jolle hän loistonsa lainaa.

Niitä miesystäviämme, jotka haluavat nauttia itsevaltiuden onnea, neuvoisimme jättämään koettelematta avioliiton kauniin nukan kanssa, sillä älykkään ja lahjakkaan naisen myöntymättömyys häviää mittömiin ahdasmielisen ja pintapuolisen naisen itsepäisyyteen verraten.

Annappas, kun miehen pöytätoverina on suloinen hempunen, joka itkee kuuta ja väittää, ettei mies enää rakasta häntä, koskei täytä hänen pyyntöään. Turhaan siinä mies käyttää tähtitieteellisiä tietojaan todistaessaan hänelle, ettei kuuta voi ihmiskäsin saada. Keijukainen kuuntelee pää kallellaan ja kun mies on väsyksiin asti selittänyt, uudistaa hän muuttamatta tai lisäämättä sanasta sanaan saman pyyntönsä.

Jos hän tahtoo ottaa pois koulusta pikku Juhon, lemmikkinsä, koska ankarat opettajat eivät hänen tähtensä sano voivansa poiketa koulun säännöistä, niin tuiki turhaan herra Jyrkkä hänelle mitä kaunopuheliaimmin esittää syitä vakuuttaaksensa pojan jo ajoissa tarvitsevan tottua järjestykseen ja itseänsä hillitsemään ja mitenkä mahdotonta opettajan on heidän poikansa tautta poiketa koulun tavoista. Turhaan hän selittää, miten välttämätöntä pojan on oppia jotain tekemään.

Vaimo kuuntelee hiljaa ja sanoo sitten:

— En minä siitä mitään ymmärrä. Sen minä vain tiedän, että tahdon Juhon pois koulusta.

Ja sitten hän itkee, on tyly, pyytää, rukoilee, valvoo yöt, hermostuu, saa päänsäryn — sanalla sanoen osottaa, että kaunis nainen, jolta puuttuu ymmärrystä ja sivistystä, on tavallaan aivan yhtä pelättävä, jopa pelättävämpikin vastustaja kuin sukupuolensa lahjakkain.

Joskus voi Leander vastustamattomilla jären aseilla ilmitaistelussa voittaa Heronsa, sillä hän ymmärtää arvostella syitä ja käsittää miehensä esittämät väitteet; ja silloin on Leander mielestensä aika

sankari, sillä hän tietää voittaneensa vastustajan, jota ei ole halveksittava. Vaikka Hero on hyvin itsepäinen nainen, on hän selväjärkinen; ja vaikka Leander saa monet kovat kokea hänen itsepintaisuutensa takia, niin turvautuu hän aina hänen oikeaan arvosteluunsa.

Onneton se mies, jonka vaimon itsepäisyys on elämellistä vaistoa ilman ymmärryksen ja arvostelukyvyn kehityksen mahdollisuutta! Erimielisyydet vaimon kanssa, jota mies kunnioittaa ja ihailee, ovat useinkin kovia koettelemuksia, mutta kina vaimon kanssa, jota hän ei jaksa kunnioittaa, on viimein sietämätöntä.

Kun Jumalan ilmoittamassa sanassa sanotaan: "mies on vaimon pää niinkuin Kristus on seurakunnan pää" [Efes. 5:23], niin siinä on kuitenkin muistettava näiden välinen suuri erotus. Tietysti tällä ei tarkoiteta, että miehelle on annettu kaikkivaltiuden ja kaikkietäisyysyden oikeudet, vaan ainoastaan ja yksinomaan, että hän on perheen pää, ja suojelija niinkuin Vapahtaja on seurakunnan. Nämä sanat ilmoittavat vain yhteiskunnallisen luonnonlain, jota ihmiskunnan kaikki rodut ja kansakunnat ovat noudattaneet — selvän tosiasian ihmiskunnan elämästä.

Lapsellisesti ja ymmärtämättömästi ovat jotkut muuten järkevät naiset sitä mielipidettä vastustaneet, mutta he ovat luultavasti käsittäneet asian äsken mainittuna liioteltuna vaatimuksena. Yhtä mahdotonta kuin upseerin on olla alistumatta sotalakia noudattamaan, yhtä mahdotonta on vastustaa vihkimäkaavan *kuuliaisuus-sanaa*.

Naurettavaahan olisi, jos kaksi nuorukaista, joilla on sama yhteiskunnallinen asema, ovat saaneet yhtä huolellisen kasvatuksen ja joista toinen on översti, toinen kapteeni, joutuisi kinaan siitä, ettei viimeksi mainittu tottele edellistä, koska hän ainoastaan virkansa puolesta on häntä arvokkaampi tai ensiksi mainittu asettuisi jälkimäisen holhojaksi muissa kuin virka-asioissa.

Vaikka miehellä asemansa puolesta onkin jonkunmoinen valta perheessä, mikäli koskee hänen velvollisuuttaan sen huoltajana ja edustajana, ei hän toiselta puolen ole oikeutettu tahtomaankaan, että kaikki yksityisseikat pienimmästä suurimpaan järjestettäisiin hänen mielitekojensa ja halunsa mukaisesti toisten jäsenten mielipidettä ottamatta kuuleviin korviinkaan. Hänellä ei ole oikeutta vaatia, että kaikki hänen mielikseen toimitetaan ja hänen vaimonsa toiveet ja tahto kerrassaan syrjäytetään. Tuhansissa pikku seikoissa on joskus yhtä paljon miehen velvollisuus alistua vaimonsa tahtoon kuin vaimonkin toisinaan mukautua miehen toiveihin. Mies ja vaimo ovat Jumalan edessä samanarvoiset ihmisinä, ja se, joka itsepäisesti ja haikailematta koettaa omaa tahtoaan toteuttaa, se tekee syntiä.

Miten nämä jokapäiväisessä elämässä syntyvät pienet erimielisyydet paraiten ratkaistaneekin molemminpuoliseksi tyydytykseksi, virmosti huonoin keino on kuitenkin mahtisanan ratkaisu. Kaikki romanttisuus, kaikki runous, kaikki kauneus ikipäiviksi katoa siitä kodista, jossa vallasta taistellaan. Muuta tietä ei ole tällaisten vaikeuksien välttämiseksi kuin molemmin puolin viisaasti myöntyä ja kutsua järki ja uskonto avuksi.

Hiukan ajateltuaan huomaa jokainen itsensä *itsepäiseksi pikku asioissa*, joka on vain itsepäisyyden varomaton vaisto, ja kun sen on huomannut, koettakoon siitä vakavasti varjeleutua.

Jokaisen miehen ja jokaisen naisen pitäisi itseänsä kasvattaessaan ja jalostuttaessaan tutkia keinoa oppia sävyisästi *myöntymään pikku seikoissa*. Sivistyneessä seuraelämässä miellyttää juuri se luontevuus, jota kaikki sen jäsenet osottavat toistensa mieliteoille ja mielipiteille ja heidän huomaavaisuutensa ja kohteliaisuutensa seurustelussa.

Hienosti sivistyneissä piireissä ei ole suoran suoria rautatienraiteita, joita oikealle tai vasemmalle poikkeamatta saa ajaa jyristä, vaan tyynet, mutkittavat virrat siellä hiljaa luikertelevat pitkin kukkaisten rantain lahdelmia. Se, mikä sivistyneessä seuraelämässä miellyttää, se miellyttää kodissakin, mutta sen saavuttamiseksi pitää perheen jokaisen jäsenen tarkasti itseänsä valvoa ja hillitä.

Toisten ihmisten on siinäkin paljoa enemmän taisteltava kuin toisten. He ovat luonnostaan huolellisia ja sääntillisiä. He ovat täsmällisiä ajastaan ja tavoistaan ja jokainen poikkeus heitä kiusaa.

Näyttää siltä kuin luonto huvikseen satuttaisi sellaiset miehet ja naiset vastakohtiinsa ihastumaan. Sääntillisen ja säännöllisen miehen sydämen valloittaa iloinen, huoleton keijukainen, joka ei milloinkaan tiedä päivänmäärää, repii samanpäiväisen sanomalehden, hävittää oven avaimen ja kähertää hiuksensa äsken tulleella laskulla. Ja päinvastoin taas täsmällinen ja huolellinen nainen, jonka kapineet ovat järjestyksessä kuin mehiläispesän kammiot, lahjoittaa sydämensä huolimattomalle miehelle, joka pyyhkimättömine jalkoineen tulee hänen pyhäkköön ja metsästys- tai kalastusretkelle lähtiessään hämmentää hujan hajan koko hänen sievästi järjestetyn kotinsa eikä laisinkaan käsitä, miksi toinen on tyytymätön.

Minkähänlaiseksi muuttuu sellaisten puolisoitten väli, jollei järki ja tunne saa heitä molemminpuolin myöntymään, — jos kumpikin vain piintyy omituisuuksiinsa ja jyrkkään itsepäisyyteensä, koettaen

tahtoaan toteuttaa toisen alalla?

Semmoiseen asemaan joutunut mies tai nainen voi, elinkautiseen taisteluun antautumatta, paljonkin mielitekojaan ja vaatimuksiaan miedonnella, itseään hillitä eikä olla ikävyyksiä huomaavinaanakaan, jopa hän saattaa ennemmin myöntyäkin kuin menettää kotirauhan.

Eräs itsepäisyyden laji on varsin kiusallista: tarkoitan näet sitä itsepintaisuutta, joka ei koskaan myönnä erehtyneensä, vaan keksii puolustukseksi kaikenmoisia syitä ja verukkeita lievimmänkin huomautuksen johdosta.

Juho sanoo vaimolleen aamiaisen myöhästyneen puolen tunnin verran tavallisesta.

Vaimo torjuu syytöksen päättävästi.

— Mutta katsohan kelloani!

— Sinun kellosi ei käy oikein.

— Panin sen ihan asemakellon mukaan.

— Niin, viikko sitten ja kellosi aina edistää.

— Ei, hyvä ystävä, kyllä sinä nyt erehdyt.

— Enpä erehdykkään. Kuulinhan sinun itsesi sanovan sen herra Vuoriselle.

— Vuosi sitten, Anna hyvä, — ennenkun kelloseppä sen puhdisti.

— Miten sinä voit sanoa niin, Juho? Eihän siitä ole kuin kuukaus.

— Kyllä sinä nyt suuresti erehdyt, Anna.

Ja kiista jatkuu, sillä kumpikin tahtoo viimeisen sanan.

Viimeisen sanan sanomishalu on tuonut paljon katkeruutta perheihin ja rikkonut monen kristityn kotirauhan. Lukemattomat sellaiset kinastelut loppuisivat siihen, jollei toinen niitä jatkaisi. Vaikkapa Juho todellakin olisi erehtynyt sanoessaan aamiaisen myöhästyneen — olkootpa nuo toisillemme antamamme huomautukset oikeutettuja tai ei — kannattaako niistä väitellä? Kannattaako niistä kiivastua, joka aina sellaisesta väittelystä seuraa? Kannattaako niiden tähden panna alttiiksi rauhansa? Kannattaako niiden tähden hävittää ainoa ihanne, jonka maailmassa voimme toteuttaa, — rauhaisa onnellinen koti? Parempi hiljaa kärsiä kohtuuttomimpiakin syytöksiä kuin katkeroittaa mielensä hyödyttömässä sanasodassa.

Kiivaaksi kiistaksi muuttunut väittely on aina ikävä kotoisessa elämässä, vahingoittaa aina ystävyyttä. Se on vain jonkunlaista itsepäisyyden purkautumishalua, ja harvoinpa siitä koituu muuta kuin että kiistelijät yhä lujemmin piintyvät entisiin mielipiteihinsä.

Tyyni ja sävyisä väittely, jossa kummankin puolen syyt puolueettomasti esitetään, voi hyödyksikin olla; mutta kun kiivaus ja kiihko ja oma in mielipiteiden voitto tulee päämääräksi, silloin on hyvä tuuli ja sävyisyys tipotiessään.

Nyt on puheena oleva aine lopussa ja mietin vain sopivia lopettajaissanoja. Juontuu mieleeni muuan runo, jossa niin kauniisti tämä asia sanotaan. Sallinette minun sillä lopettaa:

Oi, usein seikka pienoinen saa kylmäks' välit sydänten, vaikk' ovat paljon kärsineet ja murheen myrskyt kestäneet; ne sortuu onnen aikana kuin laiva tyynen tultua, kun merenpintaan rauhaisaan luo päiväpaiste kultiaan.

Vain katse, ilme kasvojen ja sana kylmä, vihainen — oi lempi, kestit myrskysäät, vaan nyt sä voimattomaks' jäät. Kun sana tyy synnyttää taas toisen — juopa leviää. On katse kylmä silmän sen, mi ennen suli lempehen, ja ääni kolkko, soinnuton kuin ruostunehen kantelon. Oi, kuinka toisin onkaan nyt, on jääksi rinta kylmennyt, nyt lemmen ruusut raukeaa ja halla henkii kuolemaa. Näin särkyi välit sydänten, mi lempi liitti yhtehen, ne ovat asti kuolemaan taakkana toisillensa vaan.

V.

Suvaitsemattomuus.

— Mistä sinä nyt tällä kertaa aiot puhua, isä?

— Aion pitää esitelmän *suvaitsemattomuudesta*.

— Uskonnollisestako?

— En; kotoisesta suvaitsemattomuudesta, perhe-elämän ja kasvatuksen suvaitsemattomuudesta, muutamasta niistä pikku synneistä, joista paraillaan luennoitsen — eräästä "pikku ketusta".

Ihmiset yleensä pitävät uskonnollista suvaitsemattomuutta ainoana suvaitsemattomuutena inhimillisessä elämässä. Mutta uskonnollinen suvaitsemattomuus on vain ihmisluonnon synnynnäisen, voimakkaan, jäytävän suvaitsemattomuuden pikkunen oksa.

Lääkärit ovat ihan yhtä suvaitsemattomia kuin jumaluusoppineet. Heillä tosin ei ole milloinkaan ollut valtaa polttaa ihmisiä roviolla lääketieteellisten erehdysten takia, mutta totta tosiaan heiltä ei ole halua siihen puuttunut. Valtiomiehet ovat suvaitsemattomia. Viisaustieteilijät ovat suvaitsemattomia, varsinkin ne, jotka mielipiteiltään ovat olevinaan vapaamielisiä. Maalajaat ja kuvanveistäjät ovat suvaitsemattomia. Ja emännät ovat suvaitsemattomia; katkerasti ja pisteliäästi he muistuttavat jokaisesta seikasta, mikä heidän mielestään poikkeaa ainoasta oikeasta kodin järjestyksestä.

Rouva Sántillinen istuu kotoisella alttarillaan ja veisaa valitusvirsiään uudenaikaisen taloudenhoidon huonontumisesta — aivan samoin kuin tohtori Pysyvä päivittelee vanhasta uskosta luopumista.

— Elkää puhukokkaan tyynynpäällisistä, joita ei ole katettu, sanoo rouva Sántillinen. Se ei ole siistiä, vaan on huolimaton. En minä tahdo talooni syöpäläisiä enkä semmoisia tyynynpäällisiä.

— Mutta, uskaltaa huomauttaa nuori perheenäiti, jolla on semmoiset "huolimattomasti" ommellut tyynynpäälliset, emmeköhän kuitenkin voisi vähääkään luopua muutamista vanhoista, perityistä tavoistamme? Onko sitten niin ihan vältämätöntä laittaa kaikki niin täydellisesti ja sääntillisesti — ommella hihansuut kahteen kertaan, kattaa joka ommel, laskea rihmat joka poimussa ja määrätystä kohti neulalla pistää? Tietysti ommel siten tulee kaunis; mutta jos nainen, jolla on pienet lapset ja pienet tulot, ompelisi kaikki niin mallikelpoisesti, niin viimein hän ompeluksensa ääreen nääntyisi. Eiköhän sittenkin ole parempi hänelle liikkua hiukan ulkoilmassa eikä olla niin turhan tarkka ompeleissaan?

— Elkää puhuko minulle liikkeestä ja raittiista ilmasta! Mitä luulette isoäitini tehneen? Hän hoiti talonsa, ompeli itselleen ja lapsille, vieläpä isoisän hienopoimuiset paidatkin ja paljon muuta sen lisäksi, ja tarpeeksi hänellä oli liikettä kaikessa tapauksessa, se on varma. Mutta meidän aikamme naiset ovat kurjia, oikukkaita raukkoja.

— Mutta, hyvä rouva, virkkaa taas nuori emäntä, katsokaahan vain tuota Evansin rouva-raukkaa tässä vastapäätä, — niin kuihtunut ja kahdeksan lasta.

— Huono perheenäiti, vastaa rouva Sántillinen. Jos hän nousisi kello viideltä vuodet läpeensä niinkuin minä, niin ennättäisi hän tehdä kaikki aikansa ja olisi toista verta terveempi kuin nyt,

— Mutta, hyvä rouva, rouva Evans on niin kivuloinen ja hermostunut.

— Hermostunut! Elkää sitä sanaa tämän koommin mainitko! Joka nainen on nyt muka hermostunut. Hän ei tietystikään voi nousta aikaisemmin aamusilla, koska hän on hermostunut. Hän ei voi ommella sääntillisesti, koska hän on hermostunut. Minäkin olisin yhtä hermostunut, jos hänen tavallaan itseäni hemmottelisin. Mutta minä nousen aikaiseen aamusilla, kävelen ennen aamiaista tunnin raittiissa ilmassa ja palaan kotiin reippaana ja pirteänä. Minä ompelen kaikki itse sääntillisesti ja siksi onkin ommel semmoinen kuin sen olla pitää. Minä ompelen aina itse mieheni ja poikaini paidat ja luulenpa niiden olevan paitain tavalla ommellut — ja silti on minulla hyvää aikaa käydä kylässä, ostoksilla, hoitaa taloutta ja vastuuttaa vieraita. Järjestyttä ja ymmärrystä sitä tarvitaan.

— Minun täytyy todellakin tunnustaa teidän ennättävän ihmeteltävän paljon. Mutta sanokaapas, ettekö toisinaan ole hyvin väsynyt?

— En juuri usein. Joulun edellä viime vuonna olin sentään uuten uupunut, mutta silloin olinkin leiponut kahdeksantoista piirakkaa ja kymmenen lajia kahvileipiä ja kaikki samana päivänä. Vaan en

minä silti kesken jättänyt. Sanoin miehelleni, että taitaisippa tehdä hyvää pistäytyä pääkaupungissa, ja niin teimmekin. Rouva Evans olisi kai minun sijassani kuvitellut olevansa sairas ja kuukauden tilassa virunut.

— Mutta, hyvä rouva Sántillinen, kun äiti saa yökaudet valvoa lasten itkulta...

— Tarpeetontahan on lasten kirkua. Minun lapseni eivät itkeneet milloinkaan, sillä minä hoidin niitä oikealla tavalla alusta alkaen. Niinhän sitä olisi minunkin pitänyt yöt lapsia kanneksia kuin rouva Evansinkin, jos en olisi varaani pitänyt. Minä herätin heidät kymmenen aikaan, syötin, hoidin ja vaalin eikä minulla ollut niistä sen enempää vaivaa, ennenkun seuraavana aamuna. En ole ainoatakaan yötä pienteni tähden valvonut.

— Ettekö edes hammasten saantiaikana?

— En ikinä; siihenkin neuvon tiesin. Itse minä niiden ikenet auoin ja sillä oli siitä pahasta päästy. Kaikki riippuu siitä, miten osaa tehtäviään hoitaa. Itse minä ne vieroitinkin jokainoan eikä siinä sen kummempaa ollut.

— Te olette todellakin ihmeteltävä perheenäiti; mutta kaikkia lapsia ei voisi sillä tavalla hoitaa.

— Sitä en usko kuuna kullan valkeana. Työ on vain aina oikealla tavalla tehtävä. Tokihan sen minä tietänen, jolla on ollut kahdeksan lasta hoidettavana ja kasvatettavana.

— Mutta varsinkin yksi Evansin lapsista on vaikea hoidettava, vaikeampi kuin yhteensä teidän kaikki kahdeksan. Hän huutaa joka yö ja aina täytyy jonkun häntä kantaa. Kaikki hoitajat väsyvät ja rouvaurukka on sen vuoksi myötäänsä kipeänä.

— Pakkokos on olla. Käyttäköön vähän ymmärrystä ja toimikoon viisaasti. Jos minäkin olisin sillä lailla lapsiani kanneskellut, niin kovin olisi elämä tuskalliseksi tullut; mutta minä aloitin oikealla tavalla. Minä päätin, että heidän *täytyy* maata hiljaa, ja hiljaa he makasivat. Jos he joskus huusivat, niin en milloinkaan syyttänyt kynttilää enkä nostanut heitä vuoteelta, en ollut tietävinänikään, ja siihen he hetkisen kuluttua nukkuivat. Lapset huomaavat hyvin pian, saavatko ne huutamalla tahtonsa täytetyksi vai eivät. Jos saavat, ei huudosta milloinkaan loppua tule, jolleivät, niin oppivat olemaan hiljaa. Juonissaan he vain huutavat. Jollen heitä muuten saanut vaikenemaan, niin annoin heidän maistaa koivurieskaa, ja se auttoi.

— Mutta, hyvä rouva Sántillinen, te olette terve ja reipas, ja niin ovat lapsennekin.

— Hauskapa olisi tietää, eikö Evansinkin lapsi ole terve? Tietysti se on suuri lapsi, joka kasvaa ja varttuu ja lihoo niinkuin kaikki muutkin lapset. Ette tarvitse väittääkkään syyksi muuta kuin että lapsi on juonikko ja äiti häntä hemmottelee.

Asian laita on semmoinen, että rouva Sántillistä pidetään paikkakunnallaan ihmeteltävänä naisena ja perheenäidin esikuvana. Hänen leipänsä on aina hyvästi paistettu; hänen turkiksiaan ei milloinkaan koi turmele; hänen mattonsa eivät milloinkaan vaalistu; hänen hillansa eivät milloinkaan rupee käymään; hänen palvelijansa eivät milloinkaan laiminlyö töitään; hänen lapsensa eivät milloinkaan huuda eivätkä melua; pienimmät eivät ketään öisin valvota; eikä hänen miehensä ole tarvinnut milloinkaan sanoa: "hyvä ystävä, paidassani ei ole nappia." Kärpäsiä ei ole milloinkaan hänen keittiössään; muurahaisia eikä rottia milloinkaan hänen ruokasäiliössään eikä hämähäkki ole milloinkaan ennättänyt verkkoaan kutoa hänen talonsa nurkkiin. Kaikki hänen kotonaan on kiiltävän puhdasta ja mallikelpoisen siistiä — ja hän, uuras, puuhakas, tarkkasilmäinen, väsymätön rouva Sántillinen saa sen kaiken aikaan.

Vaikka hän pitää talonsa mallikelpoisessa kunnossa, on hän jäsenenä kaikissa hyväntekeväisyysyhdistyksissä ja ennättää vielä valmistaa kaikellaisia käsitöitäkin hyväntekeväisyysmyöjäisiin. Ja kaikki hän toimittaa erinomaisesti. Hän on sanalla sanoen erittäin kelpo nainen, avulias ja hyväntahtoinen ja yhteiskunnalla on syytä iloita hänestä.

Niin kelpo nainen kuin rouva Sántillinen onkin, on hän kuitenkin suvaitsematon kuin Torquemada [espanjalainen dominikaanimunkki 1400-luvulla, kuuluisa suurinkvisiittori, kohteli mitä julmimmin "kerettiläisiä"] tai junanveturi. Viitoittamaansa tietä hän kulkee suoraan ja syrjäytymättä. Hänen arvostelunsa ja mielipiteensä ovat järkähtämättömät ja kaikkea hän arvostelee oman esimerkkinsä ja oman uupumattoman toimintakykynsä mukaan — vanhoja ja nuoria, sairaita ja terveitä, voimakkaita ja heikkoja. Hän ei voi eikä tahdokkaan käsittää, että on luonteita toisellaisiakin kuin hänen ja että niilläkin on oikeus elää ja toimia.

Niin hyvä kuin hän onkin, pelkää häntä kuitenkin kuin kokonaista sotajoukkoa hänen kiusautunut, väsynyt naapurinsa. Päätä ja selkää pakottaa, unta ei tule levottomina öinä, puuhaa ja huolta päivin, ja painajaisena häntä ahdistaa tieto, että rouva Sántillinen pitää hänen vaikeuksiaan ja huoliaan

ainoastaan huolimattomuuden ja epäkäytännöllisyyden seurauksina, ja että hänellä voisi kaikki olla yhtä hyvästi kuin ikinä itse rouva Sántillisellä, jos hän vain tahtois. Hänessä on niin vähän itseluottamusta, ja se ajatus se hänet ihan masentaa. *Onko* sitten hänen syynsä, ettei hänen pienokaisensa nuku öisin? *Onko* se todellakin hänen syynsä, ettei hän ole voinut kasvattaa lapsiansa kaikkien niiden sääntöjen mukaisesti, joilla rouva Sántillinen on ihmeitä tehnyt? Rouva Sántillinen on kuin hänen vanginvartijansa ja hänen moitteensa kaikkia muita kärsimyksiä raskaampi.

Rouva Sántillinen polveutuu pitkäikäisestä suvusta, hänellä on erinomainen selkäydin ja mainio vatsa, "tammiset jäsenet ja teräksiset hermot." Monta sukupolvea läpeensä ei hänen suvussa ole ollut tietoaakaan hermo- eikä muista taudeista, ja hänen arvostelunsa rouva Evansista ovat melkein yhtä viisaita kuin suuren ja vahvan Shanghain kanan mesilinnusta, — hyvin komeita ja hyödyllisiähän ne ovat nuo Shanghain kanat ja sieviähän ne ovat tavallaan mesilinnutkin — mutta elä suinkaan pane niitä toistensa ruokajärjestystä laatimaan tai suunnittelemaan toistensa taloutta! Eiköhän toisella ole yhtä suuri oikeus elää kuin toisellakin.

Suvaitsemattomuus toisia kohtaan on kodin onnettomuuden suurimpia syitä. Paraimmat emännät ovat ne, jotka ymmärtävät suoda vapautta kodissaan eri luonteille kasvaakseen ja kehittyäkseen toisten oikeutetuille aloille tunkeutumatta.

Muutamat naiset osaavat hienotunteisesti ja varmasti ohjata erilaisia ihmisluonteita. Sellaiset naiset levittävät rauhan ja vapaudentunnetta ympärilleen; he ymmärtävät panna jokaisen oikealle paikalleen ja huomaavat heti jokaisen luonteen. He ovat jo luonnostaan sellaisia, etteivät toivo eivätkä vaadi sen enempää kuin mihin kukin kykenee. Oikealla ajalla he käsittävät, mikä millekin parhaiten soveltuu: koiralle luu, kissalle maito, linnulle liinansiemenet. Kaino, kirjallisuutta harrastava vieras tyytyy kirjaan tai aikakauslehteen, ajattelematon neiti Seitsemäntoista iloiseen lörpötykseen, isoäiti sukanneuleeseen ja nuorta herra Vilkaasta, jonka ylähuuleen jo alkaa ilmestyä hienoja haituvia, huvittaa enin onkivapa ja vene. Kaikki he ovat tyytyväisiä, sillä kanarialintu ei pidä koiran luusta eikä koira liinansiemenistä, nuori neiti Seitsemäntoista ei välitä vanhan herra Kuudenkymmenen aikakauslehdestä eikä nuori herra Vilkas sukanneuleesta enemmän kuin vanha iso-äitikään onkivavasta ja veneestä.

Mutta toiset taas määräävät perhe-elämän rajat niin ahtaiksi, suoriksi ja säännöllisiksi, että ainoastaan he itse ja aivan samanmieliset niihin mahtuvat. Siitä koituu paljon harmia ja ikävyyttä.

Mies ja vaimo, jotka ovat erilaisista perheistä, solmivat avioliiton muutaman yhteisten harrastusten perustalle, mutta pohjaltaan ovat toistensa selvät vastakohdat. Järkevästi menetellen he ennen kaikkea opettelisivat tuntemaan toistensa luonteita ja koettelisivat mukautua; mutta sen sijaan monikin hukkaa aikansa ja rauhansa turhaan taisteluun erilaista luonnetta vastaan, joka on yhtä hyvä kuin toinenkin, mutta kykenemätön myöntymään toisen vaatimuksiin!

Jos esim. nainen on sellaisesta käytännöllisestä ja toimekkaasta perheestä, jonka miehiset jäsenet ovat neuvokkaita ja tarmokkaita, mutta joutuu sitten naimisiin kirjailijan kanssa, joka ei ymmärrä hituistakaan asiatoimia ja jonka koko maailma on kirjoissa ja kynässä, saako hän tuskailla ja kiusata itseään ja miestään sen tähden, ettei hän ole asioitsija? Sopiiko hänen alinomaa vertailla isäänsä ja veljiään seurattavaksi esimerkiksi miehelleen sekä puhua, kuinka he olisivat menettelleet siinä tai siinä tapauksessa? Vai pitäisikö hänen reippaasti sanoa itselleen ja muille:

— Minun miehelläni ei ole taipumusta käytännöllisiin toimiin, mutta hänellä on tietoja ja kykyä, jotka ovat hyvinkin arvokkaita. Eihän kukaan ole täydellinen; siksi pä sallittakoon hänen häiritsemättä täyttää velvollisuuksiaan ja toimittaa se hyvästi, jota hän voi; minä koetan korjata, mitä häneltä puuttuu. Ja jos sellaisiakin vastuksia sattuisi, joita emme kumpikaan kykene poistamaan, niin ilomielin ne yhdessä kestämmme.

Samoin mies saattaa ottaa vaimokseen kodin hemmoitellun lemmikin, aran, armaan laululintusen, jommoiset ovat aiotut elämänsulostajiksi. Olisikko oikein, että hän sitten rupeisi vertailemaan vaimonsa käytännöllistä kykyä ja taitoa äitiinsä ja sisariinsa, jotka ovat voimakkaita, tarmokkaita ja käytännöllisiä naisia ja jotka lapsuudestaan saakka eivät ole ajatelleetkaan muuta kuin taloustoimia? Saako hän yhtenään katkeroitaa itseään ja vaimoaan muistuttamalla, miten hänen äitillään oli tapana nousta aamusin kello viideltä ja järjestää päivän työt — kuinka hän kaikkea itse valvoi, hoiti ja huolehti — kuinka hänen oivallisesti järjestetyssä kodissaan kaikki kävi kuin koneessa?

Se olisi kohtuutonta. Jos mies toivoo vaimokseen toimeliasta talonemäntää, niin valitkoonkin sitä mukaa! Tokihan on paljonkin naisia, jotka paremmin osaavat pestä, silittää, ruokaa laittaa ja toimittaa mitä talouteen kuuluu kuin pikku laululintunen. Hän mieltyi siihen sen kauniiden höyhenten ja suloisten sävelten, sen hilpeän veitikkamaisuuden, sen kirkkaiden silmien ja herttaisen olennon vuoksi. Senpä tähden hän laululintunsa saatuaan rakastakoon ja hoitakoon sitä, kuten ainakin arkaluontoista ja kallisarvoista, jota täytyy arvostella sen oman herkän ja hienotunteisen luonteen mukaan. Jos hän siten laululintustansa kohtelee, saa hän monta vuotta iloita samasta suloudesta, joka oli hänen sydämensä

ensiksi voittanut. Ehkäpä hän silloin myöskin oppii huomaamaan, että mesilintu omalla tavalla rakentaa yhtä hyvän pesän kuin kalkkunakin ja hautoo munat ja hoitaa poikaset laululintujen lailla. Mutta voidakseen sen suorittaa sitä ei saa häiritä.

Suvaitsemattomuus on vielä vaarallisempi lasten ilmestyttyä. Samoin kuin vanhemmilla, eri perheistä kotoisin, on omat erityiset omituisuutensa, niin eroavat lastenkin taipumukset sekä vanhemmista että toisistaankin.

Esikoinen on vanhemmista useinkin lahja, jota mielin määrin saa huvikseen ja hyödykseen käyttää. Mutta tuossa ajan rannalle viskautuneessa lastusessa voi kuitenkin piillä aivan yhtä itsenäisen luonteen siemen kuin ikinä vanhemmissa. Siitä ei kumminkaan välitetä, vaan sen tulevaisuus määrätään ja päätetään jo ennakolta.

Juho ihailee rajattomasti kirjailijalahjoja. Hänen oma kasvatuksensa on ollut jokseenkin puutteellista, mutta sen sijaan pitää hänen lapsistaan tulla ihmeellisen oppineita. Hänen esikoisensa on tyttö ja hänestä pitää tulla yhtä kuuluisa kirjailija kuin rouva de Staëlista — oppinut ja nerokas nainen. Pienestä pitäen puhutaan hänelle kirjallisuudesta ja opetetaan kappaleita Miltonin teoksista jo kahdeksanvuotisena, jolloin hän kaikkein mieluummin elostelisi nukkensa kanssa. Juho ei säästä mitään, hän hankkii tyttärelleen koko joukon opettajia, ja kun hänestä sittenkin tulee vain aika näppärä, ymmärtäväinen ja kotitoimiin perehtynyt tyttönen, joka enemmän harrastaa naisten käsitöitä ja talouspuuhia kuin runoutta ja kirjailijatoimintaa, on hän tyytymätön ja kohtelee häntä kylmästi. Tytär puolestaan on aivan onneton, kun ei ole voinut toteuttaa vanhempainsa toiveita — eikä muuttua muuksi kuin miksi luonto on hänet aikonut. Toisin olisi ollut, jos Juho nöyränä ja kiitollisena olisi ottanut äiti Luonnon lahjan sellaisena, jonkalainen se oli, kehittänyt ja vanuttanut sitä luonnon viittaamaan suuntaan. Vuosikautia hän silloin olisi saanut iloita kainon, herttaisen ja kotoisen tyttärensä onnesta ja onnellistuttamisesta.

Toiselta puolen taas monasti puuhakkaan, keittävän, paistavan, neulovan, taloudessa touhuavan äitin tytär tekee työtänsä haaveksien, joskus kirja piilossa ompeleen alla, unelmissaan harhailien Kreikat, Roomat, Saksat — ja lukee, tutkii, ajattelee, kirjoittaa tietämättä itsekkään minkä tähden. Ja äiti panee päämääräkseen vastustaa sellaista ja koettaa saada haaveksivasta tyttärestään kelvollisen, tottuneen ja tarkan emännän. Miten moni kyynel tipahtaa, miten monasti hyvä tuuli väistyy, miten paljo aikaa hukkautuu turhaan taisteluun!

Huolellinen kasvatus voi jommoisestikkin kehittää puuttuvaa puolta. Käytännölliseksi syntyneestä ei tietysti koskaan neroa tule, mutta mikään ei häntä siltä estä hankkimasta tietoja ja valistusta. Se, jolla on suuret henkiset lahjat, laskeutukoon pilvistä ja tutustukoon maahan sen verran, että kompastelematta voi sen käytännöllisiä teitä kulkea. Mutta se saavutetaan ainoastaan suvaitsemalla heidän luontojaan, käsittäen ne ja tunnustaen ne oikeutetuiksi, kehittäen niitä omaan suuntaansa ja lisäten, mitä puuttuu.

Käytännöllinen ja kekseliäs emäntä tulee toimeen hyvinkin vähillä kapineilla, toisinaanpa ilmeisesti niillä. Jollei hohtimia ole saatavissa, irroittaa hän mattonaulaset vanhalla veitsenterällä ja takoo ne paikoilleen silitysraudanluodilla, jos vasaraa puuttuu. Eikä hän ollenkaan kiukuttele, vaikka työ sujuukin hitaammin, sillä muuta vartenhan ne ovatkin valmistetut. Yhtä kärsivällinen hänen pitäisi olla tyttärelleenkin, joka ei ole käytännöllinen, vaan valppaasti harrastaa henkisiä rientoja, ja niin kai hän onkin, jos vain huomaa suhteen samaksi molemmissa.

Kunnianhimoisella miehellä on poika, jonka hän on määrännyt tiedemieheksi. Hänestä on tuleva maansa kuuluisin. Poika on vankka ja tanakka, voimakas ja yritteliäs ja kaikki käytännölliset asiat ja laitokset huvittavat häntä ihmeesti, mutta paikalla kun hänelle kirja käteen pannaan, on hän haluton, ajattelematon ja hajamielinen. Hän tuntee jokaisen laivan satamassa — niiden rakennuksen, kantavuudet ja muut ominaisuudet. Hän tuntee jokikisen veturin — niiden voiman ja nopeuden, tulo- ja lähtöajat. Hän kahmerehtaa myötäänsä työssä — sahaa, takoo, nävertää, kaivaa, vaihtaa, kaupittelee ja pää on aina täynnä käytännöllisiä suunnitelmia. Kaikkia semmoisia asioita hän ajattelee selvästi ja hänellä on tarkka huomiokyky; hänen huomautuksensa ovat sattuvat ja varteen otettavat.

Mutta kun on erotettava esinesana laatusanasta, alus maineesta, takakohtainen asemasana osottavasta, entiskestämä päättymästä, silloin on toimi toisaalla. Ajatellut käsitteet ovat hänestä kuin henkiä ja varjoja. Vaikka tämä tiedetään, sullotaan häneen tietoja, joita hän ei lainkaan ymmärrä ja siten hänen nuoruutensa jää hedelmättömän erämaan kaltaiseksi. Turhat ponnistukset, nuhteet ja rangaistukset, alituinen onnistumattomuuden tunne ja siitä seuraava alakuloisuus ja häpeä synkistävät hänen elämänsä ainoastaan sen vuoksi, että ymmärtämätön ja turhamainen isä koettaa tehdä tiedemiestä pojasta, jonka luonto selki selvästi on käytännölliselle alalle aikonut. Hänestä voisi tulla oivallinen maanviljelijä, koneenkäyttävä, merimies, sotilas tai kauppias, mutta kasvaa siinä luulossa, että hänen synnynnäinen taipumuksensa on rikos ja ettei hänestä ole miksikään, koskei hän kelpaa siksi, joksi isän sokea turhamaisuus oli hänet ennen syntymistä määrännyt.

Toinen poika on syntynyt koneniekaksi. Ensi silmäyksellä hän jo ymmärtää koneiston. Aina hän miettii, tutkii ja kokeilee. Mutta hänen rattaansa, akselinsa ja hiihnansa viskataan pois jonnijoutavina ramuina. Hänet tuomitaan latinakoulussa kuluttamaan vuosikautia oppiakseen sitä, jota hän ei milloinkaan opi hyvästi. Raskaalta hänestä tuntuu olla aina viimeisenä luokallaan ja nähdä monen muun oikeastaan häntä lahjattomamman paremmin edistyvän ainoastaan sen vuoksi, että jaksaa muistaa nuo sekavat ja erehdyttävät kreikankielen laajuudet ja korot, jotka hän aina unohtaa — esim. miten properispomena sanat tulevat paroxytonaksi, kun ultima pitenee, ja proparoxytona sanat tulevat paroxytonaksi, kun ultima pitenee, mutta paroxytona sanat, joissa on lyhyt penultima, pysyvät paroxytonana. Jokaisesta säännöstä on kuitenkin noin kuusitoista poikkeusta, jotka pitävät paikkansa paitsi kolmessa, neljässä muussa poikkeustapauksessa. Siten se sokkeloituu sokkeloitumistaan. Ja kun hölmeytynyt poikaparka viimein on niellyt kaikki — pyrstön, suomut, evät ja ruodot — sallitaan hänen rauhassa lukea kreikkalaisten kirjailijain teoksia, joihin hän yliopistossa ei tarvitse kajotakkaan.

Huomattava kreikan- ja latinankielen lukemisessa on, että ne soveltuvat ainoastaan muutamille, joiden luontaisia lahjoja ne kehittävät ja joista niiden lukeminen tuskin on vaikeakaan, jota vastoin se toisille tuottaa niin suuria vaikeuksia, että he ovat siihen nääntymäisillään. Kymmenestä pojasta, sen uskallamme sanoa, ei neljä — eikä suinkaan haluttominta ja lahjattominta — jaksakaan latinakoulua suorittaa niin rasittamatta aivojansa ja hermojansa, että muuhun kykenisivät.

Tunnettu erään vilkkaan ja viitterän pojan, jolla oli huomattava taipumus luonnontieteihin ja koneoppiin ja joka erinomaisella menestyksellä kävi Bostonin englantilaisen koulun. Sieltä hän tuli latinakouluun jatkamaan lukujaan yliopistoon päästäkseen. Hänellä oli erinomainen taipumus viisaustieteeseen ja ajattelemiseen, mutta huono muisti, ja pojat, jotka ennen olivat häntä etevimpänänsä pitäneet, eivät olleet häntä enää juuri huomaavinaankaan. He muistivat räplättää kokonaisia nimi- ja vuosilukuluetteloita ja tietysti sitäkin helpommin, kun eivät paljoa ajatelleet, mitä lukivat. He jakoivat muistaa koko latinan kieliopin ja kaikki kreikankielen lukemattomat korot ja taivutukset. Mutta ajatteleva ja ymmärtäväinen nuorukainen oli aina viimeisenä ja muuttui yhä alakuloisemmaksi. Vaikka hän miten uuraasti olisi ahertanut, ei hän kuitenkaan päässyt toveriensa tasalle. Hän menetti terveytensä ja erosi koulusta. Moni toivorikas nuorukainen on siten murtunut virheellisen järjestelmän takia vahingoksi itselleen ja tieteelle. Sellainen opetusjärjestelmä on suuren hiiliseulan lainen: hiili, joka ei ole määrätyn suuruinen, putoaa siitä. Hiiliä seuloessa se kyllä on paikallaan, mutta mitenkähän kävisi yhtä erotuksettomasti seuloessa hiiliä ja timanttia sekaisin?

— Poika parka! sanoi Ole Bull kerran säälivästi, kun joku yritti sysätä koulupojan raitiovaunun portailta, jonne hän oli hiipinyt. Poika parka! Antakaa hänen olla! Kuka hänen koettelemuksensa tietää? Ehkä hän lukee latinaa.

Nerokas Heinrich Heine virkkoi entisiä katkeria kokemuksiaan muistellessaan:

— Roomalaiset eivät olisi milloinkaan maailmaa valloittaneet, jos heidän olisi täytynyt opetella omaa kieltään. Mutta siihen heillä oli aikaa, koska he jo lapsuudesta tiesivät, mitkä esinesanat muodostavat kohdantonsa *im*-päätteellä.

Emme suinkaan kuulu kreikan- ja latinankielisten kirjailijoiden tutkimisen moittijoihin. Mielestämme on päinvastoin erinomainen etu osata noita kuuluisia kieliä lukea. Ja älykäs, sivistynyt mies, joka ei kykene seurustelemaan vanhan ajan loistavien nerojen kanssa, on siten menettänyt osan perintöoikeudestaan. Senpä tähden juuri onkin niin surullista, että ainoastaan yhtä ainoaa kuivaa, kovaa, ammattimaista polkua — yhtä ainoaa suoran suoraa, ahdasta, koleikkaa tietä sallitaan kulkea niin ihanaan tietojen maahan. Emme luule tarpeelliseksi ympäröidä kreikan- ja latinankielen tutkimista niin hirveillä varustuksilla kuin nykyään. On monta miestä, jotka, vaikkeivät olekkaan hyvämuistisia, vaikkeivät osaakkaan järjestyksessä luetella kreikankielen teonsanain päätaivutusmuotoja eivätkä niitä esinesanoja, joiden kohdannon päätte on se tai se, kuitenkin, käyttäen ymmärrystänsä, voisivat oppia lukemaan kreikkalaisten ja latinalaisten kirjailijain teoksia, käsittämään niiden sisällystä ja nauttimaan niistä. Ja sitä vartenhan kieltä on opittavakin!

Tunnettu nuoren miehen, jonka oli mahdotonta oppia ulkoa luettelemaan latinan kieliopin sääntöjen kaikkia poikkeuksia, matta joka kuitenkin ihastuneena täytti muistikirjansa kreikkalaisen lukukirjan ihanilla helmillä ja otteilla Aeneidista opettajan joka päivä moittiessa häntä kieliopillisen puolen puutteellisista tiedoista.

Onhan monta esim. suomenkielen taituria, monta kirjailijaa ja puhujaa, jotka eivät yhtäkkiä muista kaikkia esinesanoja, joilla on typistynyt vartalo. Monikohan meistä ne muistaisi? Mitähän se auttaisi nerokasta kirjailijaa tai etevää puhujaa, vaikka hän osaisikkin ulkoa Jänneksen kieliopin? Tokkohan oikea kielitaito sillä lailla saavutetaan.

Klassillisten kielten opetuksessa käytetty suvaitsemattomuus on niille varsin omituista. Moni tyttö ja

poika oppii lukemaan ja puhumaan saksaa, ranskaa ja englantia ja on siten tilaisuudessa tutustua ja syventyä uusien kielten kirjallisuuden aarteihin — ja saavuttaa sen nautinnon paljoo yksinkertaisemmalla, luonnollisemmalla ja vähemmän saivartavalla opetustavalla.

Paljo surua tuottaa sellaisen turhan tarkasti määritellyn opetuksen suvaitsemattomuus perheihin. Jokaisen jommoisessakin yhteiskunnallisessa asemassa olevan perheen ylpeys vaatii joka pojan, kykenipä hän tai ei, läpäisemään koulunsa, ellei tahdo menettää asemaansa ja arvoansa.

— Et yliopistoon! huudahtaa herra Tietonen esikoiselleen. Mitä tyhmyyksiä se on! Siellä olen ollut minä ja minun isäni ja hänen isänsä ja ennen häntä hänen isänsä. Tarkastelehan yliopiston vuosiluetteloja, niin löydät sieltä meidän nimisiämme ihan sen perustamisesta asti.

— Vaan minä en opi latinaa ja kreikkaa, huomauttaa nuori herra Tietonen. Minun on mahdotonta muistaa kaikkia niitä sääntöjä ja poikkeuksia. Minä olen todenteolla koettanut, vaan en mitenkään opi. Jospa tietäisit, miltä tuntuu niitä päähän päntätessä! Enkä minä aina tahdo olla viimeisenä, vaikka pitäisikkin ojurina henkeni elättää.

Oletappa nyt, että nuorukaiseen siitä huolimatta pakotetaan tietoja, joita hän ei lainkaan harrasta, ja tavalla, joka vaatii lahjoja, joita luonto ei ole hänelle antanut — mikä on seurauksena?

Joko hän suorittaa opintonsa *hutiloimalla* ja siten tahraa luonteensa ja maineensa, tai rasittuu, ikipäiviksi menettäen terveytensä ja elämänhalunsa saavuttamatta muuta kuin ihan keskinkertaiset tiedot.

Jos suvaitsevaisuuden periaatetta klassillisissa opinnoissa noudatettaisiin, jos kerrankaan tunnustettaisiin kieliopetuksen suureksi päämaaliksi oppia kieltä lukemaan ja siitä nauttimaan ja jos opetuksessa otettaisiin varteen ainoastaan välttämättömimmät seikat sen saavuttamiseksi — jos kilpikunnan annettaisiin matalaa, linnun lentää ja kalan uida kohti Helikonin hurmaavia, jumalallisia lähteitä — niin jokainen pääsisi sinne omalla tavallaan iloitsemaan ihanasta maisemasta, sen suloisista kukkasista ja virvoittavasta siimeksestä.

— Mutta, sanovat nykyisen järjestelmän puoltajat, se on erinomainen henkisten kykyjen kehittäjä.

Sitä epäilen. Nykyajan opetusjärjestelmä on mielestäni ajan hukkaamista — tulokset eivät oikein vastaa siihen käytettyä aikaa.

Kun nuorukainen on oppinut, että kreikankielen ensimmäisen taivutusluokan esinesanain viimeisellä tavalla on monikon omannossa pitennysmerkki, vaan että siitä ovat poikkeuksena:

Feminiset *-os, -ae, -on* päätteiset laatusanat ja laatusanat, joiden korko on sama kuin maskulinin omannossa, mutta muut feminiset laatusanat ja -tavat ovat monikon omannossa perispomena; esinesanat *chraestaes, aphyae, etaesaia* ja *chlounaes* pysyvät monikon omannossa paroxytona-sanoina [Kühnerin kreikan kieliopin mukaan] — kun nuorukainen on tämän kaiken oppinut ja monta muuta samallaista tietoa lisäksi, niin ei hänen ymmärryksensä ole siitä enemmän kehittynyt kuin jos hän olisi ulkoa opetellut valtakuntain nimet, niiden perustamisvuoden, asukasluvun, kauppaa, teollisuutta ja elinkeinoja koskevia tietoja y.m. Ei tämäkään ole muuta kuin muistinharjoitusta, mutta kuitenkin sellaista, joka herättää mielenkiintoa ja josta on hyötyäkin.

Ylempänä mainitut seikat niin vähän edistävät Kreikan kirjallisuuden tuntemista, että uskallan väittää monen älykkään ihmisen, joka ei kuuna kullaa valkeana ole sitä lukenut muuten kuin käännösinä, paremmin tuntevan sitä sekä sisällykseltään että hengeltään, vieläpä kreikankielen omituisuudetkin ja enemmän siihen innostuneen kuin monen poika-raukan, joka opettajansa pakottamana sokeasti on alkuperäiset teokset vaivalla tavallut ja jonka silmät ja korvat ovat täynnä kieliopin sääntöjä ja poikkeuksia.

Entäpä sitten? Eikö meidän pidä laisinkaan opetella näitä vanhoja kieliä? Tietysti pitää.

"Joka kerran kun opin uuden kielen, uudistun uudeksi ihmiseksi," sanoi Kaarlo V ja hän oli oikeassa.

Latina ja kreikka ovat joutuneet huonoon huutoon erikoisen ja turhanpäisen opetustavan tautta, joka kielen kaikki kuivat yksityiskohdat kovaksi ja okaiseksi kimpuksi kerää eikä sano oppilaan saavan vilaukseltaakaan nähdä kielen kauneutta ja sen aarteita, ennenkun hän on koko kimpun niellyt ja sulattanut. Moni on kenkensä kuluttanut ja kuollutkin kieliopin korpeen, ennenkun on saapunut Platon ja murhenäytelmäkirjoittajain luvattuun maahan.

Nykyajan käytännöllinen elämä, käytännöllisen tieteen silminnähtävät tosiasiat vaativat, että me lyhimmissä ajassa ja yksinkertaisimmalla tavalla tutustumme vanhan ajan aatteihin ja että kielen

omitusuuksien tutkimisen jätämme niille, jotka luonto varta vasten on siihen antimillaan varustanut.

Mikään ei ole suvaitsemattomuutta ja siitä seuraavia kärsimyksiä tuottanut enemmän kuin paljon seulottu kysymys lastenkasvatuksesta. Kasvatusta käsittelevät kirjoitukset vaativat tavallisesti liian paljon vanhemmilta ja aroille luonteille laskeutuu siten vastuunalaisuuden taakka niin raskas, että se vie niiltä sekä tarmon että rohkeuden. Vanhemmille puhutaan aivan kuin joka lapsi olisi vahapala, jota voi muovailta ja painella ja litistellä mille mukalalle hyvänsä. Ja kun vanhemmille kerran on oiva kaava annettu, niin ei muuta kuin käy käsiksi työhön ja muodostelee siitä kelpo ihminen.

Omituista on, että nekin, jotka uskovat Raamatun jumalalliseen johdatukseen, voivat sitä ajatella eivätkä muista taivaallisen Isän liikuttavaa valitusta, että *hänkin* on hoitanut ja kasvattanut lapsia, jotka ovat häntä vastaan kapinaan nousseet. Hän valittaa aina: "mitä olisikaan voinut viinimäessäni enemmän tehdä kuin olen siellä tehnyt? Miksi se on kasvanut metsäviinimarjoja ja minä toivoin hyviä hedelmiä?" Kun Jumala — ihmistä äärettömästi paljoa viisaampi, puhtaampi, rakastavampi — on estynyt suuressa työssään, voiko silloin sanoa inhimilliselle olennolle, että lapsen luonteen muodostamiskyky, sen kehittämisvoima on hänen kädessään?

Monen heikon vaimoraukan terveyden on murtautunut ja hänen elämänsä synkistänyt vastuunalaisuuden paino, jota ei milloinkaan olisi hänen hartioilleen pitänyt sälyttää, eikä moni äiti ole vapaasti saanut käyttäkökään Jumalan antamaa kykyä, koska on ennakolta määrätty hänen toimintatapansa, joka hänelle on sopinut yhtä vähän kuin Saulin sotisopa Taavetille.

Aulis, lempeä, taipuisa nainen on mennyt naimisiin lujatahtoisien ja toimintakykyisen miehen kanssa ja hänelle on syntynyt poika, jolla on tahtoa ja tarmoa toista mointa enemmän kuin äidillä itsellään. Taistelussa äidin vallan ja lapsen tahdon välillä on hän yhtä avuton kuin olisi painiskellessaan aikuisen miehen kanssa.

Miten käy? Onko luonto jättänyt hänet ihan avuttomaksi, silloin kun hänen on täytettävä äidin velvollisuudet? Ei, jos hän ymmärtää luontonsa ja sen mukaan toimintansa määrää. Hänellä ei ole voimaa käskää, mutta hänellä on voima voittaa. Pojan rautaista tahtoa hän ei voi taivuttaa eikä murtaa, vaan hän voi sen sulattaa. Hän voi karttaa taistelua, jossa tietää joutuvansa tappiolle. Hän voi viehättää, miellyttää, voittaa tottelemaan. Hänen hieno, huomaamaton vaikutuksensa kietoo pojan päivä päivältä yhä tiukemmin ja tiukemmin. Jätä hänet omiin hoteihinsa ja hän taivuttaa poikansa tahdon.

Mutta toimekas anoppi tai joku muu etuoikeutettu neuvonantaja sanoo hänelle:

— Hyvä ystävä, sinun on välttämättömästi saatava poikasi taipuvammaksi. Se on sinun velvollisuutesi. Sama on minunkin tehtäväni. Anna hänelle vitsaa, kun hän on hiukankaan tottelematon. Elä anna hänen milloinkaan saada tahtoaan täytetyksi. Siten sinä hänen tahtonsa pehmität.

Sellainen neuvo on hyvin vaarallinen, koska tämän äidin luonteen on yhtä mahdoton sitä seurata kuin lehmän raaputtaa matoja vasikalleen ja kanan poikastaan imettää.

On kyllä päättäviä, lujatahtoisia miehiä ja naisia, jotka osaavat toisten tahtoja vallita ja johtaa. He voivat hallita äsken mainitulla tavalla — ja kun se heille on luontaista, niin se vaikuttaakin voimakkaasti, luonnollisesti, sopusointuisasti. Tyytykööt he menestykseensä elköötkä tyrkyttäkö sitä sopivaksi käyttäjä joka tapauksessa.

On taas aivan toisellaisia ihmisiä — ja niitä puhtaimmat ja miellyttävimmät luonteet — jotka eivät laisinkaan osaa hallita eivätkä käskää. Heillä on kyllä tahdon lujuuksia päättää itsestään, vaan ei toisista. Monet sellaiset naiset ovat kuitenkin olleet mitä oivallisimpia äitejä, kun ovat omaa luontoaan ja omaa mieltään noudattaneet eivätkä voimiaan tuhlanneet siihen, johon eivät kuitenkaan olisi pystyneet.

Vaikutusvalta on voima, joka tosin tehotsee hitaammin kuin mahtikäsky, ja sen vuoksi näyttää laimeammalta, mutta ajan pitkään ovat sen tulokset useinkin sitä tuntuvammat. Aina se kuitenkin on paljoa vaikuttavampi kuin mahtivallan pakko.

Äiti, joka lapsiansa ohjaa niin, että he paikalla ja ehdottomasti tottelevat, saa tosin näennäisesti suuremmat tulokset. Hänen kotinsa on hyvässä järjestyksessä ja lapsistansa on hänellä heidän kasvinaikanaan enemmän kunniaa.

Mutta se äiti, joka ei sillä lailla jaksa komentoa pitää, jonka lapset useinkin ovat rajuja ja vallattomia, ei silti saa masentua, jos vain tuntee *vaikutusvaltansa* lapsiin ja osaa hellästi ja oikealla tavalla vedota heidän kunniantuntoonsa, järkeensä ja omaantuntoonsa. Jollei hän voi poikaansa hallita, menettelee hän viisaammin opettaessaan häntä *hallitsemaan itseään*; sillä itseänsä hallitsevasta pojasta kasvaa parempi ihminen kuin siitä, jota ainoastaan toiset hallitsevat.

Jos äidin periaatteet ovat jalot, jos hän on jumalinen ja rakastava, ei milloinkaan viekastele eikä petä,

jos hän hillitsee luontonsa ja esiytyy hyvänä esimerkkinä — eläköön silloin hyvässä toivossa, vaikei voikkaan sotalaivan tapaista järjestystä pitää touhuisassa lapsilaumassaan eikä kotiaan kaikinpuolin mallikelpoisena niinkuin muutamat naiset, joille Jumala on toisellaiset lahjat antanut. Elköönkä hän rohkeuttansa menettäkö, vaikei näytä voivan suuria aikaa saada vaikeassa tehtävässään, ihmisluonteita muodostaessaan.

Suvaitsevaisuutta tarvitaan kodissa erittäinkin lasten kasvin- ja kehitysaikana.

Ihmisen siirtymisestä toisesta kehityskaudesta toiseen seuraa hyvin usein, samoin kuin auringon kulkua päiväntasaajan yli, myrskyjä ja rajuilmoja. Nuorukaisen kehittyminen mieheksi ja tytön naiseksi aikaan saa usein epäjärjestyksiä aivoissa, hermoissa, ruumiissa ja sielussa; lapsi on joskus sekä itsestään että vanhemmistaan kuin toinen olento — luontokin muuttuu. Sinä arkana aikana ilmautuu levottomia haluja, mahdottomia toiveita, epämääräisiä pyrkimyksiä. Ja onneton halu käyttää tuhoavia kiihottimia, jotka ainaiseksi elämän turmelevat, saa usein alkunsa juuri ikäkausien vaihdeaikana.

Kristillisen kärsivällisyyden ja suvaitsevaisuuden harjoittaminen on silloin välttämätön. Levottomuus on tynnytettävä; vanhempain täytyy olla kyllin suvaitsevia pidättääksensä poikaansa, jonka paha henki on valmis huostaansa ottamaan, jollei äiti häntä suojele.

Miehuus virtaa joskus nuorukaiseen yhtä rajusti ja voimaakkaasti kuin vuoksi meren rannalla. Hän on meluisa, kiivas, vastustushaluinen ja näyttää tahtovan saada aikaan kaikellaista häiriötä. Hän halveksii seurustelutapoja, kammoo seuraelämää ja mieli palaa metsään ja järvelle; hän viihtyy paraiten säännöttömän ihmisten seurassa ja vastustaa kaikkea sopivaisuutta. Mutta jos hän tulee huoneeseen pyyhkimättömin jaloin, viskaa hattunsa lattialle, repii vaatteensa, paukkaa, jyskää ja ryskää ja panee kaikki nurin närin, elä ole toivoton, vaan kärsi, sillä vähäarvoiset ovat hatut ja vaatteet ja pyyhkimättömät jalat ja huuto ja melu, jos poikasi säilytät. Suvaitsevaisuus, joka tekee kodin pojalle miellyttäväksi hänen kehityskautenaan, on hyvästi käytetty aarre, joka aikansa hedelmän kantaa.

Seikka, johon ei tarpeeksi huomiota panna, on se, että koulutyö juuri lapsuuden ja miehuuden vaihdeaikana vaatii mitä suurimpia ponnistuksia. Poika valmistaise yliopistoon ja tyttö käy koulua viimeistä vuotta. Elimistöä, joka tarvitsee miltei kaiken voimansa ruumiillisiin muutoksiin, rasittaa sen lisäksi liiallinen koulutyö.

Tyttö kasvaa huiskahtaa kehittyneeksi naiseksi, ja rasittunut elimistö-parka saa valmistaa kaikki muhkeaan rakennukseen tarvittavat aineet. Velkomuksia ilmestyy tuhka tiheään ja hänen täytyy ne käteisellä suorittaa. Jos rakennettavana olisikin vain nainen, selviytyisi hän siitä aika hyvästi, mutta kun algebra, mittausoppi, soitto ja kielet osansa velkovat, täytyy elimistön lakata maksamasta. Osa työstä tulee huonoa, ja vino selkä tai heikontuneet keuhkot ovat seurauksena. Suuri osa poika- ja tyttökoulujen oppilaista elää juuri tätä arkaluontoista ja pulmallista vaihdeaikaa sekä ruumiillisessa ja henkisessä että siveellisessä suhteessa, ja opettajat tunkevat heihin niitä tietoja, joita heidän ikäisiltään vaaditaan välittämättä heidän ruumiillisesta kehityksestään. Kummako sitten, että heitä on niin vaikea johtaa, ja että niin moni koulusta päästyään on ruumiillisesti, henkisesti ja siveellisesti rampa ja raajarikko.

Opettajain syy se ei ole; he vain noudattavat vanhempain toiveita, jotka lapsiansa säästämättä ja säälimättä tuomitsevat heidät määrätty oppijaksot suorittamaan — koska muutkin lapset ovat sen suorittaneet.

Lopuksi, koska esitelmäni jo on liiaksikin virahtanut, vain yksi ainoa miete.

Jokaista ihmistä varten on vipu, jolla häntä on kohotettava, ura, jota hänen on tarkoitus kulkea; ja meidän suuri elintehtävämme perhepiirissämme on koettaa jokaista kohottaa hänen omalla vivullaan ja taluttaa jokainen omalle polulleen.

VI.

Epäkohteliaisuus.

— Minä puolestani luulen, sanoi vaimoni, epäkohteliaisuuden kotirauhan vaarallisimmiksi hävittäjiksi. Ihmiset eivät osota läheisimmilleen samaa huomaavaisuutta ja kohteliaisuutta, jota he tuhlaavat vieraille.

— Hyvä rouva, sanoi Robert Stephens, minä olen toista mieltä. Seurustelutavan pakosta ja

seuraelämän muodollisuudesta saa kypi kyllänsä jo kodin ulkopuolella. Kotiin tultuaan mies käyttää vapauttaan, riisuu ahtaat saappaansa ja sormikkaansa, pukeutuu aamunuttuunsa ja panee tohvelit jalkaansa, puhelee vapaasti, mitä ajattelee, joka sanaansa niin tarkoin punnitsematta. Kotolaiset toki tuntenevat ja ymmärtänevät toisensa perinpohjin ja suovat siis toisilleen molemminpuolisen vapauden ja vapaisuuden. Ihminen tarvitsee sellaisen paikan, jossa hän saa olla väsynyt, haluton ja äänetön menettämättä siltä sivistyneen nimeä. Koti on se paikka, jossa johonkin määrin voi elää siihen luottamukseen nojaten, jonka on saanut oppiessaan molemminpuolin tuntemaan toistensa hyvät puolet ja arvokkaat ominaisuudet. Eikä ystävysten kesken ole ollenkaan välttämätöntä joka päivä osottaa toisilleen kaikkia niitä kohteliaisuuksia ja huomaavaisuuksia, joita vieraille on osotettava.

— Niin, virkkoi Jenny, kun nuori mies mielistelee nuorta neitosta, niin auttaa hän hänet vaunuista huolellisesti ja estää hänen pukunsa hipaisemastakaan likaisia pyöriä. Mutta kun sopimus on tehty ja rakkaus huipussaan ja hän on hänen vaimonsa, mies istua nököttää hiljaa, pitäen ohjaksista ja antaa vaimonsa laskeutua vaunuista omin neuvoin, pääsi miten pääsi. Vaan kylläpä hän osaa olla kohteliaskin. Kas vain, kuinka hän lentää vaunujen luo, kun kaunis neiti Helmikana tulee heille vieraaksi, ja kuinka hän huolehtii *hänen* puvustaan ja miten kohteliaasti hän auttaa hänet vaunuista!

Luullakseni se riippuu siitä, ettei hän rakasta neitosta eikä neitonon häntä — *etteivät* he ole mieltyneet toisiinsa. Jos herra on vain sulhanen tai ystävä, niin kiittää hän mitä kohteliaimmin, kun nainen on päärmänyt hänen kaulahuivinsa tai korjannut hänen sormikkaansa. Mutta kussa ikään nainen vain lienee varma miehen rakkaudesta ja mieltymyksestä, niin sanoo mies hänelle ainoastaan:

"Hyvä on; tarkastappas nyt paitojani ja korjaa tuo ratkeama nutussani — elä vain unohda niinkuin eilen."

— Kaiken sen tähden, jatkoi Jenny neiti keikauttaen kaunista päätään, aion olla naimisiin menemättä niin kauvan kuin mahdollista, sillä minusta on paljoa hausempaa, kun miehet ystäväni ovat huomaavaisia ja kohteliaita, kuin että he aviomielenä elävät rakkautensa jäännöksillä. Minä en näet ollenkaan halua miehekseni sellaista, joka haukottelee vasten silmiä, lukee sanomalehtiä koko syöntiajan, kun minua haluttaisi keskustella, polttaa sikaria iltakaudet tai lukee itsekseen, kun minä tahtoisin hänestä seuraa, ja katsoo rakkautensa oikeuttavan olemaan kuinka vastenmielinen ja huolimaton tahansa. Jos hän on kaunis, jos hän on hauska, miellyttävä ja kohtelias, niin olen minä mieluummin niiden naisten joukossa, jotka saavat nauttia siitä.

— Aivan niin, Jenny neiti, virkkoi Robert, vaan eipä se ole ainoastaan meidän sukupuolomme, joka avioliitossa näyttää vähemmän miellyttäviä puoliensa. Sirot keijukaiset, jotka meitä niin ihmeesti viehättävät kauniissa, aistikkaissa puvuissaan, ja jotka ovat niin suloiset ja sievät ja vilkkaat ja hurmaavat — minne ne joutuvat avioliiton jälkeen? Jos *mies* ruokapöydässä lukee sanomalehtiä, niin ehkäpä juuri sen tähden, että häntä vastapäätä istuu uninen ja huolimattomasti pukeutunut nainen, päällä muuttunut aamupuku, joka hänen mielestään kyllä kelpaa vaatimattomassa kotielämässä. Kenties hän on unohtanut kaikki hauskat, pirteät, leikilliset sukkeluutensakin ja pikku kepposensa, jotka muinoin ihastunutta sulhasta niin viehättivät, ettei hän hänen läheisyydessään kuullut eikä nähnyt ketään muita. Sellaistakin *voi* luullakseni joskus jumalattarille tapahtua. Marianna ja minä emme tietysti omasta kokemuksestamme sellaisista ikävyyksistä mitään tiedä; me olemme mallikelpoinen pariskunta, joka vain pilvistä maailman menoa katselee.

— No, siinä sen nyt näet, mihin periaatteesi vie jokapäiväiseen elämään sitä sovitettaessa, jatkoi Jenny. Jos koti on ainoastaan sellainen paikka, jossa mielensä mukaan saa olla väsynyt ja haluton ja niin vastenmielinen kuin suinkin menettämättä siltä arvoansa, niin luulenpa naisilla olevan paljoa suuremman oikeuden kuin miehillä käyttää sitä vapautta, sillä kotielämän yksinäisyys ja ikävällinen puoli tulee etupäässä heidän osakseen. Vaimohan se on, jonka täytyy valvoa levottoman lapsen kanssa. Ja jollei hän olekkaan halukas pukeutumaan aamuisin niin viehättävästi tai jollei häntä haluta puhella leikillisesti ja sukkeluuksia sanella niinkuin tyttönä ollessaan, niin ei sitä juuri voi hänelle viaksi lukea. Eihän voi odottaakkaan, että perheenäiti ja lapsenhoitaja olisi yhtä hienosti pukeutunut ja yhtä hauska seuraveri kuin vanhempainsa kotona kaikesta huoletonna elelevä nuori tyttö. Mutta siltä ei ole mielestäni puolustettavissa, että mies laiminlyö ne pienet kohteliaisuudet ja huomaavaisuudet, joita hän osotti ennen naimisiin menoa. Hän on vahva ja terve ja reipas; hän seuraa maailman menoa ja näkee ja kuulee paljon, joka pitää mielen hereillä ja virkeänä; ja todellakin olisi hänen velvollisuutensa naimisissa ollessakin miellyttää ja huvittaa vaimoaan samoin kuin ennenkin avioliittoa.

Sellainen pitää minun mieheni olla, lopetti Jenny neiti, taikka en huoli ketään — ja hyvin onkin se vahinko helppo kestää.

— Vai niin, ilkkui Robert, pitääpä koettaa ajoissa Kaarlo Sedleytä siihen valmistaa.

— Kaarlo Sedleytä — Robert! huudahti Jenny tulipunaisena harmista. Minua ihmetyttää todellakin, että sinä yhä tarraut tuohon vanhaan juttuun, vaikka ainakin sata kertaa olen sanonut sinulle, etten

kärsi kuulla puhuttavan siitä! Kaarlo ja minä olemme kyllä hyvät ystävät, vaan...

— No niin, no niin, keskeytti Robert, jo riittää. Et tarvitse sanoa sanaakaan enää.

— Tuolla lailla sinä puhut, kun et voi todisteitani kumota, sanoi Jenny.

— Hyvä on, Jenny, vastasi Robert. Tiedäthän, että joka asiassa on kaksi puolta ja myönnän mielelläni sinun erinomaisella tavalla puolustaneen mielipidettäsi. Olen kuitenkin yhä edelleen varma, että ellei se, mitä sanoin, ole totinen totuus, niin kyllä se ainakin sitä niehentyy. Ja vieläkin uudistan, mitä taanoin sanoin, että todellisesta rakkaudesta kasvaa sellainen vapaus, jota eivät sido kursailemiset eivätkä muodollisuudet ja että läheisten ystävysten kesken sekä pitää että voi sietää paljon sellaistaakin, jota vieraat katsoisivat epäkohteliaisuudeksi. Siitä minä olen ihan yhtä varma kuin mistä muusta hyvänsä tässä maailmassa.

— Ja kuitenkin, huomautti vaimoni, on hyvin paljon totta usein toistetussa Cowperin runossa, jossa hän puhuu ystävyystestä ja sanoo:

"Kuin sukulaisuus sielujen — mi liekkään mahti salainen — saa alkuun ystävyuden; niin käytös kaunis yhä vaan sen tunteen saapi kasvamaan, luo sille kestävyden."

— Olkoonpa niinkin, vastasi Robert, mutta minä olen nähnyt kylläkseni ranskalaisten aviopuolisoiden kohteliaisuutta. Pariisissa ollessani asui eräs rouva de Villiers samassa paikassa kuin minäkin. Mies oli antanut hänelle nimensä, johon kuului myöskin ranskalainen *de* ja vaihdoskaupassa saanut sievoset vuotuiset tulot vaimonsa myötäjäisinä. Hänen käyttöksensä vaimoan kohtaan oli todellakin hienon ja sivistyneen miehen, kerrassaan mallikelpoista. Tosin hän eli vaimonsa rahoilla ja tuhlassi niitä ajeluihin, teattereihin, oopperoihin ja muihin huvipaikkoihin seurustellessaan kaikellaisten maineeltaan epäiltävään ystäväin kanssa; mutta hän järjesti ne kaikki vaimolleen niin kohteliaalla, ystävällisellä ja perin viisaalla tavalla, että kannattipa vain jäädä niin syrjäytetyksi ja tulla petetyksi saadakseen nauttia hänen erinomaisesta kohteliaisuudestaan ja mainion hienosta tavastaan. Herra de Villiers oli näet hyyräävinään vaimolleen pienen, sievän ja hauskan huoneen meidän majalastamme, koska hänen asiansa eivät muka olleet oikein hyvällä kannalla ja hän ihan epätoivoon joutuisi, jos saattaisi niin syvästi rakastamansa vaimon huoliin ja vaikeuksiin. Hän kuvasi ne kauheiksi, mutta oli päättänyt kestää ne urhoollisesti yksin. Ei, niin kauvan kun hänellä oli ropokaan jälellä, ei hänen jumaloidulta Julieltaan saanut puuttua mitään elämän mukavuuksia. Hänelle itselleen olisi kurjin yliskammari kylliksi.

Ei hän koskaan käynyt vaimonsa luona suutelematta hänen kättään niin kunnioittavasti kuin hän olisi ollut kuninkaan tytär, lausumatta hänelle kohteliaisuuksia hänen ulkomuodostaan, tuomatta hänelle makeisia ja kertomatta hänelle hauskoja kaskuja suuren maailmankaupungin päivän tapahtumista. Mitä lähemmäksi tuli aika, jolloin hänen vaimonsa suoritti vuosineljännesmaksut, sitä tiheimmin hän hänen luonaan pistelehti.

Ja rouvakin ihaili ritarillista miestänsä, ei voinut koskaan kieltää häneltä mitään, uskoi kaikki hänen juttunsa ja tyytyi nurkumatta vain neljänteen osaan omista tuloistaan, ollen onnellinen rakastaessaan niin miellyttävää miestä.

— No niin, jatkoi Jenny, minä en oikein ymmärrä kertomuksesi tarkoitusta. Mutta minusta siitä voi tulla vain tämmöiseen johtopäätökseen: jos sydämetön heittiö, jolta puuttuu periaatteita ja hyviä ominaisuuksia, voi voittaa ja säilyttää naisen sydämen yksinomaan kohteliaalla ja luontevalla käytöksellään, niin mitenkä paljoa enemmän sitten sivistynyt, periaatteellinen ja todellakin rakastunut mies saa aikaan samoilla keinoilla!

Se on minun vahva vakuutukseni, että jos mies, joka pettää vaimoan ja tuhlaa hänen rahansa, sittenkin voi vaimonsa rakkauden säilyttää ainoastaan huomaavaisuudellaan ja kohteliaisuudellaan, niin totta tosiaan on kohteliaisuudella merkityksensä rakkaudessa.

— Kyllä kai turhamaisten naisten rakkaudessa, huomautti Robert Stephens.

— Niinpä niin, mutta sama on laita järkevänkin, virkkoi vaimoni. Herra de Villiers käyttäytyi kunnottomasti ranskalaisella tavalla; minä tunnen vaimoparan, jonka mies teki samoin englantilaiseen tapaan — ilman suuteloita ja kohteliaisuuksia. Imartelun sijasta hän kiroili häntä ja vei hänen rahansa makeisia tarjoomatta.

Jos minä olisin niin onneton, että minun täytyisi mennä naimisiin semmoisen miehen kanssa, niin kyllä minä vain paljoa mieluummin ottaisin ranskalaisen kuin englantilaisen. Kohteliaisuus on hyvä asia ja paljoa parempi kuin ei mitään — vaikka sen ohessa tietysti tahtoo todellistakin hyvää. Mutta jos kerran täytyy menettää rahansa sillä lailla, niin mieluumminhan antaa houkutella ne miellyttävällä

tavalla, suuteloilla ja makeisilla, kuin sysitynä ja polettuna.

— Tässä tehdään usein se erehdys, puutuin minä puheeseen, että ihmiset tavallisesti vertaavat toisiinsa ulkomuodoltaan silittäytyneen roiston ja raa'an kunnan miehen, mutta sivistynyt roisto olisi verrattava sivistyneeseen kunnan mieheen ja sivistymätön roisto sivistymättömään kunnan mieheen. Ainoastaan sillä lailla voi saada oikean käsityksen heidän oikeasta arvostaan.

Yleensä on sääntönä, että ne kansallisuudet, jotka ulkonaisesti ovat sivistyneimpiä ja kohteliaimpia, ovat vähemmän tunnetut rehellisyydestään ja suoruudestaan; siitpä alkusoinnut "kaunis ja kavala", "viehkeä ja viekas". Kaunis ja kavala kreikkalainen, viehkeä ja viekas italialainen, kohtelias ja petollinen ranskalainen ovat yhdistyksiä, jotka saattavat voimakkaan, suoran ja päättävän anglosaksilaisen luulemaan raakuutta ja epäkohteliaisuutta suoruuden ja rehellisyyden tunnusmerkeiksi.

Ei kukaan voi lukea ranskalaista kirjallisuutta huomaamatta, miten kohteliaisuus aivan kuin tunkee läpi koko elämän, miten huolellisesti Ranskassa vältetään epämiellyttävää seurustelua. Yksinpä kotoisista kiistoistakin — jos ranskalaisiin näytelmiin on luottamista — selviytään hienosti ja sievästi ja loukkauksetkin lausutaan erinomaisen kohteliaasti. Tuntuu olevan vaikea ranskaksi kääntääkään suoria ja julkeita raakuuksia, joita on esim. englanninkielessä. Koko yhteiskuntaelämä näyttää siellä olevan järjestetty keskinäisesti luontevaksi ja muodollisesti sievistellyksi, persoonallisia väärinkäsityksiä ja erimielisyyksiä välttämällä.

Jos ranskalainen ottaa palvelukseensa kirjanpitäjän tai jonkun muun apulaisen ja sittemmin kuulee hänestä jotain edutonta, niin viimeksi hänen mieleensä juotuisi sanoa hänelle suora totuus. Hän kirjoittaa hänelle kohteliaan kirjeen, jossa ilmoittaa ennen aavistamattoman muutoksen asioissa aiheuttavan, ettei hän enää tarvitse apulaista siinä toimessa, valittaen olevia oloja, jotka pakottavat hänet eroamaan apulaisensa miellyttävästä seurasta j.n.e.

Tuskinpa voinee sattuvammin kuvata ranskalaisen seurustelun luonnetta kuin George Sandin elämäkerrassa hänen isänsä ja isoäitinsä suhde on kerrottu. Äiti ja poika ovat mitä ihailtavimmin toisiinsa kiintyneet. Poika kirjoittaa äidilleen mitä hellimpiä kirjeitä; kirjeensä joka sivulla hän suutelee äidin kättä; hän on huomaavaisen, ritarillisen ja rakastavan pojan ihanne.

Mutta siitä huolimatta hän kaikessa hiljaisuudessa puuhaa avioliittoa alhaissäätyisen ja maineeltaan epäiltävän naisen kanssa — avioliittoa, jonka hän tietää äidilleen tuottavan mitä syvintä tuskaa. Hän menee naimisiin, asuu vaimonsa kanssa, heillä on jo pari lastakin, mutta ei hän vain voi pahoittaa jumaloimansa äidin sydäntä, ilmoittamalla hänelle suoran totuuden.

Jumaloitu äiti epäilee kuitenkin poikaansa, vaan epäilyksen hiventäkään ei ilmene hänen kirjeissään. Tiedustelut, joita englantilainen isä ja äiti ei kainostelisi kysyä pojaltaan, jäävät hienotunteisuudesta rakasta Mauricea kohtaan kysymättä. Sen sijaan hän tiedustaa poliisipäälliköltä ja saa laillista tietä avioliitosta tiedon, mutta sittenkään ei pieninkään hiven himmennä hänen kirjeittensä lämpöä ja yhtä hellästi hän vastaanottaa poikansa, joka äitinsä luona perhehuolistansa vapaat hetket viettää. Englantilaisessa tai ameriikkalaisessa perheessä olisi siitä noussut aika kahakka, jopa suora erokin; mutta ranskalainen äiti ja poika vuosikautia näyttelivät kohteliaista näytelmänsä — äiti, ollen olevinaan asiasta tietämätön, ja poika, hyvittelien mieltään siten, pettämällä, muka säästävänä äitinsä tunteita.

Minusta tuntuu kuin sellaisen viekkauksen vastustaminen elämässä saattaisi rehellisen anglosaksilaisen kansanluonteen halveksimaan kohteliaisuutta, ikäänkuin se välttämättömästi olisi suoruuden vastakohta. Mutta vaikkakaan ei kaikki, joka kiiltää, ole kultaa, niin ei siitä suinkaan seuraa, että kaikki, joka kiiltää, ei ole kultaa. Ja vaikka kohteliaisuus ja hienotunteisuus keskinäisessä seurustelussa usein on petosta, ovat ne silti totuuden arvokkaita liittolaisia. Ei yksikään nainen pitäisi luikertelevaa, kohteliaista roistoa parempana kuin raakaa, epäkohteliaista kunnan miestä. Mutta kahdesta yhtä suorasta ja miellyttävästä hän pitää enemmän siitä, joka on myös huomaavainen ja kohtelias.

— Aivan oikein, myönsi Robert, mutta kaikessa tapauksessa ranskalainen kohteliaisuus levittää ympärilleen pelkuruuden ja epäluulon inhottavaa lemua, joka rehellisimmänkin miehen vie päinvastaiseen liiallisuuteen. Oikean rakkauden pitää olla tukeva ja karaistunut kasvi, joka kestää poudat, tuulet ja sateet. Ihmiset, jotka liiallisesta hienotunteisuudesta ja kohteliaisuudesta eivätkö koskaan voi ajatustaan toisilleen suoraan ilmaista, myrkyttävät sielunsa katkerilla ja vihamielisillä tunteilla.

Minun sääntöni on tällainen: puhu suusi puhtaaksi; ole väliin pahalla tuulella ja älyä lopettaa; kiukuttele joskus hiukan ja riitelekin vähäsen toisinaan, mutta opi tyytyväisesti kärsimään nuhteet ja kestämaan suuttumukset.

Jollen minä Mariannaa muistuttaessani liaksi paahdetusta kahvista niin tarkoin mieti enkä ole niin kohteliaskaan kuin huomauttaessani entistä emäntääni vanhaa rouva Polluxia samasta seikasta, niin on syynä se, että Marianna on kuin osa itsestäni, vaan niin ei vanha rouva Pollux — meidän välimme, Mariannan ja minun, on niin läheinen ja avomielinen, että se oikeuttaa meitä niin sanoakseni käyttämään elämän pikakirjoitusta — eikä hän siitä suutu eikä hermostu, vaan kaikessa rauhassa sanoo ensi kerralla palvelijalle ajoissa. Ja ellen häntä sormikasten korjaamisesta kiitä sulhasmiehen tavalla, niin jätän sen tekemättä sen vuoksi, että hän nykyjään niin usein minua sellaisissa pikku seikoissa auttaa, jottei hän sietäisikkään minun myötänsä polvillani edessänsä ryhöttävän. Kaikki, mitä suinkin voi sanoa hänen kätevydestään ja sievistä ompeluksistaan, olen sanonut niin usein, että se jo uusimatta luonnosta lankeaa. Se on jo menettänyt uutuuden viehätysten.

Onhan niitä meilläkin ollut kaikellaisia pikku kiistoja, joissa voitto on kallistunut milloin toiselle, milloin toiselle puolelle ja kumpikin me olemme vain yhä lujemmin toisiimme kiintyneet huomattessamme, miten tarmokkaasti ja innokkaasti olemme mielipidettämme puolustaneet. Me puhumme aina avomielisesti ja totuudenmukaisesti asiat toisillemme ja se tapa on minusta paljoa parempi kuin ranskalaisen hienouden kaikki ansarissa kasvatetut kohteliaisuudet.

— Totta, totta, lisäsin minä. Joka sanasi on paikallaan. Totuus etusijassa; suoruus ennen kaikkea: puhdas, selvä totuus, kirkas kuin timantti, on suuremmanarvoinen kuin kaikki Ofirin kulta — se on kaiken rakkauden perustus. Mitenkä ihmiset voivat elää mitä likeisimmässä ja ystävällisimmässä suhteessa niiden kanssa, joiden kuitenkin luulevat voivan pettää, vaikkapa arkaluontoisistakin syistä — se on minulle syvin salaisuus. Jos minulle kerran selviäisi, että vaimoni tai ystäväni puhuisivat minulle vain sellaista, jonka luulisivat minua miellyttävän, niin olisin kuin poluttomaan erämaahan eksynyt.

Tämän huomautettuani pysyn sittenkin mielipiteessäni, että kotielämäämme voisimme paljonkin parantaa ja saada miellyttävämmäksi, jos suoruuden terveeseen ja vankkaan runkoon istuttaisimme ranskalaisen luonteen hienon kohteliaisuuden.

Tarkemmat tiedot siitä, mitä nyt olen sanonut, saa De Tocquevillen muistiinpanoista. Hän on minusta aitoranskalaisen perikuva. Ja totta tosiaan on siinä perhe-elämässä, jota hän kirjeissään kuvaa, hienoutta ja siroutta, joka paljonkin sen oikeaa arvoa korottaa.

Vielä minä tästä samasta asiasta huomautan, että yksityisille on aivan yhtä varallista kuin kansoillekin lakkaamatta kehua niitä avuja, joihin jo on luontaista taipumusta, ja aina olla valmiit tuomitsemaan niitä virheitä, joihin itsellään ei ole mitään kiusausta.

Luullakseni me anglosaksilaiset emme olisi vaarassa joutua teeskentelijöiksi kotielämässämme, vaikka vähin tapojamme hienontaisimmekin; mutta siinä on vaara tarjona, että jäämme raoiksi ja moukkamaisiksi sokeasti seurattessamme vaistomaista suoruutta. Mutta sovittaakseni puheena olevan aineen käytännölliseen elämään, mainitsen muutamia yksityistapauksia, jolloin vieraille osotetun kohteliaisuuden voisi edullisesti kotielämäänkin sovittaa.

Tarkastakaammepa siis ensiksi, miten käyttäydymme vieraita henkilöitä kohtaan, joiden suosiota toivomme. Me pukeudumme huolellisesti; koetamme puhua vain miellyttävistä asioista; emme luontaisen hitaisuutemmekaan anna estää osottamasta pieniä kohteliaisuuksia; riennämme huoneen toisesta päästä mukavampaa tuolia hakemaan; kumarrumme nostamaan pudonnutta viuhkaa; etsimme hävinnyttä sanomalehteä — vaivaudumme henkilöiden takia, jotka vain satunnaisesti ja tilapäisesti meitä miellyttävät. Mutta mikäli koskee ystäviämme, joita olemme oppineet rakastamaan ja kunnioittamaan, esiydymme liiankin usein vanhassa vaalistuneessa puvussamme, haetamme heillä itsellään tuolin, etsitämme sanomalehden ja selvittäytykööt muutenkin, miten paraiten voivat, emme heistä suurin väliä.

Moni ihminen on aivan välinpitämätön omasta somuudestaan läheisinten ystävänsä seurassa. Heillä on komeat juhlapukuvarastot, mutta huolimattomat ja siistittömät kotipuvut. Moni nainen tuhlaa kaikki tulonsa pyhäpukuihin ja luulee kotona voivansa käyttää melkein mitä tahansa. Kaikki vanhat hylätyt koristukset, kuluneet, nuhrautuneet puvut ja muuttuneet nauhat pannaan omaisten ja likeisinten tuttavain nähtäväksi. Muutamat näkyvät oikein periaatteesta karttavan sievää ja tavanmukaista pukua arkioloissa; heillä ei kuulu "olevan varaa" pukeutua siististi kotonaan. Oikaistakseni niin kieroä käsitystä neuvoisin pariin juhlapukuun tarvittavat rahat käyttämään yhteen arkipukuun, sopivaan ja aistikkaaseen, ja pitämään pyhänä velvollisuutena pukeutua siististi ja sievästi kotioloissakin.

Me miehet olemme monessa kohti tuhmia ja sokeita; tiedämme kyllä, milloin olemme tyytyväiset, mutta syytä siihen emme tajua. Me emme sano pitävämme kukkasista; mutta jos ikkunamme alla on kukkatarha, niin sen hämärästi tavalla tai toisella tunnemme ja siitä nautimme. Ja samoin kuin vaimomme ja tyttäreemme ovat sievästi ja aistikkaasti pukeutuneet, tunnemme sen ja nautimme siitä kenties enemmän kuin aavistammekaan.

— Entäpä miesten, isä, virkkoi Jenny, luullakseni pitäisi heidänkin yhtä hyvin kuin naisten koettaa huoltaa ulkonaisesta olennostaan avioliitossakin. Eiköhän nuhrautuneita paidankauluksia, ajamattomia partoja ja likaisia jalkineita kodin pyhäkössä nähtäne yhtä usein kuin kuluneita pukuja ja muuttuneita nauhoja?

— Tietysti, minä vastasin, mutta kuten tiedät, olemme me luonnostamme hottentotteja ja te lähetysaarnaajia, joiden on estettävä meitä taantumasta. Me olemme kömpelöitä, vanhoja Vulkanuksia ja te ihania taikavöisiä Cythereoja, ja sen vuoksi tämä asia koskeekin etupäässä teitä.

Vielä minä puolustan sitäkin, että kotielämässä pitää esiytyä ei ainoastaan sievästi ja aistikkaasti, vaan hiukan keikaillakkin eli selittääkseni sitä tarkemmin: koettaa näyttää niin miellyttävältä kuin suinkin ystävämme silmissä.

Moni arvoisa nainen, joka ei mistään nimestä sallisi itseään moitittavan siisteyden puutteesta, näkyy kuitenkin kuvittelevan, ettei naimisissa olevan naisen tarvitse kotonaan olla siisti eikä sievä. Vaatetta ostaessaan hän on hyvin tarkka ja pukua ommellessa panee tuskin ollenkaan arvoa, onko se tehty sievästi vai ei. Siitäpä syystä viehättävä, aistikkaasti ja somasti pukeunut nuori nainen avioliittonsa jälkeen muuttuu kaikkea muuta kuin miellyttäväksi — hänen arkipukunsa on kuin untuva-alunen, joka on nuoralla sitaistu keskeltä.

Minun luullakseni ei kodin onni siitä vähintäkään lisäydy, että lemmevät sieltä karkoitetaan heti ensimmäisen pienokaisen maailmaan tultua. Enkä minä sitä käsitä tarpeelliseksi. Sellaiset vaimot ovat samassa vaarassa kuin muutkin pyhimykset — liian paljon ajatellessaan toisia ja liian vähän itseään he laiminlyövät itsensä hoitamisen. Jos luonto kerran on naiselle lahjoittanut miellyttävyyden, niin pitäköön ja säilyttäköön sen kodin kaunistuksena.

Mitä vihdoin tulee niihin velipoloiisiin, jotka kodin pyhyttä saastuttavat ajamattomilla parroillaan, nuhrautuneilla paidoillaan ja likaisilla jalkineillaan, niin jätän heidät säälimättä Jenny neidin kuritettavaksi.

Perhe-elämässä on sitä paitsi kartettava vastenmielisiä keskusteluaineita yhtä tunnollisesti kuin sivistyneessä seurassa vierasten kesken.

Minusta ei näet perhe-elämä ole sen suurempaa eikä rehellisempää, vaikka perheen jäsenet haikailematta ja ajattelematta sanovatkin toisilleen kaikki, mitä vastenmielistä milloinkin mieleen juontuu.

Esimerkiksi näin:

— Miten kauhean näköinen sinä olet tänään! Mikä sinua vaivaa?

— Sinulle taitaa tulla nippula nenään vai mikä ruma pilkku siinä on?

— Mistä ihmeestä sinä olet tuon ruman puvun kaivanut? Sehän on kuin variksenpelätti. Kuka sen on ommellut?

— Vieläkö sinä käytät noita kenkirajoja?

— Kas vain, Liisa, tuoko se nyt on sinun kyläpukusi? Minä luulin sinun aikovan kulkea jonkun kukkaskaupan kilpenä.

Miehen ja vaimon, veljien ja sisarten tai ystäväysten tällaiset huomautukset eivät ole suorutta, vaan tyhmyyttä; ja se, joka nauraa nenässäsä olevalle nippulalle, saattaa monasti yhtä hyvin pettää sinut kuin kohteliaain ranskalainen, joka seurassasi karttaa ikäviä keskusteluaineita.

Moni perhe tuntuu pitävän yksimielisyyden ja sävyisyyden todistuksena, että sen jäsenet loukkaamatta ja närkästyttä herättämättä voivat toisiansa pilkata, ivata toistensa tunteita ja heikkouksia ja kohdella toisiaan sopimattomasti.

Jos perheessä esim. on ontuva sisar, niin tehdään siitä pilaa lakkaamatta ja samoin muistakin käytöksen ja luonteen puutteista ja omituisuuksista. Hyväntahtoisuus ja molemminpuolinen luottamus, joka sellaisia vapaisuuksia sallii, on todellakin ihmeteltävä; mutta sellainen vapaisuus ei suinkaan itsestään tee kotielämää miellyttäväksi ja hupaisaksi.

Se, joka ivaa ruumiin- ja sielunvikoja ja leikillään puhuu sellaista, joka, jos sen tosissaan sanoisi, olisi suurinta epäkohteliaisuutta ja raakuutta, se väärin käyttää vapautta ja perhe-elämältä riistää sen suloisuuden.

Raaka teräaseella leikkiminen haavoittaa monta, joka pelkää tai häpeää ilmaista sen koskeneen. Mitä

ihmeen etua tai hyvää siitä on? Rohkeus sanoa epämiellyttäviä seikkoja jollekin hänen itsensä tähden on jalo ominaisuus; mutta tapa haikailematta puhua kaikki päähänpistonsa perhevapauden nimessä on kotoisen viinimäen vaarallisimpia pikku kettuja.

Tämän yhteydessä on mainittava vielä yksi seikka, josta puhun vähän tarkemmin huomauttaakseni ja hyödyttääkseni omaa sukupuoltani. Tarkoitan *arvosteluja ruokapöydässä*.

Talouden hoitaminen palvelijain nykyisellä kannalla ollessa ansaitsee todellakin kaikkea tunnustusta. Siitä huolimatta on kuitenkin muutamilla aviomiehillä tapana ujostelematta ruokapöydässä huomauttaa ruuanlaitosta ja muista laitoksista, ja se on minusta anteeksi antamatonta häikäilemättömyyttä. Jos vaimo ei ole tietävinäänkään sellaisista pahan tuulen purkauksista, pahentaa hän vain asiaa, sillä siten mies piintyy sopimattomaan tapaansa, joka on hyvin kiusallista vieraille ja lapsille huono esimerkki. Jollei hänen mielestään olekaan tarpeellista välittää vaimon tunteista, niin pitäisi hänen kuitenkin sen verran katsoa, ettei vierasten ja lasten saapuvilla ollessa rupeisi kodin koneistoa tarkastelemaan, vaan säästäisi ne kahdenkeskiseksi.

Sama hienotunteisuus, jota osotetaan vieraalta kysellessä ja hänelle neuvoja antaessa on kotielämänsäkin sovitettava.

Suuressa, monihenkisessä perheessä on monta eri mieltä, taipumusta, ajatus- ja toimintatapaa ja yhteiseksi hyväksi olisi viisasta sallia jokaiselle perheenjäsenelle siinä suhteessa sama vapaus, mikäli sen yleisen sopivaisuuden laki myöntää.

Veljet ja sisaret voivat sydämmellisesti toisiansa rakastaa silti kuitenkin uskomatta toisilleen mietteitään, suunnitelmiaan, toiveitaan ja ystävyysliittojaan. Jokaisessa perheessä on aina joku, joka synnynnäisestä tunteellisuudesta vetäytyy hiljaisuuteen ja yksinäisyyteen; mutta monessa hyväntahtoisessa ja kunnan perheessä on se ihan mahdotonta. Ketään ei jätetä yksikseen, kellään ei saa olla mitään salaisuutta, kukaan ei saa vapaasti hievahtakaan, kun jo kysymyksiä tulvehtii.

— Kelta sait kirjeen? Näytäppäs!

— Sain siltä ja siltä.

— Kirjoittaako *hän* sinulle? Sitä en tiennytkään. Mitäpä hän sitten kirjoittaa?

— Missäs sinä olit eilen? Mitä sinä ostit? Paljonko se maksoi? Mitäs sinä aiot tehdä?

— Jopa menettelit kummallisesti. Niin en minä ikinä.

— Kuules, Mari, Saara kuuluu aikovan hankkia itselleen silkkipuvun kevääksi. Minusta se on liian kallista — vai mitä sinä arvelet?

Muistelen lukeneeni eräästä herrasmiehestä, jonka erikoisuuksina muun muassa mainittiin, että hän kysyi niin vähän kuin suinkin. Toivottava olisi, että sellaista hienotunteisuutta harjoitettaisiin entistä enemmän kotielämässään; kotoinen seurustelu tulisi muuta miellyttävämmäksi.

Jos täydellinen avomielisyys ja keskinäinen luottamus perheen kesken vallitsee, niin ilmautukoon se vapaasti ja itsestään. Melkeinpä varmaa on, että ystävämme kyllä meille uskovat, mitä tahtovat meidän tietää — ja jos he eivät jotain asiaa kerro, niin heillä on syynsä siihen. Hienotunteisuus, joka panee arvoa ystävän vaikenemiseen, on elämän ihanimpia suloisuuksia.

Mutta ei ainoastaan kysellessä ja udellessa, vaan myöskin neuvoessa on meneteltävä viisaasti ja varovaisesti.

Muutamissa perheissä ei saa askeltakaan ottaa, ennenkun toiset jo utelemaan:

— Minkä tähden sinulla on tuo puku tänään? Mikset tätä pannut?

— Minkä tautta teit noin? Mikset näin?

— Minä kehoittaisin sinua tekemään niin ja niin.

Ja nämä huomautukset, tarkastukset ja neuvot sanotaan niin varmasti, että on vaikea jättää niitä huomioon ottamatta.

Mutta olkootpa ystävämme miten hyviä ja oivallisia tahansa, niin tuntuu meistä paremmalta heidän poissa- kuin läsnäolonsa, jos he siten rajoittavat vapauttamme ja koettavat estää meitä itsenäisesti tietämme kulkemasta. Syy, miksi veljet ja sisaret ja lapset niin usein valitsevat uskottunsa perheen ulkopuolelta, on juuri siinä, että ystävät luontaisesta hienotuntoisuudesta välttävät tunkeilevia kysymyksiä, huomautuksia ja neuvoja.

Vanhemmat menettelisivät hienosti, jos he ajoissa huomaisivat, että he lasten aikuistuttua ainoastaan varovasti ja viisaasti neuvojansa ja kehoituksiansa lausuisivat. Suokaamme jokaiselle oikeus niin paljon kuin suinkin elää omaa elämäänsä, elköömmekä omia yksityisiä mielipiteitämme ja halujamme toisiin tyrkyttäkö.

Jos minä koettaisin kuvata mallikelpoisen perheen, niin minusta se olisi yhdistys, jossa jokaisella ihmisellä on oma omituinen ja selväpiirteinen luonteensa, jonka jäsenet rakastavat toisiansa ja pitävät toisiansa arvossa, ja jotka niin hyvin ymmärtävät itseään ja toisiaan, että jokainen saa vapaasti ja mielensä mukaan liikkua ja toimia kinastelematta tai kiuskamatta — se olisi perhe, jossa myötätuntoisuus aina ilmenisi miellyttävänä ja toisia ymmärtävänä; josta uteliaisuus olisi karkoitettu; jossa kunkin tunteita ja haluja arvostettaisiin; jossa häiritsemättä ja vakoilematta saa tietänsä kulkea, samalla tuntien yhteishengen voimaa ja tukea ja tietäen ympäristön aina pitävän toisen parasta silmällä ja selittävän hänen tekonsa paraimmalla tavalla.

Puhuessani epäkohteliaisuudesta perhe-elämässä en ole kosketellut pahasta tuulesta ja hillitsemättömästä itsekkäisyydestä johtuvaa epäkohteliaisuutta, sillä se on pikemmin synty kuin virhe. Pahasisuinen ihminen on tavallisesti epäkohteliaskin; ja missä riita ja tora vallitsee, siellä kohteliaisuus ei saa jalansijaa.

Se, mitä nyt olen esittänyt, koskee siis hyvien, jopa erinomaistenkin ihmisten puutteita. Jospa he vain hiukan huomaisivat virheitään ja koettaisivat perhe-elämään saada sellaisia tapoja ja sellaista yhteishenkeä, joka kotoisen onnen kohentaisi. Sellaiset ihmiset pitäkööt velvollisuutenaan siihen pyrkiä — sillä jos he mielensä kiinnittävät elämän aineellisuuteen, he silloin polkevat niitä kukkasia, joita kuitenkin elämän polulla kasvaa. Painukoon tämä syvälle heidän mieleensä.

VII.

Vaativaisuus.

Vihdoinkin olen joutunut seitsemänteen kettuuni — viimeiseen kotoisista nelijalkaisista, joita vastaan olen luvannut tehdä sotaretken — ja tässä alkaa taistelu. Minä nimitän sitä *vaativaisuudeksi*.

Tähän lopetan vertauksellisen puhetapani pelosta, että muuten ehkä luiskahtaisin miellyttävän esittämistaidon rajain ulkopuolelle, ja siirryn koristelemattomasti kuvaamaan puheena olevaa virhettä.

Kaikki se, mitä kotoisista virheistä olen puhunut, on tarkoittanut niiden poistamista elämän onnen toteuttamiseksi, mutta vaativaisuus käsittää väärin ja sairaloisesti sekä nämä pyrkimykset että itse elämän.

Jos piano viritetään niin korkealle kuin sen oikeastaan olla pitäisi, jaksavat harvat äänet sinne kohota. Sen tähden antavat useimmat virittää pianonsa hiukan alemma. Jos henkilöt, joiden äänivarat ovat aivan jokapäiväiset, vaatisivat pianonsa viritetyksi täydelliseen äänikorkeuteen, pidettäisiin heitä mielettöminä, koska he silloin eivät voisi olla laulamatta väärin.

On kuitenkin ihmisiä, jotka vaatimuksensa elämässä ovat asettaneet niin suuriksi, että he lakkaamatta tuntevat itsensä onnettomiksi ja epäsointuisiksi, koska todellisuus ei vastaa eikä voi vastata sellaisia liioiteltuja toiveita.

Ihmislunnonnossa on ominaisuus jota frenologit nimittävät *ihanteellisuudeksi* ja se on juuri se ominaisuus, josta vaativaisuus saa alkunsa.

Ihanteellisuuden ansioksi on luettava, että me käsitämme ja kaihoamme täydellisyyttä. Tarkemmin ajatellen huomaamme, ettei ihanteellisuus ole ihmislunnonn huono puoli, vaan päinvastoin se edistykseen ja jalostumisen aines, joka erottaa ihmislunnonn eläimestä.

Eläimet jatkuvat suvusta sukuun mitään oppimatta ja mitään unohtamatta, ne täyttävät toimensa ja käyttävät luontaisia kykyjään samalla tavalla, ei paremmin eikä pahemmin kuin edelliset. Ihmistä sitä vastoin kehoittaa hänen sisäinen ihanteellisuutensa yhtämittäisiin keksintöihin ja parannuksiin, josta tiede ja taide kehittyi, ja koko yhteiskunta pyrkii pysähtymättä eteenpäin.

Ihanteellisuus herättää tyytymättömyyttä oleviin oloihin; se vaikuttaa, että ihminen ei tyydy niihin tietoihin, jotka hän jo on saavuttanut, tai siihen kehitysasteeseen, johon hän on päässyt, voittoihin, jotka

jo on saatu. Se kiihottaa häntä lisäämään ja laajentamaan voittojaan yhä enemmän ja kohottamaan yhteiskunnan oloja yhä paremmiksi. Samoin myöskin ihmisen siveellisessä elämässä. Ihanteellisuus kiihottaa häntä tavoittelemaan yhä korkeampaa ja jalompaa ihannetta elämälleen ja ajatuksilleen ja juuri tätä ihmisluonnon ominaisuutta teroittaa kristinuskon suuri Mestari jaloissa ja ylevissä opetuksissaan. Ei nykyisiin oloihin tyytyminen — maallisiin ja näkyväisiin — vaan ijäisesti kauniin ja täydellisen toivo ja kaipuu kaivata ijäisesti kaunista ja täydellistä, joka kumminkin alinomaan väistyy — se on kristinuskon oppi ja kristityn tehtävä.

Mutta jokaisella ihmisluonteen ominaisuudella on oma vaistomainen, itsestään kehittyvä kasvamisokykynsä, joka rappiolla olevan pellon tavalla muuttuu rikkaruohoksi, jollei sitä viljellä ja hoideta.

"Kosto", sanoo lordi Bacon, "on jonkunlaista hurjaa oikeudenharjoittamista; uppiskaisuus on kesyttämätöntä luonteen lujuuutta."

Niinpä vaativaisuuskin on hillitsemätöntä, itsestään kehittyvää ihanteellisuutta. Paljon kotoista ja yhteiskunnallista kurjuutta johtuu ei ihmisten ominaisuuksista, vaan niiden hillitsemättömästä kehityksestä. Alituisen täydellisyyteen pyrkivän ihanteellisuuden toimia täytyy hyvän arvostelukyvyyn, kärsivällisyyden ja omantunnon olla ohjaamassa: muuten se synnyttää sairaalouden, tyytymättömän mielialan, joka salaisen myrkyn tavalla leviää yksityisen ja perhe-elämän suoniin.

Eräällä paikkakunnalla asuu kaksi naapuriperhettä, joiden ajatus- ja elintavat kuvaavat ihanteellisuuden ja sen puutteen erotusta.

Daytonin perhe on hyväntahtoista, luonnollista, iloluontoista, vieraanvaraista, ystävällistä ja miellyttävää.

Kaikki on heillä jotensakkin tavallista. Tilukset ovat tavallisen kunnollisesti hoidetut, ruoka on kohtalaisen hyvää, palvelijat jommoisikiäkin ja perhe luonteeltaan ja lahjoillaan niinikään keskinkertainen.

Rouva Dayton on vaatimaton emäntä, ja jollei leipä ole liian hapanta eikä voi härskiytyntä, ruokaa on tarpeeksi ja pöytäliinat ja astiat puhtaat, niin ei hän muulla suuresti päätänsä vaivaa.

Lapset ovat hänestä hyvät semmoisina, jommoiksi luonto on heidät luonut; hän tahtoi vain saada selville, mitä he ovat — ei hän milloinkaan aprikoi, minkälaisiksi hän olisi heidät tahtonut eikä heistä liikoja toivoskele; hän tyytyy heihin semmoisina.

Perheessä kävijä huomaa helposti tuhansia puutteita järjestyksessä, lasten kasvatuksessa, vieläpä koko talouden hoidossakin; mutta samalla hän näkee ja tuntee siellä vallitsevan rauhan ja kodikkuuden, joka melkein kokonaan puutteet poistaa. Hän ei tietysti voi olla huomaamatta, että tämä onnellinen koti voisi monessa suhteessa olla paremminkin järjestetty, jolleivät sen jäsenet olisi siihen niin tyytyväisiä sellaisena, ja että jokainen yksityinen jäsen monellakin tavalla voisi edistyä, jollei hän kaikin puolin tyytyisi siihen, mitä jo on saavuttanut.

Kun jokainen itseään ja toisia vaatimattomasti arvostelee, ei keskinäinen sopu siitä milloinkaan häiriidy.

Vanhin poika ei saanut koulussa palkintoa eikä erinomaista todistustakaan — vaan eiväthän sitä vanhemmat eivätkä veljet ja sisaretkaan milloinkaan olleet odottaneetkaan. Mutta hän oli kuitenkin kunnostanut itseään ja sen tähden omaiset hänestä iloitsivat ja riemuitsivat ikäänkuin hän olisi ollut koulun etevin oppilas. Tytöt taas, mikäli tunnemme, tietävät kyllä, etteivät he piirusta taiteilijain tavalla, mutta heidän pienet piirustuksensa ovat monasti toisia ilahuttaneet. He osaavat soittaa muutamia helppoja kappaleita ja koko perhe sitä hyvillä mielin kuuntelee. Kaikki he yhdessä illan kuluksi laulavat virsiä ja lauluja, ja vaikka äänet ovatkin harjautumattomat eikä laulu aina moitteettoman puhdasta, nauttivat he siitä kuitenkin enemmän kuin moni laulunharrastaja mallikelpoisesta esityksestään.

Niin eletään Daytonissa. Ja vaikka sinusta siellä käydessäsi usein tuntuukin kuin moni kohta voisi olla toisin ja paremmin, niin nautit sinä kuitenkin heidän tyytyväisyydestään, joka on kaikkialle leimansa painanut.

Vastapäätä Daytonin perhettä asuu Moren perhe, ja jälkimäinen on edellisen suora vastakohta.

Kaikki on Moressa mitä hienointa ja täydellisintä. Ajotiellä ei ole ainoatakaan heinänkortta; nurmikko on kuin samettia; kukkaspenkit ovat aina kukassa; hedelmäpuut ja viiniköynnökset kasvavat parainten pomoloogisten teosten mukaisesti. Huoneissa on kaikki mitä oivallisimmassa järjestyksessä; kaikki käy kuin koneessa; ruoka on mainiota, kerrassaan erinomaista; jokainen kappale on mallikelpoisinta lajia.

Lapsia näytään kasvattavan erehtymättömästi — niin huolellisesti heitä tunnutaan opetettavan ja nuhdeltavan. Mitään ei jätetä sattumuksen varaan, mihinkään ei ryhdytä tarkoin punnitsematta, millä tavalla olisi parasta, ja siksi saavutetut tuloksetkin tuntuvat heidän vaatimattomista, luonnollisista naapureistaan kummallisilta.

Mutta sittenkään eivät morelaiset ole onnellisia. Huolimatta kaikista täydellisyyksistään eivät he ole edes kymmenenneksi osaksikaan niin tyytyväisiä kuin Daytonin perhe vähäpätöisiin toimiinsa.

Molemmilla tyttärillä Hannalla ja Manalla on luonnostaan hyvin kaunis ääni ja lapsina he lauloivat sievästi ja miellyttävästi kuin livertelevät pikku lintuset. Mutta kun paraimmat opettajat olivat heitä opettaneet ja he olivat etevimpiä taiteilijoita kuulleet, eivät he enää milloinkaan laula eivätkä soita — piano on sulettu ja heidän äänensä vaienneet. Jos pyydät heitä laulamaan, vastaavat he etteivät he enää milloinkaan laula; isä on niin erinomaisen soitannollinen, ettei hän siedä tavallista laulua eikä soittoa.

Kuultuansa Jenny Lindiä, Grisiä, Albonia, Mariota ja muita sävelmaailman kuuluisuuksia on koko perhe päättänyt olla laulamatta. *Heidän* laulunsa ei ole enää minkäänarvoista.

Samasta syystä tyttäret, joita kuuluisa maalari puolen vuoden ajan oli opettanut, inhoten viskasivat siveltimensä ja repivät aika sievät ja miellyttävät harjoitelmansa, joita heidän rehelliset naapurinsa ihailen ihailivat. Jospa he voisivat piirustaa niinkuin Scratchalini, jos he voisivat toivoa tulevansa oikeiksi taiteilijoiksi — he selittävät — niin kyllähän he sitten jatkaisivat; mutta nyt he ovat oppineet kylliksi nähdäkseen, että taide on elämäntyö. Ja kun he eivät voi siihen elämäänsä uhrata, niin ovat he päättäneet olla sitä laisinkaan harjoittamatta.

Samasta syystä he ovat lakanneet kirjeitäkin kirjoittamasta. Jos heidän käsialansa olisi mallikelpoinen, jos he kerrassaan moitteettomasti osaisivat äitinkieltänsä, jos he olisivat nerokkaita ja sukkelia ja heidän mielikuvituksensa rikas kuin etevinten kirjailijain — silloin he mielellään ja utterasti kirjeitä kirjoittaisivat. Vähempään he eivät tyydy. Eivätkä he kirjoita riviäkään, jollei ole henki kysymyksessä tahi joku muu erinomainen seikka. Ja he osaavat kirjoittaa hauskoja, miellyttäviä, naisellisia kirjeitä ja luonnollisesti osaisivat vieläkin paremmin, jos vähänkin harjoittaisivat.

Surut ja huolet painavat rouva Moren mieltä. Synkkänä hän istuu komeassa, hyvästi järjestetyssä kodissaan ja puhellessasi hänen kanssaan hämmästyksesi kuulet kaiken hänen talossaan olevan mitä kauheimmassa epäjärjestyksessä. Kysyt tietysti syytä ja hänen vastauksistaan huomaat, että hän on hankkinut tietoja elämästä Euroopan sivistyneimmissä valtioissa ja tahtois kaikki työnsä ja tehtävänsä niiden mallin mukaisesti toimittaa eikä ole jaksanut siihen päästä. Sinä kehut hänen keittäjäänsä ja hän vastaa valittaan:

— Kyllähän hän aina jotain osaa, mutta kunnan keittäjäksi hänestä ei ole.

Sinä ihmettelet hänen leipäänsä, kahviansa, leivoksiansa y.m. ja hän kuuntelee huokaillen.

— Niin, hän myöntää, syötäviahän ne ovat, eivät toki huonompia; mutta olisittepas nähnyt leivoksia muutamassa Pariisin kahvilassa ja leipää erään englantilaisen aatelismiehen linnassa, jossa oli oma leipomo ja ranskalainen leipuri, joka ei muuta tehnytkään kuin paranteli leivän valmistustapoja.

Ja niitä ajatellessa ovat kaikki muut leivät ja leivokset huonoja ja mitättömiä.

— Mutta siihen on minun täytynyt mukautua, hän huoaten lisää.

Koko taloudenhoito näyttää tuosta säntillisestä ja vaativaisesta naisesta olevan kuin kukkula kukkulan vieressä ja tunturi tunturin takana; mitään hänen laajassa, oivallisesti hoidetussa talossaan ei ole kylliksi hyvää, siksi vain että hädin tuskin jaksaa sietää.

— Tottapa se täytyy niin jättää, sanoi hän raukeasti, kun kaikki hänen ympärillään häärivät, koettaen tehdä hänelle mieliksi.

— Anna olla Hanna, enhän minä milloinkaan voi toivoa saavani teitä tekemään mitään kunnollisesti.

Keskellä rikkauksia ja lahjoja, joita hänen naapurinsa kadehtivat, on hän kuitenkin sanomattoman levoton ja onneton. Vaativaisen luonteensa takia on hän tyytymätön sekä itseensä että muihin. Tyytyväisyydestä, joka on syntynyt molemminpuolisesta hyväksymisestä ja toistensa pyrkimysten kunnioittamisesta, on tuskin tietoakaan koko perheessä. Jokainen vaatii itseltään ja toisilta niin paljon, etteivät he milloinkaan voi toisiansa tyydyttää ja siksi he pelkäävät toisiansa. He eivät voi laulaa toisilleen, eivät kirjoittaa, eivät edes vapaasti puhellakkaan toistensa kanssa, sillä kukin tietää toiset niin kauhean vaativiksi ja ankarasti arvosteleviksi.

Vaikka kaikki salaisesti halveksivat toisella puolen tien asuvia vaatimattomia naapurejaan, jotka ovat hautautuneet tietämättömän tyytyväisyyden syvimpään pakanuuteen, niin sittenkin komea Juho herra

useasti salakkali pistäytyy Daytoniin viettääkseen hupaisan illan vaatimattoman, hauskan perheen seurassa. Hän laulaa heidän kanssansa iloisia lauluja vanhalla rämisevällä pianolla säestettäessä. Ja hän vertaa siellä viettämiensä mieluisia hetkiä kotinsa kolkkoon yksitoikkoisuuteen.

Kate Daytonin ääni on tosin harjautumaton, ja monasti hän laulaa väärinkin, mutta hän on niin herttaisen iloluontoinen, että se muihinkin tarttuu ja tuskin hän on istunut soittamaan ja toiset yhtyneet reippaaseen lauluun, kun nuoren Juho herran mielestä on maailmassa sittenkin jotain taiteellisesti kaunista laulua parempaa. Ja kun he tanssivat, ovat arvoituksilla ja leikkivät huolimatta mistään muusta kuin omasta hauskuudestaan, silloin alkaa Juho miettiä, eikö viisaus todellakin ole hulluutta, jos tietämättömyys tuo sellaista siunausta.

Hanna ja Maria nauravat veljensä mieltymykselle, mutta sama on laita heidän itsensäkin. Daytonissa käydessään ovat he aimo sankaria; heidän piirustuksiaan niin ihailaan, heidän laulunsa niin huimaa, ja siten he halveksimillaan lahjoilla ilahuttavat kiitollisia naapurejaan. Ja miten onkaan, on Hanna More varsin suosiollinen Wille Daytonille, joka häntä huomattavasti ihailee. Eikä hän pidä hänestä vähemmän sen vuoksi, että hän, iloinen ja rehellinen poika, vaatimattomuudessaan ja kainoudessaan pitää häntä ihmeellisen taitavana ja täydellisenä.

Wille ei tietysti vastaa sitä ihannetta, jonka rouva More ja nuoret naiset itse sekä ajatuksissaan että puheissaan ovat tulevan aviomiehen esikuvaksi asettaneet. Wille ei ole lahjakas eikä etevä, mutta hänellä on hyvä luontainen ymmärrys ja hän on tarmokas ja on helposti voittanut monet elämän vaikeudet, johon oivallinen ja mahtava Juho herra ei ole pystynyt. Willen tavallinen ymmärrys on usein viidessä minuutissa selvittänyt sekavan vyyhden, johon kelpo Moren perhe oli sotkeutunut, sillä Wille näki asiat selvästi, kuten ainakin käytännöllinen ihminen.

Sen puutteen, joka näissä molemmissa perheissä on, poistaa ja täydentää ainoastaan toinen perhe. Onnen ja tyytyväisyyden on Daytonin perhe päämaaliksensa asettanut ja saavuttanut sen suuremmissa määrässä kuin morelaiset, jotka taas ovat täydellisyyden lipuksensa kohottaneet ja siinä ennättäneet ensiksi mainittujen edelle. Osa Moren perheen tyydyttämättömästä ihanteellisuudesta voisi kiihottaa Daytonin perhettä edistymään ja helposti he kehittyisivätkin, jos vain sitä itse harrastaisivat. Toiselta puolen hiukkanen daytonilaisten tyytyväisyyttä käytännöllisensä Moren perheen kyvykkäisyyttä ja hienostumista, siten edistäen heidän omaa onneaan.

Mutta näiden luonteiden välillä on vielä kolmas laji, jonka ihanteellisuus on yhtä suuri kuin morelaisten ja joka yhtä kiihkeästi täydellisyyteen pyrkii, mutta joka käytännöllisen järkensä avulla pysyy tasapainossa niinkuin koneen käymäratas.

Minkähän tähden oikeat ihannoitsijat eivät milloinkaan sure sitä, etteivät voi lentää linnun lailla eivätkä uida kalan tavalla?

Sen tähden, että heidän järkensä sanoo sen kerrassaan mahdottomaksi eivätkä he sen tähden milloinkaan sitä toiveittensa pyrintöperäksi aseta. Sellaisten taluontoisten käytännöllinen järki selvästi viittaa, missä kulkee saavutettavan ja saavuttamattoman raja, ja sen mukaan he toiveensa asettavat.

Selvä järkihän jo opettaa, ettei ole yhtään ainoata inhimillisen taiteen eikä tieteen haaraa, jossa milloinkaan täydellisyyden saavuttaa. Eräs kasvitieteilijä vakuutti, että koko elämänikänsä saa vakavasti ja uuraasti työtä tehdä täydellisesti perehtyäkseen yhteen ainoaan levälajiin. Samoin ei ole mitään rajaa laulussa, soitossa eikä muissa taiteissa. Ei puutarhuri milloinkaan voi työtään jättää ja sanoa puutarhansa olevan täydellisen. Taloudenhoitoa, ruuanlaittoa, ompelamista, neulomista, kaikkea, mikäli ymmärrämme, voi parantamistaan parantaa ja täydentämistään täydentää.

Mutta vaikka siis on mahdollista täydentää kaikkea äärettömiin, niin olosuhteet kuitenkin estävät useimpia ihmisiä, olkoonpa suunta mikä hyvänsä, saavuttamasta puoltakaan siitä, jonka he katsovat pyrkimisen arvoiseksi. Ja onnettoman idealistin ja tyytyväisen realistin välinen erotus usein on — ei siinä, etteivät he kumpikin huomaisi, miten paljon täydellisyyden pyrkiminen heiltä vaatii, vaan siinä, että sen huomattuaan realisti tyytyy saavutettavaan, mutta idealisti lakkaamatta kiusautuu ja väsyttäytyy turhaan koettaessaan saavuttamatonta saavuttaa.

Muutaman suuren ja monimutkaisen yleisen laitoksen johtajaa onniteltiin hänen iloisesta luonteestaan, jonka hän voi niin tasaisena säilyttää niin erilaisissa toimissa ja huolissa. Hän vastasi:

— Olen päättänyt tyytyä, kun saan kaikki *puoleksikaan* niinkuin olen toivonut.

Hyvä olisi, jos sama elämänohje voitaisiin kodinkin piiriin sovellettaa.

Kuulee usein ihmisten sanovan, ettei se tai se ole tyytyväinen, jollei hän saa kaikkea tehdyksi "*juuri niin*" — se on, hänen korkeimman mittakaavansa mukaisesti.

Jos sellainen vaativa henkilö on nainen ja hänestä tulee perheenäiti, niin hän varmasti tulee onnettomaksi ja tekee onnettomaksi toisetkin; sillä koti on sellainen paikka, jossa ei yhdenkään naisen taikavoima saa mitään tehdyksi "juuri niin."

Lukea me kyllä voimme kasvatusta käsitteleviä teoksia — ja niitähän on paljon oivallisiakin — voimme lukea kotioloista hauskoja kuvauksia, joissa lapset ja palvelijat liikuttavan yksimielisesti toteuttavat kirjailijan suunnitelmia, mutta todelliset lapset ja todelliset palvelijat ehkäisevät sen elämänihanteen toteuttamista, jonka olemme itsellemme kuvitelleet. Yhtä vähän voi aviomiestä sovittaa ennakolta suunniteltuihin ihanteihin. Usein siis henkilö, jolla on oivallisimmat tiedot kasvatuksesta ja mitä korkein elämänihanne, on kuin käsistään ja jaloistaan sidottu ja hänen täytyy nähdä ikävain olosuhteiden musertavan voiman ne kaikki tomuksi ruhjovan.

Ei mikään ole helpompaa kuin puutarhan suunnitteleminen. Me rajoitamme alan, ojitamme, istutamme, istutamme uudestaan ja väitämme. Me luemme kukkaluetteloja, kunnes niiden väriikkaat kuvaukset päämme pyörälle panevat. Me istutamme luumuja, päärynöitä ja persikoita ja palkaksi kaikista rettämistämme odotamme paratiisia. Mutta todellisessa puutarhassa ilmestyy matoja kaaliin, kovakuoriaisia meloneihin, etanoita ja kultaseppiä ruusuihin ja kaikellaisia muita hyönteisiä luumuihin, päärynöihin, ja viinirypäleihin, ja halla, pouta, tuulet ja rakeet hävittävät koko istutuksen.

Puutarha ja perhe ovat toistensa laiset. Kummankin voi paperille kauniisti kuvata ja kauneuden ja täydellisyyden säännöt voi niin selviksi ja varmoiksi esittää, että kuka hyvänsä ne ymmärtää, ja näennäisesti niin helppoiksi toteuttaa, ettei hullukaan siinä erehdy. Mutta molemmissa tapauksissa eroavat kuitenkin tulokset uskomattomiksi siitä, mitä on toivonut ja odottanut.

Paljon voitaisi kotoinen onni, jos ihmiset elämänsä yhteissoittoa alkaessa virittäisivät soittokoneensa matalaäänisiksi.

Ihanteellisuus muuttuu usein petolliseksi henkiseksi ja siveelliseksi sairaaloisuudeksi, joka vahingoittaa sitäkin enemmän, koska sillä on liittolaisenaan korkein ja jaloin puoli ihmisessä. Eikö meidän pidä pyrkiä täydellisiksi? Pitääkö meidän sitten tyytyä alhaisiin ihanteihin ja alhaiseen mittakaavaan?

Näihin kysymyksiin näyttää olevan vain yksi vastaus. Mutta jos sokea, jätetön kaiho valtaa ihmisen, niin hän uupuu, hämmentyy, tulee tyytymättömäksi, levottomaksi, alakuloiseksi ja onnettomaksi.

Onneton ihminen ei milloinkaan voi toisia onnellisentaa. Rauha ja sopusointu karkkoavat kodista, jonka jäsenet ovat levottomia ja epäsointuisia. Siinäpä salainen syy, että moni hyvä, puhdas ja tunnollinen ihminen on kodin ikävyyden aiheena. Hän on vaativa, tyytymätön, onneton; siksi hän tuottaakin ympäristöönsä ainoastaan tyytymättömyyttä ja onnettomuutta. Hän on hyvin tyytymätön itseensä; hän ei kärsi itseään. Hän on tyytymätön olentoonsa, käytökseensä, kasvatukseensa, tietoihinsa ja luonnonlahjoihinsa.

Kaikissa näissä hän vertaa itseään ihanteihin eikä tietysti sitä vertausta kestä. Siveellisessä ja uskonnollisessakin suhteessa hän tarkastaa itseensä, yhtä katkerasti ja ankarasti arvostellen. Hän näkee vain virheitä ja puutteita ja huomaa itsensä niin kurjaksi hylkyksi, että koko elämä viimein tuntuu surkealta ja toivottomalta, ja hän toivoo, ettei olisi syntynytkään. Hän suuttuu ja kyllästyy itseensä; hän ei suvaitse eikä kärsi itseensä. Ja itseensä tyytymättömät ihmiset joutuvat helposti selkkauksiin toistenkin kanssa. Vaativa luonne, joka ei omia virheitään ja puutteitaan kärsi, ei siedä niitä toisissakaan. On todellakin semmoisia ihmisiä, jotka siinä suhteessa säästävät yhtä vähän itseään kuin toisia, suuttuvat molempiin ja inhoavat kumpaakin.

Varsin välttämätöntä on, että sellaiset korkealle tavoittelevat, äärimmäisen ihanteelliset luonteet uskonnon avulla rajoittavat ja jalostavat ihanteellisuuttaan. Usein kuitenkin uskonto vain enentää vaikeuksia, jos sen vakava vaatimus katkeroittamistaan yhä katkeroittaa ennestäänkin vaativaa ja kiduttautuvaa mieltä.

Oikein ymmärretty ja sovitettu uskonto on kuitenkin väärän ja sairaaloisen ihanteellisuuden ainoa parannuskeino. Kristinusko yksin antaa ihmisluonteelle, olkoonpa se miten monivahduksinen hyvänsä, *rauhan* suuren ja lohduttavan lahjan. Voimakkaasti ja varmasti lupaa suuri Mestari *rauhan* kaikille ihmisille — kaikissa oloissa, kaikille luonteille, kaikissa tarpeissa ja kaikissa puutteissa. Hän kutsuu koko ihmiskunnan: Tulkaa minun tyköni kaikki, jotka työtä teette ja olette raskautetut ja minä annan teillä *rauhan!*

Tämä lupaus on sitä huomattavampi, kun sen lausui juuri hän, joka meille on täydellisyyden mittakaavan asettanut, ihanteellisemman ja vaativamman kuin mikään muu, joka ihmiskunnalle on esitetty — mittakaavan; joka asettaa ehdottoman täydellisyyden ihmisen ainoaksi pyrintöperäksi.

Tehtävä, jonka Jeesus antaa ihmisten ratkaistavaksi, on lakkaamaton pyrkiminen rajattoman rauhan

perustuksella — rauhaisa, loppumaton pyrkiminen saavuttamaan hyvää, joka käsitetään vasta tätä elämää korkeammassa ja täydellisemmässä elämässä. Koska ihmisviisaus ei voi tätä tehtävää ratkaista, niin hän sanoo, että niiden, jotka ottavat hänen ikeensä kannettavakseen, täytyy oppia hänestä, sillä hän yksin voi täydellisyyden ikeen sulostuttaa ja sen kuorman keventää.

Tämä siunausta tuottava koulu opettaa ensiksi, että ihmisluonteen ihanteellisuus ei milloinkaan tule täysin tyydytetyksi tässä katoovaisuuden maailmassa ja nykyisessä kehitysjaksossa, vaan vasta tulevassa elämässä. Inhimillinen viisaustiede, vanhemmalla puolen ikäänsä ja suuttuneena pettymyksistä, estää ihanteellisuuden lakkaamatonta, uupumatonta kaipuuta ja pyrkimystä; — sitä pidetään pettäjänä ja valehtelijana, käsketään vaikenemaan ja menemään matkaansa. Mutta uskonto kehoittaa sitä pysymään rohkeana, kaipaamistaan kaipaamaan, toivomistaan toivomaan ja ennustamistaan ennustamaan ja viittaa tulevaan, jolloin todellisuus voittaa kaikki sen unelmat.

Luja usko tulevaan elämään, jossa kaikki on täydellistä — vahva vakuutus, että Jumala ei ole ihmiseen istuttanut kaihoa, joka ei täyttää tyydytystä silloin saavuttaisi — se antaa sielulle rauhan tynesti täydellisyyttä odottamaan.

Sellainen usko on parempi kuin synnynnäinen viisaustieteellinen järki, joka muutamissa ihmisissä sortaa ihanteellisia toiveita; sillä sellaisen uskon näköpiiri on avarampi ja sen voima suurempi.

* * * * *

Tunsimme kerran naisen, jolla oli kaikki ne kyvyt ja ominaisuudet, jotka menestyvät ja kehittyvät hienossa seurassa. Hänellä oli uomi ja rikas koti, jossa hän erityisen miellyttävästi osoitti suurta vieraanvaraisuutta, mutta yhtäkkiä onnen pyörä kääntyi ja kaikki oli mennyttä. Rikkaus, jolle koti oli rakennettu, sulii kuin lumi päivänpaisteessa.

Me olemme nähneet tämän naisen pienen perheensä kanssa alottavan uutta elämää uutistalossa etäisessä lännessä.

Olemme nähneet hänen istuvan talon ainoan huoneen ovella, huoneen, joka samalla oli vierashuone, makuuhuone ja lastenhuone. Iloisesti hän puki lapsiansa aamuisin ja pesi heitä ainoasta tinaisesta pesuvadista, joka nyt sai kylpyhuoneen virkaa toimittaa. Ja kuitenkin hän naureskeli ja puheli iloisesti lasten kanssa sormellansa kiharoittaen heidän kutriansa. Muutamat kiertokasvit, jotka hän oli istuttanut molemmin puolin kömpelöä eteisen ovea, näyttivät häntä ilahuttavan yhtä paljon kuin muinoin ansarit ja puutarhat. Ja jäännöksen kirjastostaan, puolenkymmentä kirjaa, ja miehensä paperit ja omansa ja lasten yksinkertaisen puvuston järjesti hän joka päivä yhtä innokkaasti kuin jos hän ei olisi sen avarimmassa oloissa milloinkaan elänyt. Ainoastaan iloisen ja toivorikkaan luonteen luullaan niin helposti mukautuvan elämän vastoinkäymisiin ja onnenvaiheihin. Mutta tässä tapauksessa se oli yksinomaan uskonnon vaikutusta.

Aikaisemmin oli hän ollut ihanteellisuuden tyytymättömiä orjia. Hän oli huokaillut ja valittanut elämän ylellisyydessä; ja jokainen pikku seikka, joka ei ollut hänen ihanteensa mukainen, oli häneen tuskallisesti koskenut. Nyt hän oli oppinut alistumaan, työ ja vastoinkäymiset olivat häntä opettaneet niinkuin sotilaselämän velvollisuudet sotilasta. Tyytyväisenä hän täytti tehtävänsä ja kesti sen ikävyydet, täysin siemauksin nauttien jokapäiväisen elämän pikku iloista, jotka metsäkukkien lailla vaivojen ja vaikeuksien lomista pilkistivät, ja silmäillen sotaretken loputtua saavutettavaa rauhaa.

Hänessä on taiteilijalahjoja ja muinoin hän menestyksellä käytti piirustinta ja sivellintä, mutta päättävästi on hän pannut värit ja sivellimet syrjään ja viettää hetken toisensa perästä parsien lastensa sukkia ja kääntäen ja paikaten niukkaa puvustoa, jota ei kekseliäisyys eikä kätevyys enää komeaksi saa.

Hän oli hyvin soitannollinenkin, mutta soittokoneen aika on ollu ja mennyttä ja nuorimman lapsensa hän nukuttaa lauluihin, joita vieraat muinoin hänen komeassa salissaan ihailen kuuntelivat. Hän tietää ja tuntee lahjojen ja kykyjen uinuvan käyttämättöminä hänen hoitaessaan jokapäiväisiä tehtäviään lapsenhoitajana, keittäjänä ja ompelijana; mutta hän muistaa *häntä*, joka otti orjan muodon hänenkin tähtensä. Ja hän on varma, että hänen runsaat lahjansa samoin kuin maahan kätkeyty hyasinttisipuli kerran kukkaan puhkeaa ihanassa tulevaisuudessa, jonka hänelle Mestari on luvannut.

Sen vuoksi hän ei huokaillen sure tulevaisuutta eikä nykyisyyttä — ei elämänsä eikä kohtaloansa; hän on sopusoinnussa itsensä ja ympäristönsä kanssa. Hänen miehensä pitää häntä ihanana jokapäivä uudistuvana ihmeenä ja hänen lapsensa kasvavat ja varttuvat ja siunaavat häntä.

Mutta kun usko parempaan ja täydellisempään elämään on perustuksena, jolle yksin rakennamme nykyisen elämän pysyvän onnen, niin täytyy meidän ihanteellisten viisaasti rakennustyöhömme ryhtyä.

Etusijassa on meidän harjoitettava kärsivällisyyden ja suvaitsevaisuuden velvollisuutta itseämme kohtaan. Kaikista uskonnollisista ja siveellisistä ajattelijoina on Fénelon ainoa, joka selvästi on esittänyt

itsekasvatuksen velvollisuudet.

Ole kärsivällinen itseäsi kohtaan — kehoittaa hän usein kirjoituksissaan. Nämä sanat sisältävät tärkeän opetuksen, koska on välttämättömän tarpeellista, että me olemme kärsivälliset itseämme kohtaan voidaksemme kärsiä toisia.

Tarkastelkaamme maailmaa ympärillämme! Kenen mieltä helpoimmin noudatetaan? Ketkä ovat iloisimmat, miellyttävimmät, suvaitsevimmat — eivätkö ne ihmiset, jotka jo synnynnäisen luonteensa takia ovat rauhassa ja sopusoinnussa itsensä kanssa — ihmiset, jotka eivät itseltään liikoja vaadi, eivät tuomitse itseään liian ankarasti ja jotka sen vuoksi hyväntahtoisesti sietävät toisiakin? Mutta miten ihminen, joka joka päivä tarkkaa omia virheitään ja puutteitaan, voi olla kärsivällinen itseänsä kohtaan?

Kysymykseen vastatkoon toinen kysymys:

Mitä sanoisit lapselle, joka vihastuisi, meluaisi, viskaisi taulunsa lattialle ja kirjansa seinään, koskei hän saa laskuesimerkkiään oikein?

Sinä tietysti sanoisit:

Sinähän olet vielä vasta-alkaja; eihän ole kumma, että erehdyt; kaikki lapset alussa joskus erehtyvät. Ole kärsivällinen! Juuri niinkuin sinä puhuisit lapselle, puhu itsellesikin. Alistu välttämättömään kohtaloosi, aloita uudestaan ja uudestaan eläkä nuru, vaikket usein onnistukkaan. Se on kai ihmisen olemassaolon välttämätön ehto ja sellaisena se on kestävä. Nöyryytyksien ja tappioiden kärsiminen elämämme työssä edistää usein siveellistä kehitystämme enemmän kuin suurimmatkaan voittomme.

Elkäämme katkerina ja kärsimättöminä katselko oivallisuuden esikuvia elämän eri aloilla, kun olosuhteet silminnähävästi estävät meitä sinne saapumasta.

Virheeksi on tietysti luettava sameat ikkunat, siistimättömät huoneet ja huolimattomasti järjestetty ruokapöytä naiselle, jolla on kylliksi varoja ja kyllin monta kunnan palvelijaa. Mutta nainen, jonka terveys on heikko, lapset vallattomat, ja joka voi pitää ainoastaan yhden palvelijan, osoittaa tavallaan siveellistä sankariutta ummistaessaan silmänsä semmoisille ja koettaessaan pitää huolta elämän ja terveyden välttämättömmistä vaatimuksista. Avu se silloin lienee, ettei siisteys ja sievyys tule niin pääasiaksi, että hän ylenmäärin väsyttää itseänsä ja rasittaa ainoata palvelijaansa.

Henkilöt, joilla on erinomainen halu järjestää ja täydentää, eivät mistään kiirastulesta kärsi enemmän kuin olosuhteista, joissa he vain puoleksi voivat tehtävänsä toimittaa, mutta se kova kohtalo on kuitenkin monen, monen osana. Elämä ajaa heitä eteenpäin antamatta heille mihinkään tarpeeksi aikaa; kaikki on hätäkoimista virheineen ja puutteineen ja kiihkeä mieli kärsii yhä enemmän hutiloimisesta ja kiireestä. Jos edes yksi ainoa asia tulisi kunnolle tehdyksi, niin olisi siitä sielulle lepoa ja virvoitusta, vaan sitä ei sille suoda.

Paljon voisit säästää hermojen väsymistä ja kulumista, jos päättävästi ratkaisisit, mitkä seikat missäkin oloissa ovat kerrassaan syrjäytettävät. Ota varteen olevat olot, tarkasta ja järjestä työainekset, pidä silmällä päämäärääsi ja katso, eikö siellä täällä ole seikkoja, jotka voit suunnitelmiasi poistaa, toimittaaksesi paremmin muut tehtäväsi.

Entäpä jos ruokapöydästämmme poistaisimme kaikki herkut, säilykkeet, viinit ja oluet, jotka vain menoja lisäävät, ja sen sijaan käyttäisimme ravitsevampaa ja paremmin valmistettua ruokaa. Ja eiköhän koristuksia ja kalliita kauneita voisi emännän laskuista poistaa hankkiessa vaatteita perheelle? Moni heikko nainen on henkensä heittänyt rettäessään ja ommellessaan yökaudet komeita pukuja, joista ei hän itse eivätkä hänen lapsensa hyödy eivätkä jalostu.

Ihanteellisuus lisää työtä ja vaivoja, lakkaamatta laajentaa ja avartaa puvun ja neulan alaa, jossa huolestuneet naiset sinne tänne taivaltavat konsanaan rajaa löytämättä. Ompelukoneen luultiin työtä huojentavan; mutta niinkö todellakin on käynyt? Sitä epäilemme. Sen se on saanut aikaan, että seitsemänkymmentäkaksi poimua on pikku hamoseen tullut entisen viidentoista sijaan ja toista mointa enemmän pukuja valmistetaan ja pidetään välttämätönnä. Yhä edelleenkin naiset rasittautuvat ja liiksi riehkivät ompeleittensa ääressä, ja kuitenkin pitää paikkansa vanha sananpars, ettei naisen työ milloinkaan valmistu. Sielu ja hermot eivät puoleksikaan niin vaivautuisi ja kuluisi, jos pukuasioissa vältettäisiin suuntia, jotka välttämättömästi vaativat aikaa, voimia ja varoja enemmän kuin useimmilla ihmisillä on käytettävänä.

Aikamme naisten sanakirjassa on pelättävä sana — *reunustaminen*. Ennen aikaan riitti hyvä puku; nykyään ei puku kelpaa reunustamatta. Kaikki, pienokaisen ensimmäisistä pukimista komeaan morsiuspukuun asti koristetaan reunuksilla, jotka usein ovat pukuakin kalliimmat. Päivässä voi puvun valmistaa, vaan reunusta sitä ei vähemmässä kuin parissa kolmessa.

Tunnollinen nainen tarkoin harkitkoon, paljonko hän noita tarpeettomia taakkoja ottaa kantaakseen; hän muistakoon ihanteellisuuden rajattomaksi ja ymmärtäköön väistyä sitä, mikä ei ole toteutettavissa.

Hauskassa kuvauksessaan elämästään ja kokemuksistaan uutisasunnossaan kertoo rouva Kirkland päänvaivastaan koettaessaan ahtaaseen asuntoonsa sovittaa mukavaa, mutta liian suurta vaatekaappia. Kotveroisen turhaan koetettuaan pyysi hän erästä metsän jättevää tytärtä sitä sijoittamaan. Muitta mutkitta nainen nosti kaapin ulos, huomauttaen, että: "kun se ei sovi huoneeseen, niin se ei sovi."

Terve järki, joka ilmeni maalaistytön huomautuksessa, olisi voinut monen emännän hengen pelastaa, joka on turhaan koettanut saada kotiansa hauskaksi ja mukavaksi kapineilla, joita ei olisi tarvinnut huoneeseen tuodakkaan.

Jonkun verran arvostelukykyä tosin tarvitaan ymmärtääksemme, mitä on hylättävä elämän eri aloilla halutuista erilaisista esineistä, ja itsenäisyyttä ja lujutusta voidaksemme sanoa:

— Enpä huolikkaan tehdä sitä ja sitä, jota toiset tekevät ja kenties toivovat minunkin tekevän.

Kun sen on päättänyt, on taakka pudonnut ja mielen tyyneys ja rauha sijaan tullut — kun liian suuri kaappi kerran on viety pois, niin kaikki muut kapineet hyvästi huoneeseen sopivat.

Äiti, joka huolestuneena koettaa yhdistää lastensa huolellista hoitamista ja kasvattamista ja tavanmukaisia kyläilyjä ja seurustelua, saattaa kaiken aikansa sitä ahertaa onnistumatta kummassakaan ja nauttimatta milloinkaan hetkenkään lepoa ja rauhaa. Ainoa keino, joka hänet siitä pulmasta pelastaa, on vankka päätös:

— Lapsiani *voin* hyvästi kasvattaa, ja tästä lähin se onkin *ainoa* tehtäväni.

Ja se päätös tuo pyhärauhan hänen levottomaan, touhuisaan elämäänsä. Tosin vieläkin täydellisuuden päämäärä vain etäältä häämöttää, mutta hän voi tehtävänsä entistä paremmin toimittaa ja hän lähestyy päämääräänsä.

Ihanteellisuudesta puhuessamme päättäkäämme *olla tyytyväiset entisiin tekoihimme, tietäessämme käyttäneemme kaiken Jumalan antaman ymmärryksen ja tehneemme, mitä olemme voineet*.

Turha on ihmisen kiusautua tehtyä tekoa miettien ja toivotonna tulevaisia aprikoiden. Luulisi terveen järjen voivan heittää tapahtuneen teon kuin kiven valtamereen, mutta sairaaloinen idealisti ei voi entisyydestä irtautua.

— Oliko toimintatapani *oikea*? Eikö olisi ollut parempi niin tai niin?

Ja kiduttautuen hän valvoo yökausia, käännellen ja väännellen tuhansia mahdollisuuksia, tuhansia epävarmoja "ehkä" ja "kenties."

— Jos olisin *niin* tehnyt, niin ehkäpä olisi siten käynyt tai ehkei olisi sitä tapahtunut.

Ja koska on mahdoton tietää, miten milloinkin olisi käynyt, niin hämmentyvät ajatukset ja hän saattaa miettimästä päästyäänkin sitä miettiä.

Totta puhuu apostoli sanoessaan: "minä unohdan ne kuin takaperin ovat ja kokotan niiden perään kuin edessä ovat". [Fil. 3:14]

Idealisti pyhästi päättäköön pitää tapahtunutta peruuttamattomana ja itseään koetellakseen ainoastaan kysyköön:

— Teinkö todellakin parastani, mitä *silloin* ymmärsin?

Kvietistien [*Kvietismi* on salaperäinen uskonnollinen suunta, jonka alkuunpanija, espanjalainen *Miguel de Molinos*, eli 17:lla vuosisadalla. Kvietismin mukaan oikea uskonnollinen elämä on sielun täydellinen lepo Jumalassa, jolloin ihmisen oma ajatteleminen, tahtominen ja toiminta on lakannut.] periaate on, että me toimittuamme paraan ymmärryksemme mukaan olemme silloin Jumalan tahdon täyttäneet, koska meille muuten olisi annettu suurempi ja toisellinen ymmärrys, ja meidän velvollisuutemme on tyytyä Jumalan tahtoon, täyttipä sen ihminen tai Jumala itse.

* * * * *

Kirjoitettuani tähän asti ja kun en mitään siihen lisättävää keksinyt, luin esitelmäni vaimolleni ja Jennylle. Jenny päärmii parailaan kuuttakymmentä metriä kaukaryöhelöä — siksi muistelen hänen sitä nimittäneen — jota hän välttämättömästi tarvitsi pukuunsa ja vaimoni kirjaili muuatta niistä seitsemästä pikku hamosesta, jotka hän oli Mariannalta ottanut pelätessään tuon oivallisen äidin turmelevan terveytensä ja silmänsä ahertaessaan niitä valmiiksi ennen lokakuuta.

Kumpikin hyväksyi esitelmäni ja kehui sitä, ja minä ajattelin pyhän Antoniuksen saarnaa kalastajille:

Kun saarna päättyi, jokainen taas tavan otti entisen: taas ankerias luikersi, ja hauki ahnas varasti. Sai saarna mielet intoihin, vaan joutui unhoon kuitenkin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PIKKU KETTUJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project

Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in

creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.